

אורות האמונה

הראי"ה קוק

מהדורה בלתי מוגהת

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה

אמונת זה סדר זרעים

2.....	הקדמה
2.....	פתיחה כללית
4.....	התעלות העולם
4.....	אליליות
7.....	מינות
13.....	כפירה
24.....	חופש המחשבה והאמונה
40.....	האמונה והמדע
49.....	האמונה הטבעית (או הכללית)

הקדמה

ברובם המכריע של כתבי רבנו הקדוש זצ"ל כן גם הפרקים הכלולים במערכת אורות האמונה נכתבו בלי חבור בצורה של אמרות גדולות הזרועים פה ושם בתוך קובצי כתי"ק. לקוטס מתוך שמונה קובצי כתי"ק וסדורם במאמרים לפי הנושאים המיוחדים של כל אחד היה לעיני רבנו זצ"ל אולם סדורם הסופי של קשרי המאמרים והמשך פרקי כל מאמר לחוד כמו כן קביעת השמות נערכו על דעת המלקט והעורך בהתייעצות עם יורשיו ותלמידיו המובהקים.

רבנו הגדול (שליט"א) [זצ"ל] גלה לנו באר חפרוה שרים אדירי התורה מאז, נחלי עדנים מתהום האמונה הטהורה חקק לנו במשענתו. ומהד גליהם המלאים שירת-יה, מאזינים אנו כל הגה ורחש סוד קודש, כל רעיון והבהקה עמוקה הכמוסים בתורת ד' וסגולת נשמת ישראל, כל אות מאיר ומזהיר לעומתו את הצפון בנו פנימה בנשמה תמימת-דעים. נישר את המבט לאורות, נטה און קשבת לצלילים. הלב והמחשבה כלי השיר והרעיון, נכשיר להמיה החרישית. ועל הכל נכוון את הנשמה מול האמת, אז יזרום שטף החיים בנו ממקורי אמונה, ממעין לא יכזב.
מ. גורביץ

פתיחה כללית

שכל מקודש והוא יסוד החכמה הקדומה הנקרא אמונה אומן, ושרשיה אמן והוא אב האמונה, שמכחו האמונה נאצלת.

הקדמה המיוחסת לראב"ד לספר-יצירה, הנתיב השלישי

האמונה העליונה שיסודה השכל המקודש, ששם חידוש תדיר וחירות עליונה, ושבאים אליה בזיכוך האמונה התחתית, המצטיירת (אצ"ל - ומתבטאת [אצ"ל - ומורגשת]), היא הנקודה הגורלית העליונה של כל האדם שישראל עוסק בפדיונה.
משה גורביץ.

א.

רעה חולה היא כשרגש המוסרי מתעדן יותר מדאי, עד שלא די שהוא משמש בתור כח עוצר בבא תור המעשה שלא תשולח יד לעשות רע, אלא הוא מאיים תמיד ביראת עונות הסובבים את האדם במעשה ובמחשבה. הפחד הנפרז מכל חטא מאבד טובו של האדם ועושה אותו למין בריה שפלה שאינה עושה דבר כ"א שוכבת ורועדת.

האדם צריך להאמין בחייו, להאמין בכחו החמרי ובכחו המוסרי יחד. האמונה היא כוללת הכל כמו האהבה. האמונה בחיים היא ברכת ד' כמו שאי האמונה היא הקללה היותר איומה "ולא תאמין בחייד".

כשאדם מאמין בחייו הרוחניים הוא מוצא קורת רוח בעמל נפשו והוא הולך ומתעלה.

ב .

המוכשרים לעבודה מעשית ונועדים לה, אינם מסוגלים להיות תופסים ברוחם את הענין האלהי באותה הטהרה (מ)סוגלת להיות יסוד לעבודת ד' תדירית.

והמסורים לעבודת ד' תמידית שיכולים להאיר את הצורה האידיאלית של העבודה האלהית בנפשם עד כדי התאמה עם הצורה המוגבלת של העבודה המרוכזת של הקרבנות, מוכרח הדבר שיהיו אנשים כאלה שהתוכן האידיאלי של העולם, שהוא סוד האלהי המוחלט שבהויה, ימלא את כל חגוי נשמתם, ולא יהיה מוטל עליהם שום עול מעשי צדדי.

זהו סוד הכהונה, שאינה נוטלת חלק בארץ ובביזה, וד' הוא נחלתה.

ג .

נראים הדברים שההתהוות של כללות היש בכלל הולכת היא מלמעלה למטה, בתחלה מדרגה עליונה חזקה בישותה, והיא עצמה מסבבת בתור סבה את הדרגה המציאותית שלמטה ממנה, וכה הולכים הם המהלכים הדרגאים זה אחר זה.

אבל בכל דרגה בפני עצמה, ביחש לבנינה הפרטי, הולכת היא המדה של התפתחות מלמטה למעלה, והיצירה הזעירה מתגלה תחילה, ואח"כ היא מתעלה מתרחבת מתפשטת מתרוממת ומתנשאת עד למעלה למעלה.

ד .

בהסתכלות פנימית בעמקי הנשמה רואים שהכח הפועל התדירי של החיים האמיתיים העליונים איננו פוסק מעבודתו אף לרגע, הוא רצוא ושוב כמראה הבזק. עבודת שרפי הקודש היא עבודתו. שירה וזמרה תמיד הוא פוצח, בגילת ורנן, מספר כבוד אל.

כשמתמעטת האמונה הכבירה בעוצם האני העצמי של בעל הנשמה העליונה, אז ילך קדורנית, והוא משתומם ועמו כל העולם כולו זיוו מתמעט.

וכאשר ישוב בתשובה עליונה והוד האמונה בכחותיו העליונים המפעמים בו תמיד בלא הרף אליו ישובו, אז יחיה רוחו וינהר, וכל העולמים כולם, אשר לרגליו תוכו ועמו מתהלכים, ימלאו זיו ונהרה.

התעלות העולם

אליליות

. א

העולם נוצר מתוך תוהו ובוהו, הקליפה קדמה לפרי, החומריות והגסות הקדימה לבא, הדינים הקשים והגבורות שלטו לפני התגלות החסדים, העיגולים קדמו ליושר..

ובעולם הפנימי, בעולם הרוחני, הציורי, האידיאלי והאמוני, גם שם הדבר נוהג כן, קדימת הקליפה לפרי. העזות המרוצה, השטיפה החזקה מתבצרת במקום נמוך ומזוהם ומשם יוצאת ונלקטת תמצית שמתעדנת ומתרחנת, מתטהרת ומתקדשת, עד שנותנת את ריחה הנפלא ריח ניחוח לד'..

בזוהמתה של עבודה זרה גודל רוח האמונה בכל פראותו וגסותו. ברתחותו, וכח סוסיותו, בשריפת בניס ובנות, באדיקות עורת, בשיקוע של כל תועבה וכל תאוה גסה ועמוקה הושרש. ומתוך הזבלים הסרוחים הללו צמח האמונה עלה. יצא הבנין מתוך התוהו, ויהי לנטיעה משמחת אלהים ואנשים, לגפן פורחת נאדרה בקודש, בטוהר ועילוי, בזיו חכמה ובמרץ קודש קדשים מצא מקומו בסגולת עמים של כנסת ישראל, בגוי קדוש שומר אמונים.

לפעמים יש אשר ריח הזוהמא הקדמוני לא פג לגמרי, ויתחולל יצרא דעבודה זרה. השור הנגת, והחמור הגס, הכלב הנובח עז הנפש אשר לא ידע שבעה, נזדווגו בחשך כפול ועלטה ארורה. נצח ישראל את המחבל התוהי, גרש את החשך באורו הגדול.

מרוח (אצ"ל - מריח) הזוהמא הקדמוני יצאה האמונה בצורתה הפראית, ותהי למשול עמים. זאת הצואה הרתחת שחוצפת ליעוג על דברי חכמים נתחברה לה, היתה למאכל תאוה לנפשות דדמיין מעייהן הרוחניים למעייהו דבני-נשא. וכן ירעה עגל, עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבנה.

. ב

אותו הכבוד שהעולם האלילי מכבד את הטבע כלא הוא נחשב לגבי הכבוד הפנימי והעליון העדין והמיושב בטהרו וקדושתו שהעולם הישראלי ברום תעצומו הוא מכבדו. הכבוד האלילי של הטבע איננו כ"א כבוד חיצוני כבוד של הכרח של אלמות ותקיפות.

והכבוד הישראלי בפנימיותו הוא כבוד חבתי אידיאלי ונימוסי.

הכח העליון מתגבר באומה ומתבלט ביחידיה עד כדי שליטה על הטבע, עד כדי יכולת ואפשרות להרס חוקותיו. והאהבה הפנימית שהנימוס האלהי המיושר בתכלית משריש בתוכיותה של הנשמה, מעצימה את הכח, לבלי לאטרוחי כלפי שמיא ולאהוב את הטבע ע"פ הופעותיה, להכיר את היופי ואת העדינות שיש בו בכללותו ובהופעת פרטיו המתאימים.

ואותה האהבה הפנימית של הטבע הגנוזה בעומק נשמתן של ישראל הוא יסוד היצר-הרע הישראלי שמחולק לאין קץ מתכונתו של היצר-הרע של כל עם ולשון. שתחת אשר היצר הרע הכללי ששורה בכל אומה הוא מיסוד הנחש הקדמוני בפנימיותו בכוסף הרשעה והחיבול, של כעס אויל, אין היצר הרע הישראלי כ"א לבוש בלבושים צואים אבל תוכיותו הוא שלהבת אש קודש. אהבת החיים והמציאות, אהבת הטבע מצד הנימוס העליון האלהי שלה שתוצאותיה הנה כל תיקון וכל שכלול של עולם, כל פאר המצות, וכל עדנת החכמות אור האמת אור ד' בעוצם גבורתו.

.ג.

מתירא הוא האדם האלילי, מפני האמונה הגדולה באלהים, מפני גודל האיכות הנשמטית שבפליאתה, והדר גאונה. חושב הוא שיבולע כולו ויחד באש הגדולה הזאת של גאות אין סוף, ובורח הוא בנקיקי סלעים, של תאוות חומריות, של בילויי זמנים בהוללות, ושל כל עסקי החיים הצריכים ושאנים צריכים, כדי להסתר מהאור הגדול של השיגוב האלהי המעור את עיניו. אבל לא יועיל בכל מנוסתו. האור המלא כל, חודר הוא וחודר, ממלא הוא קרב וכליות, ודורש הוא דוקא את ההסתגלות אליו. לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו. ותוכני החיים, של הכלל ושל הפרט שע"פ ההסתגלות להחיים הספוגים מהאורה, של המחשבה, העוזזיות, הבטחה, והעמדה, הרעננות והתפארת, שבתוכן העליון של הוד אלהים עליון, הם ממלאים את כל הככר הרוחני אשר לישראל, ומפטמים בריח בשמיהם, גם את כל המרחביים הגשמיים שלהם. "כל הנותר בציון והנשאר בירושלם קדוש יאמר לו, כל הכתוב לחיים בירושלים".

.ד.

עבודה זרה אין די לשנא אותה לשקצה ולתעבה, לדרוש כליונה אבודה והכחדה, אלא צריכים לכפור בה, להאמין באפסיותה בריקנותה בביטולה, ושלילותה, המוחלטה בעומק ההעדר. שרק בהתפרצותה להראות כדבר מצוי ואיזה יש היא מתגלה בנבלותה כיעורה זוהמתא וסרחונה וכל מום רע, וכל שם רע ושם גנאי שלה.

עומק היהדות האמיתית נעוצה היא בכפירה של עבודה זרה העולה הרבה יותר למעלה ומעמקת יותר את החטיבות של קדושת היהדות משנאתה ושיקוצה. וכל ריחוק תיעוב ושיקוף, שלה, כל הזריות, "תזרם כמו דזה צא תאמר לו", הכל תלוי בעומק הכפירה של עבודה זרה. כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי.

.ה.

כל מה שיש בו משום עבודה זרה, אף שיש בו איזה תוכן של נוי גשמי או גם רוחני, נדע ברור שהוא רק מצד חיצוניותו, ובתוכו מונח ארס של השחתה עמוקה. והמקושרים בקשר של אמונה תפלותית, מקום קישורים

הוא בפנימיות התוכן, שהוא הוא המשפיע את הרשעה הפנימית, מפני שכל עבודה זרה היא נסיגה ממקור החיים והטוב, מקור מים חיים, לחצוב בורות נשברים אשר לא יכילו המים.

. 1

ישנם שני מיני דלדולים הפוגמים את מהות החיים הרוחניים: העיוות המחשבתי, העמקה מעוותת, שתוכיתה היא מגורת הרע, ההפסד, הכיעור, הצער והקדרות הרוחנית, כל המדות הרעות, הקצפון והעלבון העולמי, החרון והדינין הקשים.

ויש דלדול שני, שהוא לא בא מצד עיוות הדרך אלא מצד נטילת החיים. מיעוט החיים ושלילתו.

יסודם של אלה שתי הרעות הן העבודות זרות כולן וכל ענפיהן מצד העיוות, והכפירות כולן. אע"פ שבאו בדרך שלילה והן מסדרות ערכי חיים מעשיים חברתיים רוחניים ותרבותיים, הן בתוכן שדופות קדים, נטולות טל החיים, והשקעון בהן, מביא לרקב בתוכו את כל הנושא התוכי של מהות חיי האמת.

הכפירה האפיקוריית היא מות, והעיוות-האמוני, הוא מר ממות, ומוצא אני מר ממות את האשה, זו מינות.

לפעמים מתפשט בעולם רוח כפרני, שהוא צל המות, כדי להושיע מהצרה היותר גדולה שהוא מר ממות, ומתוך העליה של שליבת החיים, שעולים העלולים ליפול ברשת המינות האקטיבית, המרה ממות, אל התוכן השלילי שהוא המות, באים אדירי עולם, אשר רוח ד' בס, ומוציאים אותם גם מבאר צרה זו, ומעלים אותם מחשכת המות לאור באור החיים.

ותגבורת הכפירה הבאה מצד הרציונליות בדורות האחרונים, לא באה כ"א להציל את העולם מזוהמת המינות, תמצית עבודה הזרה וכל קסמיה המרעילים, להכשיר על ידי זה את העולם לתחיה של יקיצה לראות את אור הטהור, לאור באור החיים. כי באור פניך נתת לנו ד' אלהינו תורת חיים.

אנו למדים ממוצא דבר ששונאים אנו את האפיקורסות הכפירית לכל ענפיה, ע"פ האופי הרציונלי, מפני מיעוט החיים שבה, מפני המות השרוי בתוכה, מפני שאנו מכירים את כל תנועותיה והעויותיה שהן רק תנועות של פגרים מתים עשויות ע"י איזה מכונה הרודה בהם, אבל המות בעצמו הלא שלילי הוא, העדר גמור הוא, כל תוכן אין בו. ויכולים אנו לקחת את קיסטא דחיותא שישנו בכל התוכן הזה ולפחת בו רוח, כדי שיתלהב אותו זיק החיים הקטן שגם במות עצמו הוא נמצא במעמדו היותר אפל. וע"י הוספת כח ממקור החיים לאותם הערכים המדולדלים קלושי החיים שהעולם מכיר אותם בתור ערכי כפירה, שבים הם לתיקונם, ואחוזיהם באים לידי מצב של הצלה.

גרועה ויותר עמוקה מזה היא שנאתנו העמוקה, ברב גועל פנימי לכל אותו הר המשחית, של האמונות המעוותות. מראשית העבודה זרה היותר עכורה טמאה ומנוולת, עד כל אשר יצא בתור אמונה, ומום בה,

וזוהם מתואר בתואר של קדושה ואמונה שורה בו. פה מונח ארס משחית, חיובי, לא מיעוט חיים לבד, כ"א קנין של מות מהותי חיובי. מר ממות שלילי. פה הננו נלחמים מלחמתנו הארוכה מלחמה לד' בעמלק. מלחמת מחיה מתחת השמים, מלחמת מחיקת כל זכר.

וישנם צביונות כאלה, שאלה שני הארסים נתמזגו בהם ביחד, המות והמר ממות, הטומאה החיובית והטומאה השלילית וככה הולכות הן וצודדות נפשות, ובני אדם כצפרים האחוזות בפח יוקשים בהם, ואנו צריכים להפריד את קשר של רשעים זה, להפריד את השקר מן המרמה וללחום בכל גדוד את המלחמה הראויה לו, ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה.

ורוח זוהמא ורוח מות, אלו, לא רק בצורה מופשטת הם שולטים, כ"א בצורה חיונית. וכפי אותה התכונה שהחיים נערכים על פיהם, והתשוקות הנפשיות מתמלאות ממאויהם הפנימיים, משתלשלים דורות ששאיבות נשמותיהם באות ממקורות מושחתים כאלה, והמאויים הפנימיים ותשוקות החיים ההן של תוכני הזוהמא של המות ושל המר ממות עושות את היסוד לכל התוכן היצירתי גם בהערכים הפועלים של החיים והתולדה, התרבות וצדדיה, וכל גורמיה הפנימיים והחיצוניים נדחפים מתוך אותו עומק הרע, וסורי הגפן נכריה. והמונים המונים של קיבוצים מתיצרים, בערכי אמונה, בערכי ישוב, בערכי קיבוץ וחברה, בערכי תרבות ושלטנות, בערכי יופי ושירה, שתוכיותם היא אותו הלשד הרשעתי, שבהיותו יורד במורד בא הוא ממהומת המות לעמקי השאול והאבדון של מר ממות, מתוך הכפירה הכללית לתוך הזוהמא החיובית, לתוך אותו הקסם האלילי של זבחי המתים, השוכנים בקברים ובנצורים ילינו. אוכלי בשר החזיר השקץ והעכבר, מטמאי הקודש והמקדש, המתקדשים והמטהרים, הלוקחים נאום ומתקשטים במדות ותכונות אנושיות, בוני היכלות ועורכים מדעים, ובכל זאת הארס של אותן צפע במעמקי נשמתם הוא שרוי.

ואין תקנה לעולם כ"א באבדונם ומחיית שמם וזכרם. "ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה: "יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ד' הללויה".

ואותו הזוהם הנשאב בתוך צחצוח מעורב בתוך הגופים אשר באמת וקודש יסודם, הנהו מתמרק במירוק אחר מירוק ונתנים לגדולים, ובעלי צורה עליונה, שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם, והם מצטערים כל ימיהם על המקרא שכתוב ובכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך, וכשבא לידם מקיימים הם אותו בשמחה, ממתים ידך ד' ממתים מחלד חלקם בחיים.

וכ"ז אינו נוגע כלל למנע את הסקירה השכלית, ואת האחווה המוסרית הטבעית, על גוי ועל אדם יחד, בכל מקום וזמן, בכל אומה וארץ, שבתוך אותה הזוהמא הכללית אור צלם אלהים זורח הוא לתת אחרית ותקוה לכל. והזריחה השכלית של היושר הטבעי, עושה הוא את פעולתה הזיקוקית מעבר מזה, כמו שהפעולות של גילויי השכינה ורוח הקודש עושים הם מעבר העליון. "וחכמות בחוץ תרונה" חכמות דייקא, חכמה עילאה וחכמה תתאה ביחד, יתנו קול אחד, להאיר לעולם באור חיים, באור שלום וברכת עולמים.

מינות

א

יש מין ארס רוחני כזה, שבטבעו הוא לטשטש את התוכן הישראלי המיוחד שהוא אור הקודש היותר מעומק שבעולם. החיים הקדושים, השופעים בפנימי פנימיות ההבהקה של אור אלהי אמת והולכים בדרך ישרה על כנסת ישראל ופתוח נשמתה, אחוזים בלשד החיים של קדושת אמונתה הטהורה בטהר עליון, שרק העולם העתידי להתחדש ברום טהרת קדשו יוכל לספגו ולהאיר את עלילות החיים על ידו. רוח עליון זה קובע בכחו, בחיים המעשיים שבישראל מעבר מזה ובחיי האמונה ותוכן שפעת הלב והסתעפות הרוח מעבר מזה, את תביעתה הפנימית של האומה, גבורת עמדתה וחשק נצחונה, מעוז בטחת תקותה ואור עתידה. נגד זה, אותו הארס מגיע בפגמו אל תוכיות דם החיים של טהר האמונה, פסגת עז הקדש, ומרפף את יסוד המעמד האחדותי האיתן של האומה, נוטל מן העולם את זיו החיים הפנימיים של הטהר האלהי ונותן במקומו נגה חיצוני, שאין בו כלום מאותו החידור (נ"א - ההידור), הדיוק, הנצחון, הבטחה ואור האמת המנצחת כל עדי עד. יונק הוא ארס זה משפעת הלח של רוח האמונה והמוסר, מתפשט הוא על המון עמים רבים ונאות הוא מאד ללאומי התבל בחוג רחב. עומד הוא על בסיס של הכרה מתדלדלת באופי המוסר והטעם של האמונה והדבקות האלהית, המובעה בחיי האומה הישראלית בכל חסן וטהר לוחך הוא כלחוך השור, מכה כשאיה שער, חושק הוא לבלוע את פנים החיים, שוקק למחות את שם ישראל מעל פני האדמה, לאבד את הזהר הפנימי של העולם ולקבוע תכן חיצוני מגושם, מקיף בהכללה רפויה ומרופד בתוכיותו באויליות ורשעה של אליליות ושליטתו מגעת עד עת בא דבר ד' להגלות וישועת ישראל מעמק נשמת חי העולמים להופיע, אז ינוסו הצללים ואור חדש עלי ציון יזרח.

ב .

תוכנה של המינות, הוא הנתקת הרעיון של יראת שמים, ויסוד קרבת ד' מאורה של תורה והופעתה המעשית כולה. ומתוך הפרדה זו שנעשתה בזון בישראל פנימה, בתוכיות כנסת ישראל, נזדהם העולם והטומאה האלילית מצאה מקום לחול, ולינק שפעת קיום, עד עת קץ, "ביבוש קצירה תשברנה".

והפירוד של יסוד היראה האלהית מחיי עולם של התורה גבר כ"כ עד שלא הספיק הדבר רק בהפרדה, כלומר בהפקעת הצורך של קיומה של תורה מיסוד היראה, אלא שהובא הרעל עד כדי יסוד הניגוד, עד שהעיזה השפחה הרעה להחליט שיסוד היראה המזויף שלה, הוא היסוד האמיתי. ושהוא טוען דוקא ביטול והרס לקיומה של תורה ותלמודה, "ושאיה יוכת שער".

החושך המיני הלזה לא היה מוצא מקום לחול, אם לא קדמה מתחילה העבה והחשכה של דופי בתוכן ההבנה האלהית. גם המחשבה בהכמיסה הפנימית גרם העמדת החזון של שוא שעל ידה הופקע העולם החיצוני של האומות מהשפעתה התוכית של כנסת ישראל. וכנסת ישראל הירודה הכבושה בגולה לא די לה שאינה משפעת על העולם החיצוני בפועל אלא היא מושפעת והיא שוכחת את רוממות מעלתה מעצר רעה ויגון, "ראה ד' את עניי כי הגדיל אויב".

וכל זה הולך ונמשך מהצלחתם החיצונה של האומות, שעל ידה הם מחפים את החרש בכסף סיגים שלהם, שפתיים דולקים ולב רע.

אמנם לא יחיל טובם ועצת רשעים רחקה. הרשעה מוכרחת היא להבדק ע"י מי סוטה שיהיו לה למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה.

ואשת חיל עטרת בעלה תודע בנקיונה, בב"א.

ג.

המינות תפשה את התוכן של האמונה הטבעית, אבל הרעה לעשות במה שהפרידה אותה מכל מה שלמעלה ממנה, וממילא קצצה את הנטיעות כולן.

האמונה הטבעית היא בסיס, כלי הגון להכליל בו ולהכניס בתוכו את האורות העליונים שעומדים למעלה למעלה מכל חק וטבע, ועי"ז מתעלה האמונה הטבעית ומזדככת, וטבע האדם, והעולם כולו מתעלה ומזדקק ובא ומתקשר לשלמות צורתו האידיאלית בתיאור המחשבה הקדומה האלהית.

הנתקתה של האמונה הטבעית משרשה והתפרדותה מכל המקורות העליונים שלה, גרמה שתוכני המעשה של המצות אין להם בסיס על מה שיסמכו ושקר אין לו רגלים. וממילא היא עצמה מתהפכת לרועץ, וכל המגעים החיצוניים ממלאים אותה עד שמתהפכת לדוה, אשר צא תאמר לו. כדבר האמור תזרם כמו דוה צא תאמר לו, ומאי תזרם נכרינהו מינך כזר צא תאמר לו הכנס אל תאמר לו.

וכשהפרידה המינות מה שצריך להיות מאוחד, הקימה קומה מגונה מה שצריך להיות בישיבה - הלבנה מתישבת היטב על הבנין שלמטה ומקבלת עליה הבנין שלמעלה, ובזמן שהיא מופרדה אין לה יחש אל כל הבנין שלמעלה, ולא שלמטה. מהבנין שלמעלה נותקה ועם שלמטה אין לה יחש ולא כח להשפיע עליו. וזאת היא המהומה של זקיפת לבינה שהשתחוה לה, שמתוכן זה באה אח"כ השתלשלות דמיונית, והשתערות של תוהו, לעונן לנחש ולכשף, ולהדיח את ישראל. וכל טומאתה היא תלויה במה שעדיין לא נגמרה הטבעיות באופן הראוי לקבל את אור האמונה בשלמותה. וכשתגמר הטבעיות בהכשרתה תצא מדי טומאתה. עתידה מינות שתתפשט על כל העולם כולו תשעה חדשים, שנאמר לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובו הנה, במקום קנה שנעץ גבריאל בים ועליו נבנה כרך גדול של רומי, גער חית קנה, גער חיה וקנה לך עדה. וישבר הקנה של הקוף בפני אדם, ישאר "הא", הנה, ויעשה המותר תג לריש דשקר, ויעשה משקר שהד, ויתהפך סדרו לשדה, הוא השדה אשר ברכו ד', אשר הרגיש יצחק בהריחו את ריח בגדיו של יעקב, בהיותו לבוש בבגדי עשו החמודות אשר את אמו בבית, אל תקרא בגדיו אלא בוגדיו, ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ד'. שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר, ועולתה תקפץ פיה וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ. ותמלך אתה ד' לבדך על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר קדשיך ככתוב בדברי קדשיך ימלך ד' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה.

ד.

אותה ההתרחקות מן הטבע של המינות, גרמה לעיגה לדברי חכמים, לדקדוקי דינים ומצות, ופנתה לאגדות של דופי. עד אשר הטילה ארס בתוכן האגדי ועשתה אותו מנגד לחטיביותה האיתנה של ההלכה, השופטת צדק ומשרים, ובימינה עז וחיים. בעמל גדול עמדו קדושי עליון על החלקה הזאת הקדושה להצילה מכל אויב, והסתירו את אוצר האגדה בהסתרות רבות, במנעלים עצומים סגרוהו ממגע זרים.

ולשמירה זו קלע רבי זירא בקראו ספרי קוסמין להאגדות הבלתי בטוחות מהשפעתה הזרה של אותה המינות הקוסמת.

עד הימים האחרונים לא חדלה לגמרי חלחלה הארסית של האגדה, שנפגעה ממגע זרים, לפגום ולהזיק, וסימניה מורים תמיד אותה הבחינה של קרירות אברים החיצונים, ביעוט בדקדוקי תורה והתבדלות מהעולם הישבי מצד מעמד ההשקפה הרוחנית בצביונה, וחזרה אל העולם בבולמוס זר, בהלעטה חצפנית, לא באותה הצניעות והזהירות הישראלית האחוזת בקדושתה של תורה וערוגה בעמלה ושינונה.

הפרדתה של האגדה מעל ההלכה, היא היא הפרדת התורה מהנבואה והעמדת ערך מהופך, מהערך המוטבע עמוק בנשמה הישראלית להעלות את ערך הנבואה מעל התורה, ובוזה נעשתה השפעתה של הנבואה בעצמה מחוללת ופנים מתגלים בה שלא כהלכה. והפנים המזוייפים הללו הולכים ומאפילים זהרה של תורה, ומחשיכים את העולם כולו.

כנסת ישראל עומדת היא על המשמר, לוחמת היא על עצמה על קיומה הפנימי, נלחמת היא עם עצמה ג"כ. עם החסרונות שחדרו אל תוכה, וטרדתה במלחמתה הפנימית, לא תתן לה די און לפנות אל עמדה פוליטית, שתוכנה היא מלחמה כלפי חוץ, אבל המעמד הולך ואור, העולם מזדקק, הזיוף הנורא של המינות הולך ומתגלה, האגדה הולכת ומשתמרת מהשפעה הארסית (מהזיוף הארסי) שלה. חכמת ישראל הפנימית שהיא מורשה קהלת יעקב נחלת קדושים אשר תורת ד' בלבם, עומדת היא על כנה הכן להגן על האגדה המאוחדת עם ההלכה, להגן על הנבואה המסתעפת מן התורה, לרומם את השפעת התורה על הנבואה, זאת הזכות הפנימית של נשמת ישראל.

ורוח ישראל מתאמץ בתוכו, וצמח ישועה עולה ופורח, וההכרה של אחדותה של מלכות שמים הולכת ומתבררת. יכירו וידעו כל באי עולם, כי אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס ומי בכל מעשה ידך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה, אבינו שבשמים עשה עמנו חסד בעבור שמך הגדול שנקרא עלינו וקיים לנו ד' אלהינו מה שכתוב בעת היא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ותהילה בכל עמי הארץ בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ד'.

ועיניכם תראינה ואתם תאמרו יגדל ד' מעל גבול ישראל. ונחל ד' את יהודה חלקו על אדמת הקודש ובחר עוד בירושלים. הס כל בשר מפני ד' כי נעור ממעון קדשו.

ואותו הארס המצער שנכנס באגדה, בשיעור קטן מאד, ועשה ג"כ קצת שמות, והעמיד חטיבות פנימיות, בצורה של מיני חסידות וכתות נבדלות, נתבטל הוא במיעוטו, ונזדכך באש התורה וחוסן האמונה. קשר הפנימי של אהבת האומה וחוסן יקרת הקודש שבנפשות הגדולות הפנימיות אשר עסקו בפיתוחן העלו את התוכן לתוכיות הקודש והכח המזיק שבו הולך ומתהפך לכח מועיל, לכח פועל ומבריא עד אשר שוב ישוב אל מקורו בטוהר מלא ובחסינות פנימית מצוחצחה.

ה.

אותו הטשטוש המיני נטל את היסוד הבריא של תקומת אור התורה בעולם החיים והמעשה, גרש את השכינה מהתחתונים, כמעשה דורות הרשעים. ונטה ידו להתמכר בכשפים, ובכל הזיות המכחישים פמליא של מעלה. ומתוך כך יסוד התורה הרעננה המחיה את העולם, ומרבה בו שלום ואחוה ואהבת אמת וצדק, חכמה ושכל טוב, חדוה וזיו חיים, נחלש בעטיו של נחש צפעוני זה "שאינה יוכת שער", אשר אחריתו עדי אובד, וימחה מן העולם הוא וכל מחזיקיו, ובית ישרים יעמוד.

והשלטת הקודש יתגלה על הטבע וכל הסתעפותיו והניסים יתרוממו ויתעלו ממעל לכל חוג תפיסת חיקוי כוזב של בדאות כשפית, ויראו איך הם נובעים מאדירות הקודש של מלכות דקדושה, "הלא את היא המחצבת רהב מחוללת תנין, השמה במעמקי ים דרך לעבור גאולים".

וכותלי בית המדרש המלאים בהליכות עולם, ברוח משפט וביסוד חיים טבעיים על כל מעשה ומפעל אשר תחת השמש יתכוננו בחסנם, מה טבו אהליך יעקב משכנתך ישראל. וזיו העולם כולו יגלה, ע"י כח ישראל הצומח ועולה, ויתברר לכל סוד החיים הספון בכל העולם בכל הגוים ובכל הממלכות, כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, שהיא כולו נעוץ בתקומתה של כנסת ישראל הטבעית והניסית, הרוחנית והחמרית, המוסרית והמעשית, הפנימית והחיצונית. עטרת תפארת ביד ד' וצניף מלוכה בכף "אלהי ישראל, אלהי כל הארץ יקרא". "וראו כל בשר יחדיו כי פי ד' דבר".

1.

קליפת האגוז התוכית המעורבת (העוברת) בתוך האוכל, שם יש תבנית שתי וערב החוצצת בין האוכל. וזהו הצד הקליפי התאוני הבהמי של האמונה, שאין כונתה כלל לשם שמים, כ"א למלאות את תשוקת נפשה. ומן הקודש עצמו עושה היא תאוה גסה, שמתוך חשכתו מוכרחת היא לרדת למדריגה ירודה, לצאת מסוג אוכל שיש בה מוצא פי ד' שעל פיו יחיה האדם ולהכנס בסוג קליפה קשה העומדת להסקה, "ובליעל כקוץ מונד כולהם כי לא ביד יקחו ואיש יגע בהם ימלא ברזל ועץ חנית ובאש שרוף ישרפו בשבת".

וזהו יסוד המינות ההומיה וסוררת אשר בביתה לא ישכנו רגליה.

טוב לפני ד' ימלט ממנה.

2.

המינות היא הנוטלת את זיו העולם, המחשיכה את עיני הבריות בקציצת הנטיעות ממקור השרשים העליונים שלהם. כל הרעות הרשעות והטומאות הנן טמונות בעומק חובה. זוהמת החיים, שפך דמים, שנאת הבריות, התמוטטות יסוד העולם, העכבת התעלותו והתפתחותו, השפלת שיא גבהו הפנימי, גאותו המקודשת שעל ידה הוא מתעלה, השפלה הגבה והגבוה השפל, הכל כלול ביסוד הרשעה של המינות. כל ההשחתות אינן אלא ענפיה (אצ"ל - ענביה) ושריגיה.

והיא מתאמצת להתקרב אל צורת הקודש, להתעטף בטלית, וחלוקא דרבנן, מתגברת ללשונה להפוך דברי אלהים חיים לדברי נבלה.

גרועה היא מעבודה זרה, במה שהיא מתפרצת להפוך את הצורה הקדושה של היהדות למפלצת. היא חפצה תמיד לינוק משפעת התורה, כדי לטשטש את צורתה האלהית, לאבד ממנה את ההוד העליון, ולהפכו לדוח מטומאה.

יסוד החיים בבהירות העליונה ניכר במערכי ההפריה המעשית באותו משך החיים שנמשך בכל שבילי המפעלים, ע"י כל קוץ וקוץ שבתורה.

שטנה של המינוח בהתחלת צמיחתה רבי עקיבא הוא שדרש על כל קוץ וקוץ תילים של הלכות, הוא שהכיר את ערך של האומה בכללה, וכחה לאלהים בכל צורותיה שהיא מתגלה בהם, אפילו בגבורה גופנית שלה, ידע כי חלק ד' עמו, ונשא כליו של בן כוזיבא אולי תצמח ממנו ישועה לישראל. מסר נפשו על נטילת ידיים, ויצאת נשמתו באחד. הוא איש הישראלי בעומק יסודי הפנימי, למרות מה שהוא בן גרים בחיצוניותו, והוא הכח המגן נגד נקיבת השם, של בן האשה הישראלית, "אחת היתה ופרסמה הכתוב", אותה הקוראה שלום לכל, ונוטלת המון דבורים, הומיה וסוררת, שלומית בת דברי. "וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי" עד אשר פורש המשפט, וכל "קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק".

ח.

מהרשעה ודעותיה, אין לקחת שום עזר וסיוע, אפילו בדברים הטובים שבה מהרעיונות הנראים ומסכימים להתוכן הטוב. והקודש שנמצאים באוצרה, צריכים להזהר, הארס המתדבק טמון הוא בעומק התוכי שבכל הגה מחשבה והרגשה שממקור משחת זה הם יוצאים.

"אל תשת רשע עד", אין מצטרפים עם רשע להעיד גם על דבר שהוא בעצמו יודע את אמתו. הרשע הוא עד חמס מצד עצמו, והרשעה עוד יותר מכל רשע ספוגה כולה ברע, בעומק טומאה והשחתה.

ובזהירות גדולה צריכים להתנהג כשסוקרים את מדורי הרשע כשמתרשים להכיר את החושך כדי להכיר על ידו את יתרון האור.

לדעת צריכים שכל הנמצא במדורי הרשע רשעה היא, כל התלוי בכלי חמס חמס ושוך כל קרבם, "גם כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו", ו"יראת ד' שנאת רע", "גאה וגאון דרך רע ופי תהפוכות שנאתי".

וכפי עוצם שנאת הרע. וכפי עוצם הכפירה במהותה. וכפי עוצם התיעוב שלה, ככה היא מתרפסת ומשתפלת, וככה מתרוקנת היא מאותו החמס העושק והגזל, שהיא מתאזרת למוץ מהטוב והקודש, והכל חוזר לרשעו, "חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל".

"וחרבות מחים גרים יאכלו".

ודוקא ע"י ריחוק ותיעוב, ע"י ההסכמה המוחלטה שלא להנות ולקבל שום טובת הנאה מכל אוצר הכיעור, דוקא בזה מתאמץ הרצון, מתברר השכל, מתחזקת התכונה הטובה, וכל הנגזל ונעשק מעצמו חוזר למקורו, "וישראל עושה חיל".

ט.

המינות מתאמצת לקרוע את העולם, לפרוק עול המעשה. "עבודה זרה ותרנית היא" הביאו לבוקר זבחכם לשלשת ימים מעשרותיכם וקטר מחמץ תודה" חשבה בגאות זדונה לספוג מן הקודש, רק אורח הרעיון והרגש, וזהו הכל רק לתועלתה ולאהבת עצמה, אין לה שום הכרה בכבוד שמים ובתוכן של עבודה אלהית, אבל מתאוה היא לאותה המנוחה והשלוה שהבטחון והאמונה נותנים, אבל לסייג את החיים במעשה אינה חפצה. אחוזה היא יותר מדאי בהגסות הגופנית ואינה יכולה לותר עליה. ע"כ שתה בשמים פיה ולשונה תהלך בארץ, לחפות דברים אשר לא כן על ד'.

ובתוך אותה הרכות וההכנעה, שמראה מבחוץ ע"י פישוט טלפים טמונים הם המון חרופים וגדופים, ושנאת ישראל, זה גוי קדוש נושאי האמת האלהית העליונה, אשר נתגלתה פנים בפנים במעמד אשר לא היה כן לכל גוי.

ממקור משחת זה הולכת ונמשכת איבת הנחש הקדמוני לאדם וזרעו, בהפקרם של המעשים, המחשבה והרגש מוכרחים הם להטמע בעומק הרשעה. ומה שיראה איזה יפיפות איננה כ"א "כסף סיגים מצופה על חרש שפתים דולקים ולב רע".

הסליחה והתשובה שלה נעשית בסיס לדבר האסור ולזוהמת החיים, אין בה אותה הטהרה וההגדרה של מניעת אחטא ואשוב, אחטא ויום הכפורים מכפר, שבאופן זה באה התשובה להעלות את החיים בטהרת אמת, להחיות את העולם, ולבנותו בתואר מעלה לעשות את הטוב ואת הישר, בכל אומץ, ולסור ממוקשי רע בכל עז ותעצומות מלחמה. והתשובה בעומק אמונת סליחתה היא סוללת את דרך האורה, ומגשמת את המטרה של טהרת החיים בפועל. לא כן הוא באותה באר צרה נכריה, הסליחה היא לה מטרה. בשביל הסרת העול הנשאר עדיין בעומק הרוח, מאין יכולת לאטום את הלב לגמרי כדי להנצל ממוסר הכליות ומכאוביו, והמטרה היא להוסיף חטא על פשע, זהו ארס טמון בעומק הצחנה של קליפה קשה זו, שהרבתה מאוד להסתירו, ולזייף את קלא אילן זה בתור תכלת הדומה לים ולרקיע ולכסא הכבוד. ועתיד הוא עשו הרשע להתלבש בטלית ולבא לשבת אצל יעקב בג"ע והקב"ה אומר לו "גם אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קינך משם אורידך אמר ד'".

"וישראל עושה חיל". וידו נטויה במלחמת מגן פנימית מול איש צר ואויב, עד אשר יראו גוים כי הם זרע ברך ד', וברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישלים אותו.

כפירה

א.

האמונות הנפולות, מביאות הן את הכפירה, כדי להטהר מהן, והיא ממרקת בחריפותה את כל הזוהמא שיש באמונה, ופוגעת גם באמונה הטהורה, כדי למרק את טהרתה ולעשותה כזהב מזוקק.

ב.

צללי הספיקות מתפשטים לפי אותה המדה שהאורה האלהית אינה תפוסה בפנימיות מהות החיים, וכפי ההתעמקות העצמית שלה, ככה היא מזהרת, ושוללת כל ספק, ונעשה הלב אמיץ מלא כח ד'.

על כן הכלכלה הרוחנית בסדר החיים, ובאופני הרגשות והתנועות המעוררות אותן, כשהיא עשויה ע"פ תוכן הקודש של האורה האלהית, היא בעצמה מאירה את אור האמונה העליונה שכל צללי הספיקות נסים ממנה, עד שיפוח היום ונסו הצללים.

ג.

כדי לנצח את ההפקרות, והכפירה המהרסת, צריכים לחנך תלמידי חכמים בריאים בגופם, וגם בכל כחות נפשם. מחונכים בטוב טעם, ובכשרון הכרה של נועם הרגשות, שבאים מתוך הטיפול בנשגב שביופי, של שירה ומליצה וגם של הדר הטבע והיופי המובלט בכל מלאכת מחשבת, דירה נאה, אשה נאה וכלים נאים, המרחיבים דעתו של אדם.

ד.

אדם אובד הוא הכופר, חייו אינם חיים, כיון שאין אידיאל במציאות הכללית לפי מעמדו הנפשי, שוב אין אפשריות לזיק של אידיאליות פנימית אמיתית שתהיה מושרשת בקרבו, וחיים בלא אידיאל מושרש בעומקם הרי הם גרועים מחיי בהמה. ועל כן מי שמטהר נפשו, ומעמיד את סכום חייו על התוכן האידיאלי הראוי באמת לאדם ישר לחשוב רק בו, ימצא מיד את נטיתו החזקה אל האמונה, והשעשוע העליון של אור אלהים יחיהו, וממילא ירצה להצביע את הצבע של חייו, שהם המעשים וההנהגות החיצוניות, ע"פ אותו הענין המתאים אל החשק האידיאלי הפנימי, ובעצמו ידור נדרים, ויסכים הסכמות לסמן בהם חייו בסימנים של זיקוק אלהי, וקל וחומר שישמח מאד בכל הנדרים הכלליים, שהם כל מסורת האבות, בזיקוקם העממי הכללי לצור משגבם ואלהי חשקם ותשוקתם. ובירור דעה עליונה וטהורה זו תנצח את העולם כולו ביפעתה, וכל היצורים יתנו כבוד לשם ד', ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם, כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד, ככתוב בתורתך ד' ימלך לעולם ועד.

ה.

הגבורה שהכפירה משתוקקת אליה, לא תוכל לעלות בידה, קצף ימלא האדם על חולשתו, ולעזור מאומה לא יוכל. הרחבת הגבולים העלאת האדם לשורש נשמתו, והכרת הנשמה לחלק אלהי ממעל, ברב עז ותעצומות, משיבה לאדם את גבורתו. והתעלותו למרומי האלהות, ברצונו היא תלויה, ובאחרית כל לכל היא מובטחת, ומהאחרית המאושרת, מתעלה האדם ומתאמץ בכל זמן ועדן.

ו.

הכופר שאין בו קישור בענין האלהי, אין לו באמת צורת אדם, ואין מגמת חייו, חיים של אדם כלל, כל הרגשותיו הנם רק בהמיות, ואפילו אם יהיה איש מלא דעה וחכמה, ומלא מוסר ויושר כפי הנראה, אין זה

כ"א כמו בהמה מלומדת ובעלת תרבות, אבל רוח האדם בכל עומק הוייתו, איננו נופח כי אם עם הקישור אל הענין האלהי העליון.

אמנם כל מה שהדעה האנושית מתבכרת כך מתמעטת הכפירה המוחלטת וכחה תשש, על כן ישנם הרבה אפיקורסים שהם כופרים לפי המדה של ההלכה, אבל כשנבין לחקר נפשם נמצא בהם קישור לתוכן האלהי, בצורה נעלמה. ומטעם זה רבה היא מאד הנטיה כלפי זכות וחסד בדורותינו, אפילו לאלה הכופרים המוחלטים.

ז.

שורש הכפירה הוא פתיות מוחלטת - להאמין בנס, גדול ומבהיל, בלא שום הכרח ותוצאה.

בריאת העולם והנהגתו ע"י בורא כל בחכמה, זהו דבר מובן ופשוט מאד. כל הכבדות שיש בחקר אלוה הוא בהפרטים, איך לקרב אל השכל את הענין האלהי ואת ההתקשרות שבינו ובין העולמים כולם. אבל עצם הדבר שתוכן של חכמה והשקפה, יכולת וחסד, מושל בבריאה כולה, זה אין מקום לכחד. ולהיפך, ההחלטה לצייר בלב בתור אמונה שההויה כולה, המלאה כ"כ דיקנות וחכמה, היא דבר הנעשה בלא כונה, הוא ענין ניסי כזה שאין לו שום מבוא בשכל על אפשריותו. וקריעת השכל בעל כרחו מהענין היותר מענין שבנפש, גוררת אחריה כמה קרעים אחרים שגם הם כמותה מכאיבים לב.

וטפשות זו היא נוהגת ג"כ ביחש לנצחיות החיים, בדיעת אמונת השארת הנפש, והיחש שיש בין הנהגת החיים הטובה בחכמה וצדק, לאושר המוחלט של הנשמה, ובין הנהגה זו עצמה כשהיא מזולזלת.

השכל נותן שההרגל המעשי והציורי הוא נותן כח רוחני לנפש בנצח, מעין דוגמתו.

ח.

קטני אמנה הם הטפשים שבעולם, כי על מי נופלת היא האמונה, על פלאות טוב גדולת אור אין סוף, ומה יסכן לאדם ליתן גבול וקצב לאמר עד כאן יאמין, ולא יותר. על כן כל יסוד החיים הרוחניים וגבורתם העליונה, תלוי בכח אמונה שאין לה סוף ותכלית כלל. אמונה במקור יסוד מקור הכל, באין מדה וקצבה, והיא מעוררת את כל החיים ואת כל הטוב בעולם, והיא משתלשלת בכמה השתלשלות, יורדת ומתלבשת בכמה לבושים והסברות, עד אשר היא [הוזה] לתוכן של האמונה המתהלכת עם החיים, המבססת בסיסים לדתי קודש ומחוללת תכונות של יראת שמים וחכמת אלהים בעולם.

ט.

הטוב והרע ביסודו, הוא הרבה יותר נשגב מהמתגלה ממנו בחיי האדם היחידי והחברותי. אמנם התוכן המתגלה בחיים הוא מסתעף מהעצמיות של הטוב והרע, אבל יסודו העליון, הטומאה והטהרה, היא המושקף בחביון קודש, שההדרכות האלהיות פונות אליו, ולפעמים יש שהרע התחתיתי הוא רק רע חצוני, והוא ספוג טוב עצמי, ולהיפך שהטוב התחתיתי הוא רק טוב שטחי וחצוני אבל ספוג הוא ברע עצמי, עליון פנימי, ומוצאים אנו בזה שהאמונה והקדושה, הוא יסוד ושורש הכל, והוא מלא עצמיות ונותן חיים ותקוה, בנין להתקיימות הרבה יותר מכל תוכן תרבותי מוסרי שהאדם יכול לסמנו, אמנם להיות מוכשר

לחיים כאלה שע"פ היסוד העליון הם מכוננים צריך ע"ז מחצב עם מיוחד, וזהו הרז העליון שבאומת ישראל.

הלב צריך שמירה גדולה. כהלב הפרטי, כן הלב הכללי. הכח הנפשי הרוצה בחיים הוא היסוד הנשמת, המשתפל ממרום עוזו המופשט, להנהיג את כחות הגויה. הוא צריך להיות מעין דוגמא של מעלה, מוטבע בטבע שרשו שהוא נשמת אלהים חיים העליונה, המתגלה בהארת החיים האנושיים היותר עליונים בחיי החכמה, והרעיון הנשא. אבל ההבעות הנפשיות מקושרות הן בצביון המיוחד, שהצורך היסודי למוסר מוגבל במעשה ובדעות, הוא למענן. קוצצי הנטיעות, קוצצים הם את ענפי החיים הנפשיים שלהם. משרשם העליון מרוששים בזה את הכלל, ומאבדים חלק נכבד מאד מעצמותם.

השכל העליון מברר לו את הארחות איך הולכת היא המדה הצלולה המופשטת, ובאה עד תחתית התכונה הנפשית. אבל עם כל הדרכים הרבים של הבירורים, לא תשתנה העובדא, וכך הענין מחוייב ומוכרח להיות, שירדו הדעות אל הצביון של התכונה הנפשית, לשכון בנפש, בתור נושאים קבועים ועמם כל המעשים המעטרים ונלויים אליהן.

הכפירות המתגלות במבטא, כפי מה שהמסורת מלמדת אותנו, הן הן המחלות קוצצי חיות הנפש, שלא תועיל שום חכמה לחברם, אם לא בשובם לאיתנם במבטא הברור של האמונה, האחווה בשורש המדע העליון, המתגלה לכל אדם לפי מדרגת שכלו. האומר, אין תחית המתים מן התורה, אין תורה מן השמים, ואפיקורוס, המבזה קודש, עד שביזוי תלמידי חכמים ג"כ כלול בתוכן ענינו, מאבד את קשר חייו הנפשיים, וכל היחש ההרגשי האורגני, עם שורש החיים של התורה והמצות, ושל האומה בצביונה הרוחני המעשי. שום חובות אחרות מבודות, לא יוכלו למלאות חסרון קיצוץ צינור זה. התשובה צריכה לנכשלים כאלה, להשיב את המבטא לאיתנו, המבטא ישיב את הרגש, והרגש יתעלה למרומי הדעה, להיות לחטיבה שלמה וכוללת.

אי אפשר להוציא לאור את הניצוץ של קודש היותר נשגב שהוא טבוע במעמקי הכפירה, שהוא לעשות דברים לשם פעלם, את הטוב לשם הטוב, כ"א ע"י יאוש פנימי מהאישיות המיוחדת, ע"י הספקנות שבאה לגדולי הדעה והיורש, בצדקתם עצמם, והספקנות נוקבת עד התהום עד הספק אם יש תקוה. אם יש חלק להיחיד העורג השואל ודורש, בין צדיקים לעתיד לבא. ומניות הספיקות, מתקבצים, לאותו הערך של מניות הספיקות של הכפירה, ואחרי אבידת התקוה, גם היושר והטוב, דורש את תפקידו, והולך הקשור בקדושת אמונה עליונה, ופועל טוב בשביל הטוב שמתגלה לו בצורה של רצון אביו שבשמים, ומה שהוא למעלה מתואר זה. ואחרי הצלת ניצוץ אורה זה מהכפירה, הטמונה בתוך היאוש, מתחלת תקופת העז, ההולכת ומתגדלת. היוצרת אורח צדיקים ההולך ואור עד נכון היום.

לפעמים ימצא כופר שיש לו אמונה חזקה פנימית מאירה נובעת ממקור הקדושה העליונה, יותר מאלפי מאמינים, קטני אמנה. דבר זה נוהג באישים פרטיים, וכן בדורות, ועל כולם נאמר צדיק באמונתו יחיה.

הענינים הרוחניים הפנימיים שקודש האמונה נוסד עליהם הנם רוממים באמת מכל לשון, וכל ההרצאות הדיבוריות אינן נותנות כ"א צל קלוש מתוכן. ולפעמים נמצאות נשמות כאלה שהן קולטות את צל

הגוונים שע"פ הדיבורים בצורה הפוכה לגמרי ממהותם, ואז כפירתם היא אמונה ממש, כחותם המתהפך.

לפעמים יקלקלו את האדם ספרים שנכתבו ע"י קטני אמונה שאין בנשמתם אותם הגבורה הקדושה של לבת אש קודש העליונה, וספרים שכופרים מוחלטים, ספוגים רוח גבורה טמאה של כפירה, כתבו אותם, יתקנו אותו, ויעוררו בו את נשמתו הפנימית הנרדמת, וימצא את עצמו מלא חיים ועז, בכל שפעת גבורה עליונה, ואמונת אומן אדירה באור אלהים חיים.

משובחים הם כל המחשבות והרעיונות של יראת שמים, שנאמרים מטוהר לב ע"פ ההכרה וההרגשה התמה, אמנם באותן החלקים שההתפשטות הבאה לא מתוך גדולת ההכרה, היא מצמצמת את החיים, ממעטת את המרץ ומקפחת את הכחות החמריים ואת הכשרונות הרוחניים, שם מונח הרפיון וע"ז באה סגולת הניגוד המתפשטת ע"י ספרים ועתונים והשפעות חפשיות, ושם ההריסה והגסות גדולה מאוד, עד שאין אדם יכול לעמוד בפני ריחם הרע, ומ"מ נלקח מזה תמצית של עזוז וחיל, וגבורת הרצון, ובא בסגולה ואמץ את עז החיים המתדלדל ע"י ההשפעה התמימה של יראת שמים, שלא נסתגלה להכרה בתורה, ומשני הכחות יחד יבנה עולם, ויבנה עם, ותבא גאולה וישועת עולמים לבית ישראל, ולעולם כולו. וכבוד ד' עליון, וכבוד שם אל אלהי ישראל אלהי עולם, וכבוד תפארת עזו, יתיחדו כולם לחטיבה אחת רוממה, וישראל יעשה חיל, ואור אמת יבקע בעוזו, ושקר ועול כליל יחלוף, וכל חולשה ורקבון תכלה, וכל גבורה ואומץ טוהר וקודש יתרומם, ויספו ענוים בד' שמחה, ואביוני אדם בקדוש ישראל יגילו.

המינות שתתפשט על העולם כולו, לפני האורה הגדולה העליונה שתופיע עליה, היא כדמות ההעדר הקודם להויה, בכל היש כולו.

על כן גם הצורה הרוחנית העתיקה של האמונה צריכה להתרקב ולהסרח "חכמת סופרים תסרח". ואחר הסרחון הזה, מתחלת צורה חדשה "כד מסרח גביל". ויוצא אפרוח עליון ציפור טהורה, המוצאה בית מכבר בקן ציפור העליון, דיתיב תמן קוב"ה וחד מסכנא.

המסתכלים בעמקי הכפירה, רואים איך בתוך מצולות תהומיות, טבועים נשמות קדושות מלאות אור אלהי עליון בפנימיותם, והן צועקות בקול איום מעורר רחמים רבים, הושיעו, הצילו. והקמים לימין אביונים אלו להושיעם ולמלטם משחיתותם, הם הם עבדי ד' הנבחרים, גבורי כח אשר להם שם במלא עולמים, שכל מלאכי עליון ממעל, מוכנים לחפצם וכל כחות הרשעה והטומאה מתחת יראים מפניהם יראת הכבוד, ברדת גדול מאד, כרחב"ד, ואביי וחבריהם.

שתי מדות, וסבות ראשיות נמצאות להכפירה בקודש. אחת רוממה ואחת שפלה. השפלה היא באה מתוך גסות הרוח ועכירת החומר, מתוך האדיקות הכעורה של האדם בתאוות חומריות, ובציורים חושיים ותוצאותיהם. עד שאינו יכול לסבול שום קישור עליון, והארה של קדושה, ומצמיחה היא נטיה עכורה זו, צמחי הראש והלענה של מיני עבודות זרות, וכפירות שונות. ובהעצמה לנטות אל השלילה, כדי להסתר משפעת אור הקודש תתקשר ברשת הכפירה המוחלטה, ותטבע בטיט היון של החומריות באין מנוס. והסבה הרוממה, היא להיפך מזו, והיא באה מתוך כח נעלם רוחני מלא עוז ושאיפה בלתי מוגבלת.

שהנשמה שוקקה היא להיות מוארה באור קודש מלא יפעת אמת מוחלטה, עד שהיא שואלת מעצמה ציורים טהורים מה שאין בכחה כלל לציירם, וע"י מה שהיא רואה שכל מה שהוא מצוייר במקרא ובמסורת, במנהג ובקבלה, ובכל מה שעולה על לב נאמן באימון דתי וקישור רוחני, הכל הוא עדיין מוגבל חשוך ועכור לגבי אותה התיאור המאוה מתוך צמאונה הנמרץ של הנשמה לשחרור טהור ומרחב נשגב ונאדר בקודש, על כן מבלי דעת, שלא ע"י הנזירה מככר הקודש והרצאות מושגיו, תבא אל אותה הנחלה והמנוחה הרוחנית שהיא שואפת, כ"א דוקא בהתעמקה בהם ובהתרגלה בארחותיהם, שרק אז תלך מחיל אל חיל, והמסגרים יפתחו לפניו, ומחירות אל חירות תצעדו. מהעדר ידיעה זו ומחוסר סבלנות, תבעט בפעם אחת בכל המצוייר המסור והמקובל מכל ארחות הקודש, ותבקש לה מסילות בתהו ילל ישימון אשר לא תמצאם לעולם.

ואלה שתי מיני הנטיות מתפלגות הן במהות יצרא דעבודה זרה, והכפירה, של ישראל בפרט ושל אומות העולם בכלל. הנטיה החומרית היא השולטת בכפירת אומות העולם ונטית עבודה זרה שלהם. והנטיה הרוממה שולטת היא ביצרא דעבודה זרה דישראל ונטיות הכפירה של בני פריציהם. וכשנבחון הדבר יפה נמצא, שכל עוז אמונה שמתבצבץ באומות העולם אשר לא ממקור ישראל יצא הרי הוא מרושם ברשמי העכירות, של יצרא דעבודה זרה ונטיות כפירות של המין הירוד, וכל מין יצרא דעבודה זרה ונטיות כפירה שבישראל אפילו כפי תכונתו היותר נשחתה, אנו מוצאים בו גרעינים מתוך התכונה הפונה אל על שמבקשת לה נתיבות עליונות, ודורשת היא את הסוד האלהי מתוך המחשכים.

ומתוך שהאומץ שבאפיקורסות הישראלית הוא הרבה יותר גדול, מתוך שיש בו תוכן נפשי רומם והפניה שמימית עצומה ע"כ הוא קשה בטבעו, ומי שמתאדק בו קשה להשיבו מדרכו. ועל כן דרשו וסמכו אקרא דאל תען כסיל כאולתו באפיקורוס ישראל, וענה כסיל כאולתו באפיקורוס נכרי. ולעומת זה עבודה זרה של נכרי נשרפת היא פסילי אלהיהם תשרפו באש, השחת שרוף וכלה, כי אין תקנה לשאיפת המורד החמרית אלא כליונה, ועבודה זרה של ישראל נגזזת היא ושם בסתר כתיב, שסוף כל סוף בהזדככות העולם, בגרישת הצללים ונוסם, יתפרץ שטף האורה, והחירות העליונה תספיק בשפעתה להחיות גם את הנפשות המתעלפות מתוך עוצם מחלת צמאונם הבלתי נאות אפילו לטבע הרוחני של הנשמה. בני עולפו, שכבו בראש כל חוצות כתא מכמר המלאים חמת ד' גערת אלהיך. ובצדק נוכל לומר שבתוך הכפירה הישראלית גם של רשעי ישראל הרוחניים היותר מושפלים, מונחת היא סגולת אמונה טהורה, הרבה יותר ממה שהיא נמצאת בכל רוח האימון המתפשט בכל האמוניות המפוצלה של כל המון עמים רבים.

ועל כן באחרית הימים בבא לציון גואל, ישובו שבי פשע ביעקב אל מקור חייהם, והיו לגוי אחד בארץ ומהם בהצמדם אל כללות הנשמה הישראלית בשובה להזריח את עושר קרני אורותיה. יחד עם כל הוד החיים העצמיים המלאים הוד תום והכרת אמת אמיצה ובטוחה הנוזלת כפלגי מים חיים מקרב כל ההמון הגדול של כללות האומה, וסגולות בחירה שהלכו תמיד באורח חיים למעלה למשכיל תופע נהרה על כל המון גויים, ויבאו יחד ממלכות לעבוד את ד' שכם אחד, ויתרממו מעמק העכור אשר נפלו שמה, ויתעלו ויתרממו בהוד חיים ואור תורה אשר תצא מציון, לאור עולם, ולמשוש כל גוי הארץ, אשר ישובו כולם לקרא בשפה ברורה בשם ד' אלהי ישראל, אשר אלהי כל הארץ יקרא.

לעומת האמת העליונה האלהית, אין הבדל בין האמונה המצויירת להכפירה כלל. שניהם אינם נותנים את

האמת, אלא שהאמונה מתקרב לגבי דידן אל האמת והכפירה אל השקר, וממילא נמשך הטוב והרע, מאלה ההפכים, צדיקים ילכו בס ופושעים יכשלו בס, והעולם כולו, עם כל ערכיו, החמריים והרוחניים, הכל הוא לערכנו. ולגבי ערכנו, האמת מתגלה באמונה והיא מקור הטוב. והשקר בהכפירה והיא מקור הרע.

אבל לגבי אור אין סוף הכל שוה, גם הכפירה היא התגלות כח חיים, שאור החיים של זיו העליון מתלבש בתוכה, ומשום כך מלקטים ממנה גבורים רוחניים ניצוצות טובים מאד.

על כל המקומות שחיי האדם ההכריים וההרגשיים מתפשטים שאין שם ישוב שכלי ברור, מתפשטת הממשלה הדמיונית שהיא יוצרת להצלמי בלהות. אמנם אם האדם יוצא ידי חובתו לעמול בכל כחו במקצועות שידו מגעת שם לבא להסתכלות בהירה, מועלת הבהירות הזאת, למשוך קו של יושר גם במקומות שהדמיון לבדו עושה שם את ציוריו, וההשערות נהיות שם לדברים מאושרים, מישבי הנפש, ובוני עולם הרוחני של האדם, אבל כשהדמיון מתפשט מפני שמוצא לו הרבה מרחבים שלא נגע שם יד השכל מפני עצלות ורפיון ידים, שם עושה הוא מעשה תעתועים, יוצר לו צורות מבהילות ומשפטים מעוקלים, שהנשמה מתענה בהם, בלא רחמים וחמלה, בלא אור חסד, וחיי נחת של חכמה ודעת ד'. על כן אין לו לאדם, כ"א להיות תמיד בכל כחו מזורז להיות ידיו ולבו נתונים לתורה וחכמה, למען ישכיל, כי בי חשק ואפלטוהו, אשגבהו כי ידע שמי, יקראנו ואענהו, עמו אנכי בצרה, אחלצהו ואכבדהו, אורך ימים אשביעהו, ואראהו בישועתי.

אמונה יותר מהמדה מכלה עולם הוא, ולא רק אמונה של שקר, אלא אפילו אמונת אמת כשהיא פועלת על הנפש היחידי והציבורי יותר מהמדה שהיא צריכה לפעול, עד כדי למוג את כחה, עם יתר הכחות הרוחניים והמעשיים, הרי היא מטשטשת את העולם. ולסבה זו, נמצאים תמיד בעולם גורמים רבים להתמעטות האמונה. למרות מה שנוטיית האמונה כ"כ חזקה היא, כדי להעמיד את המצב על מכונו, והעולם יקבל מהאמונה את הטוב שבה כשיעור הנכון. ולא דוקא באמונה נוהג זה הענין, אלא גם בחכמה, ומוסר, ובכל כשרון, שאנו רואים שכשם שיש לכל הופעה טובה מסייעיה, כך יש לה מפריעים מיוחדים לה. שלפי המבט הפרטי, נראה הדבר שהמסייעים הם מישבי העולם, והמפריעים מבליהם, אבל ע"פ המבט הכללי נראה לנו, שאלו ואלו בונים הם את העולם אלה בחיובם, ואלה בשלילתם, דור אחרון בכל תקופה, כמו ע"פ רוב בכח שולל. שאין תקופה נגמרת אא"כ שמש לה הכח הרוחני היותר עדין בתור כח משפיע. וע"י השפעתו ודאי הפריז את מדתו. ורוב טובה הביא שאין העולם יכול לקבלה ונהפך לרועץ לו. על כן באה המדה של דור אחרון, דור החותם תקופה ומתחיל תקופה שהוא שולל, ותיכף בהתגלות שלילתו, ותעשה את תפקידה למחוק את הסאה, מתגלה הרפיון והאפסיות שיש בשלילה.

והיא בעצמה מבצרת לה את מקומה, שלא תתפשט הרבה.

וההתפשטות היתירה שגרמה בהופעתה הראשונה, חוזר ובא לידי תיקון ע"י המיזוג הכללי. בעולמנו הננו רואים התנועה הכפרנית, וחוצפת הזמן ביסודותיו המתדמות למדעיות ע"פ בקורת המקרא, מעבר מזה, התגליות החדשות והכרעתן לטובת האמונה, מעבר מזה, את המשקל האלהי, לרוח האמונה, ומיזוגו.

יש כפירה, שהיא כהודאה, והודאה שהיא ככפירה. כיצד. מודה אדם שהתורה היא מן השמים, אבל אותם

השמים מצטיירים אצלו בצורות כ"כ משונות עד שלא נשאר בה מן האמונה האמיתית מאומה.

וכפירה שהיא כהודאה כיצד. כופר אדם בתורה מן השמים, אבל כפירתו מיוסדת רק על אותה הקליטה שקלט מן הציור של צורת השמים אשר במוחות המלאים מחשבות הבל ותהו, והוא אומר התורה יש לה מקור יותר נעלה מזה. ומתחיל למצא יסודה מגדולת רוח האדם מעומק המוסר ורום החכמה שלו, אע"פ שעדיין לא הגיע בזה למרכז האמת, מ"מ כפירה זו כהודאה היא חשובה, והיא הולכת ומתקרבת להודאת אמונת אומן. ודור תהפוכות כזה, הוא נדרש ג"כ למעליותא.

ותורה מן השמים משל הוא על כל כללי ופרטי האמונות. ביחש של מאמר המבטאי שלהן, אל תמציתם הפנימי, שהוא העיקר המבוקש באמונה.

הביטול של התוכנים המורגלים ע"פ הסברתם הקודמת בעניי הקדושה והאמונה, הם גורמים חידוש לטובה בעולם, והתוכן של הקדושה והבהירות דעת ד' יוצא ע"ז אל הפועל בכל מלא תקפו. וזה בא ע"י שתי תכונות בטבע השינוי הבא ע"י הביטול שהוא כעין רקב המוקדם להצמיחה הגרעינית, להפריה חדשה הנותנת רב תבואות.

התכונה האחת היא שהרקבון, משחרר הוא כח החיים הגנוז בנקודה הנחוצה של הכמות המצערה של הגרעין, ואז יצא הכח בכל חופשו, ומוליד את הפריה הנהדרה, והב' שהביטול הקודם של הצורה החיצונה נותן מקום בלא מעצר לחידוש הצורה החדשה ברב שכלול, באין צורך לסבול מהגרעונות שנתעצמו בהצורה הישנה, ואז נשארת היא רק ההשפעה של הצדדים הנעלים לבדם, שהם מתנחלים לדורי דורות.

וכיוצא בו נעשה באור הקודש, שלתכלית השתילה החדשה של כרם בית ישראל, באופן שיהיה אור הנבואה האמיתית חוזר בסגולת האומה, מוכרחים הערכים המורגשים ע"פ צורתם התארית שנתקיימו אחרי הפסק הנבואה להיות מתטשטשים ע"י כח החוצפא שבעקבתא דמשיחא, ומכח הרקבון הזה, יצא אור חדש ומאיר בשפעת נהגו כעצם השמים לטוהר, והלכו גויים לאורך ומלכים לנוגה זרחד ולך יקרא שם חדש אשר פי ד' יקבנו.

דרכו של רב המנונא סבא להקדים מילי דשטותא לפני מילי דחוכמתא. כדי להכיר האור מתוך החושך, צריך שתהיה תכונת השטותא, בעמקה היותר חודר. בחושך היותר שחור, יש להשתמש כשרוצים לדעת את יתרון האור מתוך החושך. אמנם היא מדה ראויה דוקא לנוני ימא, שאינם צריכים אפילו להגנה של ספינות, וללכת במעמקי תהומות, וכל מצולות, הוא להם טיול ועונג, המשמח את המקום, ליתן זה יצרת לשחק בו.

בתוך כל הדברים שנקראו יקרים, נחשבת ג"כ הסכלות, כמה יקרה היא נקודתה הפנימית, שהיא מחזקת את אור כל החכמה, אותו הציור שלעד לא יוכל להזקק בלבו של אדם, שלעולם ימצא המדע, שצריך לצייר יותר מבורר, יותר מעודן, הוא הנושא של כל הזיקוקים והרדיפות השכליות, המוסריות, וכל התנועות הטובות של החיים הכלליים והפרטיים.

אותם אשר לא יתחשבו עם היקרות של נקודת הסכלות, במקום מציאותה ההכרחית, נוטלים הם את חייהם ואת חיי אחרים מן העולם, ובעמלם לא ישאו מאומה, עד אשר ישבו ויוכחו, הם וכל המושפעים מהם, כי יקרה מכל חכמה וכבוד היא אותה הסכלות מעט, ובמעוטה, ובביסוסה בערכה והגבלתה, תבסס כל מכון של חכמה של דעת קדושים בינה, של חיי נועם שלווה ושלוש רב.

ונקודה זו של סכלות המעט היקרה היא הנושאת עליה ברוחו של אדם וכח חייו את הדחיפה הטבעית לכל המפעלים והתנועות בעוז ואומץ, שעל תכונת החומר הגס והחזק שלה באה ההשכלה, רבת החשבון, ואור הקדושה העדינה ומפתחים ומשכללים את הערך הנשמתי, את החיים הרוחניים, ואת כל סדרי המפעלים, נקודה זו בעולם היא נושאת את האומץ העולמי, את הדחיפה החבויה לבנות ולהרוס, לעקר ולנטוע, לנוע ולמזג, והופעת הדעת העולמית, השכל והבינה, החשבון והשירה, שופעים הם מזיו העליון ומעדנים וממתקים את כל זרמי מי הפרצים הפורצים ממנה, זורם הוא הכח החי, הגס והמגושם החזק והאמיץ מתזו את נחיליו בכל כח סואן, בדחיפה נוראה הרת רעמים, עליו שופע רוח חיים מעוטר שפירי עדינות, כבוד, מוסר וחוץ, ועוז והדר נפגשים, וחיים אדירים ואמיצים, מתוצרים, ועולמים מלאי און, צלאי יפעה, מלאי חיים ולשד, מלאי קדושה ברכה תהלה ותפארת מתחוללים, והכל מתאחד ביקר עליון, ביקר כל היקרים, ומתוך החושך אור גדול זורח, מסכלות מעט אוצרות חיים של תבונה, של השכלה בהירה מלאה שפעת עדנים, והאדם מקבל את מדתו הממוזגה, אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם. בטח בד' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה.

הסיגים שבהבנת האלהית, היראה, האמונה, וכל התלוי בהם כל זמן שאין האומה צריכה לתקן את דרכי חייה המעשיים בכללותה, אין ההיזק שלהם ניכר, אבל כיון שהגיע הזמן שהתחיה הלאומית מוכרחת לבא וצמיחת קרן ישועה בפועל מוכרחת להגלות, מיד הסיגין מעכבים ואי אפשר לאומה שתתאגד ותשיג בעומק חייה את סוד גבורתה וציור סידוריה, כ"א ע"פ דעות מזוככות ומעשים היוצאים מטהרתה של דעת ד' אמת בבהירות היותר עליונה. וזאת היא הסבה שכח שלילי גדול מתעורר בעקבתא דמשיחא בחוצפא סגיא, ושלילה זאת תבער את כל מה שהוא תלוש ומכווער בהמושגים האלהיים והתלוי בהם, בכללות האומה, ואע"פ שנורא הדבר לראות, שכמה עניני אמת, מדות טובות ומצות וחקים הולכים ונשטפים ונעקרים לכאורה, ע"י זרם השלילה, מ"מ סוף סוף שהכל יצמח בטהרה וגבורה, בקדושה עליונה מהגרעין האיתן הטהור והמרומם שכל שלילה לא תגיע אליו ואורו יזרח בתור אור חדש על ציון בגדולה מופלאת למעלה מכל ציור שכחות דלים של נפשות עיפות חמרית ורוחנית, של גלות ארוכה ודלולה, יכולות לצייר.

אין להבהל כלל אם אחרי עבור תקופה ארוכה של פעולת ישראל על עצמם ועל העולם, ישבו המחשבות של הכפירה, להתפשט בעולם, אי"כ צדיק מה פעל, כי אין עיקר תיקון העולם ניכר במה שמתבטא בפה ובדבר שפתים, עיקר הדבר תלוי בעצמות שכלול החיים ופנימיות הנפשות, באדם, ובחיים המתפשטים במלא כל, ובזה אין לשער כמה נתפתח העולם, וכמה אמת צדק ויושר מונח הוא בתוך עצם חיי הנפשות, יותר ממה שהיה בימים הקדומים שאור ד' לא פעל בעולם, הפנימית היא דעת ד', ואור ד', אפילו כשהיא מתגלמת בלבוש של כפירה.

אמנם כ"ז שתוך העולם היה נשחת ועכור, אותה הקליפה החיצונה של אמונה היתה טמאה באמת לגבי הקדושה העליונה. היא ינקה מכמה דמיונות רעים, וחפצים מתועבים, וכל מה שהעולם הולך ומתבשם, אע"פ שקליפת הכפירה מתרקם לפעמים על הדיעות, איננו כ"א משנאת הטהרה את העכירות של האמונה, המשוכלת אשר ינקה ממקור רשעה, אע"פ שיש לה ג"כ שמש בקודש עליון, אבל בפנימי פנימיות גדולה היא העריגה למקוריות טהורה אלהית, שהוא יסוד אמונת אלהים, וכל אור תורה בכלל הדבר, שתתפרץ בשטף טהרתה ותכפר את הפשע של קיום הכפירה הפרוש על פני טהרת האמונה הנאדרה ואז יראה הוד אמונת אומן הבא משוח מלא עצמה. ורפאים יקומו, ועצמות יבשות, חיל גדול יעמדו על רגליהם, ומהם ישמע קול ד' בכח קול ד' בהדר, בנעימה קדושה, ובקול רעש גדול כהמות ים לגליו.

החוצפא דעקבתא דמשיחא מתבטאת בכפירה. ויסוד הכפירה בא מצד חוסר הנטיה של אמונה. וחוסר נטיה זו בא, מפני שהעולם עומד מוכן כבר להארה גדולה, שכל צפוני צפונות יהיו מובנים, ועין בעין יראו בשוב ד' ציון. ע"כ הולך הוא כשרון האמונה ומפנה את מקומו לכשרון יותר נעלה ונשגב ממנו שהוא כשרון הדעת. וישרים הם דרכי ד' צדיקים ילכו בס. ואם כשרון האמונה מתדלדל בהם באיזה מדה, מכירים תיכף לספוג במדה זו את אור הדעת הממלא את מקומו, ואת האמונה מעלים הם אל מקום היותר נשגב. שגם בהיותם מוארים באור דעת הם צריכים עדיין להארת אמונה בבחינה עליונה זו. ובזה הם הולכים מחיל אל חיל, ויראו אל אלהים בציון, ברב עוז ותעצומת קדש.

מתוך שהפנימיות של היצר הרע הישראלי, הוא תוכן קדוש, ותבערת אש קודש רוממה ואידיאלית אלהית, הכרח הוא שלבושיו הצואים שהוא לבוש, כדי להוציא על ידם את התפקיד של משקל הרצון וחופש הבחירה. שהוא תכלית העולם, ועלייתו האישית והכללית של האדם.

הם יותר גרועים יותר מנוולים ומוסרחים מאותם הלבושים של שאר כל אומה ולשון. כי הגדיל לעשות שמניח אומות העולם ומתגרה בישראל. אם היה אותו הסרחון היצרי שבישראל מונח באומות העולם היו כבר כלים מן העולם, ולא היה שום שכלול של עולם מוצא יסוד להבנות כלל. ולולא היה אותו הסרחון העז שביצר הישראלי בעולם היה הרצון האצילי מתגבר בהם, עד שלא היה כל תוכן אנושי המשכלל את חופש הרצון ומסדר חיים בחיריים בעולם ניכר בהם כלל. וזהו עומק היסוד של הרשעה העמוקה שנפל בה ישראל בעת קלקלתו, והכתוב צוח ואומר ותצדקי את סדום אחותיך בתזונתיך.

ובכל זאת אין כל פגיעה רעה זו כ"א בשטח החיצון של התכונה הנפשית וסופו שהוא עצמו ע"י עבודתו והשתנותו בהעברת סרחונו וחדלונו השלילי מתהפך לאור קודש, לשלהבת אש מקודשת בטוהר עליון. בגבורה קדושה ועזיזה באין למצא דוגמא בכל שדרת היקום, עד שגם מלאכי מעלה תמהים ע"ז, כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ד' אלהים עמו ותרועת מלך בו, וקדושי עליון מציצים בגבורה זו ומנהירים את האומה בכל חום שלהבתיה.

האמונה האלהית הגדולה אשר בלב ישראל, אין לה ערך, ולא דוגמא ולא משל, ואפילו האפיקורסות הישראלית, היא מלאה אמונה וקדושה, הרבה יותר מכל האמונות של כל הגוים כולם, ואע"פ שהיא מבטאת דברים של קלות ראש ושל כפירה, בתוכיות הנשמה יש אור אלהים של דבקות של צמאון לאלהים חיים אל אלהי ישראל עד לכדי מסירות נפש, וירח את ריח בגדיו אל תקרא בגדיו אלא בוגדיו, כגון יקום

איש צרורות ויוסי משיחא, שהראו את הצפון בלבבם במסירות נפש נפלאה, ומה שנהיה בסוף היה ג"כ בתחילה אלא שכסה אותו הזוהמא החיצונה, שבאה מהשפעתה המסואבה של הגוים אשר לא ידעו את ד', ובשמו לא קראו, אשר אכל את יעקב ואת נוהו השמו, לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא, וישראל שבת נחלתו, ד' צבאות שמו.

חופש המחשבה והאמונה

ח"י פרקים

באמונה ישנם שני ערכים. האמונה המצטיירת, והאמונה המושכלת. אותה המצטיירת ומורגשת יש בה חוקים ויסודות עקרים והלכות. אין שייך בה חופש הדעת, כמו שאין שייך חופש כזה בכל דבר חק ומשפט, אלא ששייך בה חקירה ועמידה על היסודות, הקבלה והמסורת.

למעלה ממנה עומדת האמונה המושכלת. בה יש דוקא חירות עליונה, והיא מתגלה רק לישרים הבאים בסוד ד'.

וברית כרותה היא, שכשאדם שומר אמונים בכל תום, באמונה המצטיירת, כשהוא נאמן הבית וההיכל של קדושת האמונה, יזכה לאור האמונה המושכלת ששם הוא העולם המלא חירות, ויכיר וידע איך שכל הדברים מתאימים יחד, ואיך כל הדברים הנחקקים באמונה המצטיירת ומתבטאת ג"כ לפעמים, הם הם הדברים עצמם שהם באמונה הרוממה המושכלת, בסוד ד' ליראיו ובריתו להודיעם.

המחשבות הנובעות מעמק האמונה בטהרתה הפנימית הן החפשיות באמת, שאין עליהן שום עול של הגבלה, והן הן המתדמות ביותר למקור היצירה האלהית, ואהיה אצלו אמון, והיא מקור כל השמחות והשעשועים האציליים, משחקת לפניו בכל עת ושעשועי את בני אדם.

המחשבה על דבר חופש הדעות א"א להיות נקלטת בתור מחשבה מוסרית כ"א בעת שהאדם הוא עסוק בהגיון הדעת ובירורן שאז החופש דרוש לו, אבל בכל הזמנים שהאדם חי חיים של רגש, וקל וחומר חיים של דמיון או שאר החשות חומריות, הוא מוכרח להיות אסור באיזה חוג של דעות קדומות. הכל אחד אם שהן דעותיו שקדמו או דעות מקובלות. וממילא מובן שכל חופש דעות בחיים ההמוניים התדיריים הוא ענין שאין לו כל מובן, ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. והעוסק בתלמוד תורה אין לו להתירא מכל מכשול. כי דבר ד' נר לרגלו ואור לנתיבתו, וכל העוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה, שנאמר וממתנה נחליאל ומנחליאל במות.

מה שהוא למעלה מן הדעת אין חופש הדעות נופל עליו, והגיון האמונה העליון הוא הגילוי האלהי שבנשמה שלמעלה מכל דעת, שע"כ אין הפרזה של חופש הדעות הולמת אותו. אין חופש מן החיים כ"א במות, וצדיק באמונתו יחיה.

חופש המחשבה בצורתו הרגילה, הוא יותר שיעבוד המחשבה מחופשתה. כי ע"י הלהיטה אחר החופש המורגל, מתרחק האדם מכל המון מחשבות האמת שהם נובעים מאוצרות הגדולים של חופש העליון שבמחשבה שנפלו לנו למורשה. מחפשי המחשבה היותר גדולים בעולם, הם הם גדולי העולם, שפדו את עצמם מכל הצרות הרוחניות והגשמיות של העולם, ושעלו בכחם הגדול עד כדי להיות גואלים בטובם את העולם כולו. ההרגל של המחשבה צריך להיות, באופן שוה על כל חדש ועל כל ישן, ולהכיר את כל דבר ע"פ

ערכו, ושלא להזניח את המשקל של כל חיי המחשבה מכל הצדדים שיוכל לשקול אותם בהם.

במעלה זו, והדרכה כזאת יגיע האדם לאותו עולם האור, לאותה החירות המוחלטת שמטרתה העליונה של ההויה כולה היא נעוצה בה, לשכלל את היצירה הנכבדה כ"כ שהוא רוח האדם המתאחד ברוח העולם כולו, ושההכרה הזאת שהוא רוח כללי להויה, וכח פועל נכבד בנשמת העולם הולכת היא ומתחווית לו מדי גדלו, וכל אשר יגדל רוחו יגדלו מעשיו, ותעצם גבורתו. ואחר כל החירות הממלאה את לבבם של טהורי רוח וצדיקי עולם, יודעים הם שהשמיעה בחדש תמיד בא תבא לפי אותה המדה של שמיעה בישן. וכל התקלות הבאות לאדם ולעולם בחיי הרוח שסבוכיהם מעכבים את הוד החיים כולם לכל פרטיהם, איננו בא כ"א מהפניית הלב מן הישן, לאותם האנשים שהחדש דופק על פתחי לבבם תמיד.

חופש הדיעות הרגיל להיות פפולרי בזמנינו, עיקר יסודו בצדדים השליליים הוא, מצד חסרון העמקה נשמית, והעדר בסיס חזק במעמקי הנפש לכל קישור החיים. ובאה ההתנוצצות עד לידי המדה הפשוטה של הקלת עול הדת, והמוסר, עד לכדי רפיון האמונה, משטף חייה, והוא אסון נורא ואיום. אמנם נחשה היא הנשמה את תפקידה.

כשמונעים ממנה זמן כביר את העמקתה הרי היא מתעמקת בחדרי חדרים ובעומק נשמת הנשמה שלה. וכשם שהדבר נוהג ביחידים כן הוא נוהג בכללות הדורות. ואותו הכח המתעמק, ושומע, אין לו לכאורה, מוכרח הוא להוציא את פעולותיו אל הפועל ואז תשוב להופיע רצונות פנימיות, והעמקה אמונית גדולה שתחדור עד עמקי החיים, ויכיר אז העולם את זיוף החיים של ההתנוצצות ושל רפיון האמונה וחסרונה. אבל ההתעמקות הזאת תצא אל הפועל, אחרי אשר כבר רכשה לה מקודם הנשמה האנושית, את העושר המתרחב הבא מצד ההשתטחות של כחות החיים הרוחניים. ואז עם כל אותה ההרחקה, וריבוי השריגים המתפשטים והתפצלות הענפים הרבים, והצבעים המרובים בחושו, סגנוניהם יחל כח עמקות נפלאה המחדש את החיים בצורתם האמיתית הפנימית להראות את שליטתן ורצון אל הפועל בישראל אותה התכונה של התשוקה האמיתית, והעליונה, שהוא דבר ד' לעמו, והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, באחרית הימים ושבת עד ד' אלהיך ושמעת בקולו בכל לבבך ובכל נפשך, ושב ד' אלהיך את שבותך וריחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה. אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ד' אלהיך ומשם יקחך, והביאך ד' אלהיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך וירשתה והטיבך והרבך.

החקירה החפשית אינה יכולה להזיק את הלב שכבר קלט בתוכו את העומק התמציתי של מהות האמונה, שהוא יסוד העילוי הנשמתי היותר בהיר של האדם, אדרבה, עוד תוסיף עליו גודל ויפעה. אבל כל זמן שהתמצית העליון לא נקלט יפה בלב, עד שכשל כחו לנהל את חיי המעשה וההרגש, אז כל חקירה חפשית, מקעקעת היא את היסוד של אפשרות פעולת הרגש הטוב העומד למעלה מהשכל ההגיוני, וממילא תתהפך חקירה זו אח"כ למין כפירה עקשנית, שהיא אחת ממדוי הנפש היותר גדולים.

כשאדם, בין יחיד בין צבור, חושב בדבר האמונה, מצייר לו את הדרכים שעל ידם תודע האמונה ע"פ כשרונו וציורו. כשהוא עומד במצב נמוך, שדמיונו מלא חזיונות בדים, מצטייר לו אופן הבירור ג"כ ע"פ מדה זו. ויוכל להיות שיהיה עצם התוכן של האמונה זך ועדין, והדרכים, שהמאמין מצייר שעל ידו יודעו,

חשוכים ומלאים סיגים של דמיון נתעה, ואין הציור של הדרכים פוגם כלל את גוף האמונה.

כשהאדם מתעלה, ג"כ בין ביחודו בין בקיבוצו, הרי הדעה המזוקקת תובעת ממנו את התפקיד של זיקוק הדרכים שעל ידם מתבררת האמונה. ואם באמת האדם כבר ראוי לקשר את תוכן אמונתו בקישור של דרכים עדינים ודרכי בירור מלאים אורה וזיו של אמת. אז כל החידושים שעל הדרך של אופני הבירור אשר לאמונה לא יזיקו כלל לגוף האמונה, ואדרבה עוד יבססוה ויעמיקו אותה.

אבל אם באמת הוא איננו ראוי עדיין לקבל את הדרכים היותר עליונים ויותר מזוככים, אז תביא לו הבקורת של הדרכים שעל ידם האמונה מתבררת צרה גדולה חשכה ומארה. וההרגשה הישרה תביא אותו למעמד נפשי כזה, שימצא את עצמו מאושר בהמנעו מחקור על הדרכים איך נתבררה האמונה, ויסמוך בתמימות על מורשת אבות.

אין להגביל את ארחות הציורים, ואופני ההשגות העליונות, אע"פ שהיסוד העקרי צריך תמיד להיות, מה שהוא מקובל ומסור, בסגנון ההרצאה המסורתית, אבל אחרי שהנקודה התמימה שהיא באה מיסוד הקדושה והדבקות האלהית הטבעית קבועה היא בנשמה כל מה שתוציא ציחה ופרחיה הכל עולה הוא למקום הקודש, ותומת ישרים תנחם.

חטא עצום הוא למי שהוא בר דעת, ויכול לברר את יחוסו לכל עניני הרוח היסודיים, לאור נשמתו, לדעת ד', ליסוד האמונה, ולכל ענפיה ופרטיה בשכל צלול וברור, שיהיה עוזב את מתת אלהים זאת, ויהיה מניח את עצמו לצלול בים עכור של דמיונות, שהמציאות תמיד מטפחת על פניהם.

לזאת חובה גמורה היא לכל תלמיד חכם לברר את דעותיו האמוניות בשכל בהיר, שלזה דרושה ידיעה מתרחבת בתורה לכל ענפיה, ולדעת רחבה בעולם ובחיים.

כאב הלב המבוכה והפחד, שבאה בעת החיפוש של האמונות והדיעות בראשית חיקורם, איננו בא מצד איזה פחדנות גרועה, ואפילו לא מטעם איזה יראת עונש גרידא, אלא מצד הכמהון הנפשי להיות מואר באור האמת הבהירה, באותן התוכנים העקרים, שכל ההרגשות העדינות של יסוד חיי הנשמה תלוי בהן.

הרעיונות סותרים הם זה את זה, מפני התפשטות הדמיונות הכוזבים שמתערבבים כסיגים עם המחשבות הברורות, והם הם המענים את הנשמה, ומחלישים את הכח, עד שהאנשים הרוחניים הולכים קדורים ונחלשים מלעשות חיל בהנהגת העולם, ואינם יכולים לחשק דעתם עם הבריות. וכדי קדושת השכל בטהרתו, באמונה, ובבקורת יחד, מתגדל שלטון הקודש בעולם.

כשתובעים שיהיה העולם מודכן ע"פ מחשבות מקוריות שכ"א יכיר בבירור את העולם ואת החיים ממקורו הראשון צריך לדעת שזה תלוי בטהרת הרצון. כשרצון הפנימי המגמתי של החיים הוא טהור ואיננו פונה כ"א לנשגב ומעולה, לתוכן חיים כזה שמציאותו הוא באמת ראוייה להיות מגמתית ע"פ ההבחנה של החכמה האלהית, אז הכרת העולם והחיים המקורית של האיש המיוחד היא לו אושר,

ועמידתו על רגלי עצמו היא לו למעין של גדולה. אבל כאשר הרצון הפנימי שפל הוא, ואם היה העולם מגושם ועמם החיים מתבלטים ע"פ אותה המקוריות השפלה של האישיות, היה הכל מגועל והרוס, יסוד ההצלה היא באה אז רק ממה שהרושם העולמי, ורושם החיים מופיע אצל היחידים לא בצורתם העצמית שלהם, אותה הצורה שהם חוקקים אותה בנפשם, אלא ע"פ הצורה שגדולים וטהורי לב חקקה. וזאת היא אור חיי האמונה, המתפלשים בכל כשרון ומוסר. ואע"פ שהיא מדריגה ירודה, והחיים והעולם אינם נובעים ממקורם ואינם רושמים רשמים עזיזים בכל מילואם, מ"מ מוצל הוא העולם והחיים מאותה הזוהמא והירידה העצמית השפלה, עד אשר יצרף רוח האדם ויטהר רצונו. ואז יקבל כל יחיד את רשמי העולם והחיים ממקורם הראשון והם הם יהיו למעין הברכה היותר נשגב. ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לדעת את ד' כי כולם ידעו זאת מקטנם עד גדולם.

הרבה חופש רוח צריך האדם לסגל לעצמו עד שיכיר יפה את גדולת כח הפעולה של המחשבה, ואז יתברר לו כמה צריכה היא האנושיות לעבוד בשביל שתבא לידי מחשבה טהורה וקדושה בענייני הדיעות היסודיות שערכי החיים כולם נובעים מהם, וכמה רב ועצום הוא הערך של הוגי הדיעות האלהיות, הנושאים את קדושת המחשבה ורוממותה ע"פ אותם המקורים האלהיים שהיא מפכה על ידם בנשמתם ובאורח חייהם, וממילא יכיר כמה נשגב הוא הערך התולדתי הכללי של אומת המחשבה האצילית בעולם, היא כנסת ישראל. ויבא לכבד את האמונה מורשה קהילת יעקב בעצמת טהרתה במקורה ובהתפשטות ענפיה המעשיים, ההרגשיים, השכליים, וההופעיים, שביחידי הסגולה, והעצמיים הפנימיים הטמורים מכל עין חוזה. והם גדולים נצחיים וחזקים מן הכל, הם הגרעין של היש היותר בריא ועצמי שכל יתר הדברים אע"פ שהם רוחניים ואציליים נחשבים לגבי דידיה כערך של לבושים.

ועם כל הגודל של פעולת המחשבה בעולם ובחיים, שהוא די לבדו עד כמה טועה הוא המהלך של חופש הדעות, שבא בצורתה של האנרכיה המחשבתית, שהוא מהפך את הצד היותר יקר, ויותר טוב שבהויה ובחיים למין אנדרולומוסיה של תהו ובהו צלמות ולא סדרים, שהוא באמת רק עבדות הדעות, טירוףן הריסתן וחליו, בכל גדולה זו, אין ערוך כלל לגדולתו של הרצון, הב להגלות מחביון עוזר בלבושה של המחשבה.

א"א לבא למדרגת הקדושה העליונה, כ"א ע"י מחשבה חפשית לגמרי, וא"א להמחשבה שתהיה חפשית, כ"א אחרי התיקון הגמור של המעשים והמדות בתשובה גמורה מאהבה, כי כל זמן ששמץ הרשעה מונח בלב, הרי הוא משעבד את המחשבה להרע, ואמר נבל בלבו אין אלהים, ולהגן על עצמו מעומק רשע זה מוכרח הוא להיות קשור באיזה קשר עבדתי של ציור אמונה שפל לפי ערכו, כי אם יאמר להשתחרר מקישור עבדתי של קדושה יקפץ עליו הרוגז של קישור העבדתי של הרשעה והכפירה, ולא יהיה חפשי כלל, כ"א משועבד ליצרו הרע, ולהרשעה הכללית שבעולם על כן צריך כל מתנהל בדרכי ההשגות הבהירות להיות תמיד עוסק בתשובה, ומזכך את נפשו מכל סיג, כדי שיוכל להיות בן חורין באמת, ויעלה במעלות הקודש, של אור החכמה העליונה.

כל העניינים המופתיים השייכים לדרכי האמונה ע"פ השכל ההגיוני. אפילו כשהכח המופתי שבהם מתבטל מ"מ יש להם ערך מצד כח המדמה, שהוא ג"כ צריך להיות הגון ושלם. וארחות החיים צריכים להשתוות אליו בשלמותו. ביחוד צריכים להתחשב עם הכח הזה בעניינים האלהיים. שכל מיני דבקות בהם היא

מאשרת את היחיד ואת הרבים אושר גמור ונצחי, וכשם שהשכל צריך שיהיה מואר בהארה אלהית, כן צריך שיהיה ג"כ כח הדמיון מואר בהארה זו לפי ערכו.

מהזיקוק שהמדע הנקי צריך לזקק את תואר השכל כשאנו באים לדבר באלהות, ואחרי כל המעמקים של החילוקים שבין השכלתנו להשכלה העליונה האלהית, הננו נזקקים לתאר השלילי שהוא מבסס לנו את כל החיובים בטהרתם. ולבנו עלז עלנו, והננו יודעים שהננו מסתופפים בצל שדי, ומונעמים בנועם האמת העליונה, שהיא מקורם של כל הברכות, ומעיין של כל האושר שכל הנפשות חומדות מעולם עד עולם, ושוב הרינו משתמשים במסורת הידיעה האלהית בלא שום מכשול, ויודעים אנו שכל מה שנמסר ברז האמונה ובגילויה הכל הולך למשרים, והלב התמים קולע ושואף אל הגודל והאור המרומם של האמת המוחלטה והוא נחלתו תמיד.

כמובן ויותר מזה עלינו להבחין במושג האהבה האלהית, שהיא תוכל להיות לנו לאור מאיר, אור מעדן מחמם ומלהיב ברבבות אלפי נחלי שלהבותיה. אחרי המירוק שהננו ממרקים את ציורינו להגדיל אותן ההבדלות המושכלות הראויות לבא בין כל אהבה בעולם, המועקה ומצומצמה, מעוכרה ומוחשכה, לגבי האהבה האלהית. האין גבולית, המלאה אך אור גדול ומרומם המרווה מעדנים עליונים. אשר הצללים של צללי צלליה מספיקים להאיר אורים גדולים נצחיים עדי עד, אז אנו באים אחרי המירוק ואחרי השלילות לעומק האהבה ביפעת הדרה, ויעלצו בך אוהבי שמך כי אתה תברך צדיק ד' כצינה רצון תעטרנו.

החושך של הדיעות גורם שנקודה אחת מאירה באור האמת גוררת אחריה כמה קוים חשכים, שהם נעשים יסודות לשקר ולרשעות, וכל מה שהאורה מתגדלת והרצון מתרחב לצפיות עליונות ככה מתנתקים הקוים העקומים הנמשכים לדרכי חושך מחיבורם אל הנקודה המאירה, ואור אמת נצחית מופיע בנשמה בכל גודל ותוקף.

צריך לגאול את האמונה, ואת היראה, מקטנותם וחולשתם, הבא להם מתוך חסרון הדעת, ופחיתות התבונות והמזגים הרעים.

בעיני הדעות והאמונות, שיסודתם הם בדברים רוחניים ומופשטים, מזדמן הדבר יותר מבכל מחלוקת, ששני בעלי ריב שהם כפי המבט החצוני רחוקים מאד זה מזה, הם באמת אומרים שניהם דבר אחד. וכל עיקר המחלוקת שלפעמים נראה אותה בוערת עד לב השמים, אינה כ"א ריב שפתים, מפני שלא יבין איש שפת רעהו.

בבסיס האמונות תלוי הכל באיכות השילוב של המחשבה, איך חלקיה, תלויים הם זה בזה, שבהם רב מאד השינוי בין אדם לחבירו, ויותר מזה בין דור לדור. לפעמים נמצא שע"י איזה הגיון ביסוד רעיוני אחד, לאדם אחד נופל אצלו בנין שלם של מוסר, ורגשי קודש, ולחבירו, אין הדבר נוגע כלל לבנינו הרוחני, שנשמתו מתקיימת בו.

ולפעמים גם ע"י הרעיון הזה עצמו שהאחד שוקע ויורד על ידו חבירו הרי הוא מתעלה ומתרומם.

המשכיל משכלל בקרבו את המושגים שיהיו מסודרים לו בצורה נאותה. והמושגים הרוחניים שהם ממלאים את הנפש, כל מה שהאדם הוא יותר מואר במחשבתו, כך צורתו הכללית היא יותר נכונה, ויותר מתקרבת אל האמת ואל התכונה שהיא מרוממת את הנפש.

מהות האמונה שורש האמונה הוא בחכמה, מתוך שיש חכמה כמוסה בנשמה שהיא מכירה על ידה בגודל האמת האלהית, אלא שאינו יכול להוציא אל הפועל את הפרטים, מתוך כך הוא מתקשר הרבה להאמין בהפרטים שהוא מרגיש בפנימיות לבבו שהם הם מגלים את האמת הגדולה, בכל האופנים שדרכה להגלות, במעשה, דיבור ומחשבה, ברגש, בדמיון, במזג ובנטייות נפשיות, ובמעוף חיים פנימי ועליון מכל הגיון לבב, ומכל הקשבה מוגבלת.

בעלי החכמה העליונה, מכשירים את העולם להתקשר בקודש של האמונה. הם מעירים בעולם צמאון אל הנשגב והנצח, ובזה הם בונים את יסוד העולם, את השלום החברותי, ואת עוצם הטוב, להשלמת הנשמות בחיי עולם.

האינסטינקט הוא יותר מהיר ויותר מדויק מההכרה השכלית של האדם. ומעלת האדם היא שיעלה את הכרותיו למרומי הצד העליון שבאינסטינקט, שמשם לקוחה היא הדיקנות והמהירות שלו. ביחס להנשגב העליון, בעלי אמונה אלהית באמת הם בעלי האינסטינקט היותר אמיץ, וכל בעלי התרבות עתידיים לשוב אליהם, מצד המגמות הבינוניות, כמו שאיפת המוסר, הדעת, הבנין הלאומי וכבודו, וכיוצא בהן. התרבותיים הנם בעלי האינסטינקט היותר חזק, כל בעל אינסטינקט חזק רפוי הוא בדברים שהם צריכים חשבון ושקול דעת, ועל כן צריכים הם פלגותיה של האומה להיות מאוגדים יחד כדי שיקבלו זה מזה הארת הדעת ואומץ האינסטינקט לפי ערכם של פרטי הדברים שהמניות הללו חלוקות אצלם בכלל האמונה היא שירת החיים, שירת המציאות, שירת ההויה, והשירה היא הרגשה היותר חודרת יותר פנימית במעמקי מהות המושג, בתוכנו הפנימי, מה שאי אפשר כלל להשגה הפרזית. על כן האספקלריא האמיתית של החיים היא דוקא בתוך שירת החיים, לא בחיי החול, המתבטאים ע"י הפרוזה. אוי לו למי שרוצה לאבד מן החיים את הדר השירה שלהם, הוא מאבד את כל התוך של החיים ואת כל האמת שבהם. הפרוזה כולה היא תופסת את ערכה מפני שהיא נסמכת על שירת החיים.

אין שירה בעולם, שלא תופיע בה קדושת האמונה את זהרורי אורותיה. וכשהקדושה היא מתגלה ברוח השירה בצורתה הטהורה והמלאה, אז היא באמת שירת קודש, אשר אך שרי קודש ושרי אלהים ישירו אותה.

כח האמונה להקשיב יפה ולקבל ממה שנמסר, הוא מצוי באדם לצורך פיתוחו הכללי והפרטי. עומד הוא כח זה למלאות את החסר.

כלומר להכניס באוצרו הרוחני של האדם הארות כאלה שהם מצד עצמן גבוהות ממנו, עד שלא יוכל להנות מאורן. חלושי השכל שהם מכירים בעצמם את קטנות כחם הרוחני, עד שאינם מוכשרים לשפט דברים לאשורם, הנם חנוניים בכח אמונה יותר נשגב מגבורי הדעה, שהם מרגישים את חילם בקרבם לדעת ברוח

משפט להבחין דברים רמי ערך. אבל לעומת זה חכמי לב כשהם באים בדרך שכלם אל המקום ששם באמת שורה כח נשגב שאין בינתם יכולה להולמו, הם מוציאים מחביונו את כח האמונה. ובזה הם עומדים על מעלה לא פחותה מצד התכונה הטבעית של האדם, מכל המוני העם שהטבעיות האמונית נשמרת בהם בטהרתה.

האמונה האלהית היא המחשבה היותר עליונה, שמתוך גבהה היא משתפלת בכל השדרות, גם היותר שפלות, ובכל דרגה ושדרה היא מתארת כפי ערכה.

המתחכמים להיות קטני אמנה מגביהים את רוחם, מהשדרה הנמוכה, הם יוצאים ומתפרשין, ואין הציור של אמונת אלהים בקטנותם ראוי להם, ובגדלותו אינם עלולים לקבלו, והרי הם קלועים בקלע הרעיונות הסותרים, עם אשר יבא עזרו מקודש.

המעמד הרוחני של רוב בני אדם, רחוק הוא כ"כ מהתוכן הפנימי של התורה, והאמונה האלהית וממילא מהרעיונות המובעות בתורה ובתפילות, ומאוצרות בהמצוות המעשיות, עד שרק אחת משתי אלה יוכל לקשר אותם אל זה הגובה, או הכרה פנימית בעומק האמונה הנשמית של האדם ושל כנסת ישראל לפרטיה. עד שלמרות מה שהחיצוניות היא כ"כ שפלה ומגושמה, עולה על הכל עריגה עילאה בלתי פוסקת למה שהוא רם על כל רמים, או סמיות המונית, שאינה מכירה, את הריחוק של תכונת עצמותיה המתגלה מהאורה העליונה המתבטאת ומתבקשת בקשר האמונה והיהדות בכלל ופרט, בעת אשר יפקחו העיניים לראות את הריחוק, יחרד כל המחנה, מנפילה חצופה ואיומה, אבל התשובה כבר מוכנת היא אז, לבא אל הצד העליון שבקישור הקדושה, דהיינו ההכרה היחוסית מצד הסגולי הפנימי, אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בדי מגן עזרך ואשר חרב גאותך, ויכחשו אויביך לך. ואתה על במותימו תדרך.

שאיפת השכל, כשהיא באה אחר העומק, וההתרשות במעמקי האמונה בתחילה, יש לה צביון נעלה, חי ומבריא, בונה ומאיר. וכשהיא מדלגת על ההכרות שהם קדומות לה, אז היא בעצמה נעשית חולנית, ואינה יכולה למלאות את תפקידה.

עיקר האמונה, היא בגדולת שלמות אין סוף, שכל מה שנכנס בתוך הלב, הי"ו ניצוץ בטל לגמרי לגבי מה שראוי להיות משוער, ומה שראוי להיות משוער אינו עולה כלל בסוג של ביטול לגבי מה שהוא באמת.

ואם ההכרה הליבית קרועה היא ממקורה, אז היא מדולדלת ואין לה שום ערך, ואין תקנה לה שתהיה מאירה, בצורה חיה, כ"א ע"פ הקישור עם ההארה של האמונה, שהיא הארה כללית למעלה מכל ערכים, ובזה היא מבססת את הערכים כולם. כל עניני האמונה שהם חוץ מזו של גדולת אין סוף, הנם רק הסברות כדי להגיע על ידם לעיקר האמונה, וההסברות הם בגדר אברין דמלכא, ויש מהם שהם בגדר לבושין דמלכא, ומאן דבזע לבושין דמלכא, גם הוא מרים יד ומתחייב בנפשו, ומי"מ צריכין לבאר בהדרגה, את ההבדלים שבין העיקר של האמונה, ובין הסברותיה, ובין ההסברות עצמן ג"כ צריכים לבאר את חילופי המדרגות שבהן.

דברים קיימים וכוללים. בנויים הם ע"פ שאיפות נצחיות, גמורות ושלמות, והן מצויין רק בקדושה, שהיא

אמונה דהיינו התעמקות חיה בהענינים האלהיים.

האמונה האלהית מבארת את הגודל והעז שיש לרצון האדם והכרתו. והישתלם בכל מילואו, שכמובן לא יתבאר הדרך בבירור כ"א על ידי ידיעה שלמה בכל היש כולו, לפי מדת הגודל היותר אפשרית, ונשאר לעולם החק שדעת ד' באה מדעת מעשי ד', והאמונה היא מקפת את כל הידיעות לעשות חטיבה כללית מכל הפרטים כולם. ובזה היא נותנת חיים נצחיים לכל הזוכים לאורה. והיא מחיה בלשד פנימיותה, את המוסר, את חיי החברה, ואת חיי היחיד, כשם שהיא מחיה את כל העולמים כולם, מראש ועד סוף. שכולם יחד הנם אדם אצילי, צדיק עליון, שנאמר עליו בצדק צדיק באמונתו יחיה, והצדיק היחידי הפרטי שואב הוא את אור צדקו משפעת של צדיק עליון. של אדם עילאה זה הכולל כל היצור כולו, שכולו ביחד שואף ופועל טוב נפלא, אשר כל רעיון לא יכולהו, ומנובלות אורו כל טוב נמצא, וכל עדן וגן, וכל נשמה ועולם מתמלא רוח חיי עדנים, רוח גבורה וקדושה, עד כדי לתן מלכות למלכים נבואה לנביאים, שירה לשרים, גבורה לגבורים, וצדק לצדיקים.

האמונה האלהית, היא הקרקע שכל טוב החיים ממנה פורה. כשם שתורת הקרקע מעשרת את הבעלים שחשב העולם כולו שהם עומדים במדריגה היותר ירודה בחיי הכלכלה, האכרים, כן תורת האמונה תאשר אושר גדול ומפותח, את כל ההמון כולו הקשור בקשר תום האמונה. ע"י מה שיראו להם את העושר הגדול שבאוצריה. ומה שהיה מוכן לעשירי הרוח בכל דור ודור, יהיה מוכן ומבורר לכל נפש אחרי שכבר תקופות המכשירות בקניניהם הרוחניים את המדע האמוני שיצא לאור, בכל הדר בירורו.

כל בהירות באה מתוך אמונה, ואמונה מורכבת בהתחלתה מתוך מזג של יראה ואהבה, והנשמה בפנימיותה מרגשת היא שאמונה, יראה ואהבה, ביסודם הנם פונים רק אל הענין האלהי, וכל מה שישנם מדות הללו כלפי ענינים זולתיים אינם כ"א ע"י איזה האראה של הניצוץ האלהי, המגיע שמה.

קדושת האמונה מתפשטת על הכל. והיא מעדנת את הכל, מבכרת ומחזקת את הכל, כשם שכל דבר המגיע בצרכים הגשמיים באופנים טבעיים הגלויים אינם מיושרים ומותאמים לתשמישו של אדם, והעלאת מהותיותו, כ"א בבואם לידי אותה ההכרה של יד ד', אע"ג דאית ליה מזוני לא ייכול עד דיתיהיבו מבי מלכא. אמונות זה סדר זרעים שמאמין בחי העולמים וזורע, כמו כן בהצרכים הרוחניים, אותם המושגים בעצמם שבאים לאדם מתוך הכרה, חושית או שכלית, אינם מתקשרים עמו בהופעת מהותם המאושרה, אינם מתחטבים עמו לכדי בנין ושכלול. עצמיותו, ושכלול העולם בחלקים החשובים השייכים לו, עד שהוא מקבלם באמונה, הוא חודר מתוכם אל מקור הופעתם. אז ידע כי דבר ד' הוא, אשר מתגלה לו וכפי עומק אמונתו ובהירותו, וכפי עומק הצדק שבחיו המתאים לגודל האמונה ורבותה, ככה מתגלה לו אור החיים, ויד ד' הולכת וחזקה עליו, מוכרה בפנימיותו ומוארה בכל עומק הגיוניו, הרגשותיו ושרעפיו, כל תנועותיו וחושיו. והעולם מתיצב כולו לעומתו בצבעו האמיתי. בצבע מעשי ידי יוצר וצר צורה, אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו.

מתוך קטנות אמונה, נדמה שכל מה שבני אדם מזדרזים, לחזק את מעמדם להחלם נגד הרעות המתרגשות בעולם, לכבוש להם מדע, גבורה, יופי, סדר, שכל אלה הנם דברים היוצאים מחוץ להתוכן האלהי שבעולם, ומתוך כך עין צרה צופה מתוך כמה אנשים. שלפי דעתם עומדים הם על הבסיס האלהי על כל התקדמות

עולמית. שונאים את התרבות, את המדעים, את התחבולות המדיניות, בישראל ובעולם, אבל כל זה טעות גדולה היא וחסרון אמונה. הדעה הטהורה רואה היא את ההופעה האלהית בכל תיקון חיים, יחידי וציבורי, רוחני וגשמי, היא מודדת את העניינים רק במדת התועלת שהם מקלקלים. ובמדה זו לעולם לא תהיה תנועה חיובית כולה כשהיא עוסקת לברא איזה דבר, בין גשמי בין רוחני. יוכל הדבר שיהיו בה מגרעות, אבל בכללותה, הכל הוא מכלל היצירה האלהית, ההולכת ופועלת, לא תהו בראה לשבת יצרה.

מי שאור האמונה מתגלה עליו בטהרתו, הוא אוהב את כל הבריות כולם בלא שום שיור כלל וכל מעיניו הוא בעליתם ותיקונם והדרכים של תיקונם נעשים מלאים מוסר ויושר לפי רוב הופעת האמונה שבלבו.

הצד החיצון שבאמונה מתגלה בצורה נעלמה, ומ"מ אור ד' שוכן בה. מקומות נלעגים למראה עיני אדם ישנם בכל הטבע והמציאות, אבל אין הלעג בא כ"א מקוצר ראות, וממיעוט ההשגה של השיגוב שיש בכל דבר קטן וגדול יחד.

לא פחות ממה שהאמונה האלהית מתלבשת בתוארים רוויי דמיון פראי, מצד המציאות הממשית היורדת ונגלמת כשהיא באה להכרתינו. הרי היא מתלבשת ג"כ בתוארים של מדות כאלה שהמוסר החפשי מוצא בהם פגמים, והפגמים הללו בעצמם הם מעלין אותנו לחשוב גבוה ממעל לכל שדרה מורית מוגבלת, כמו שתוארי המציאות המגוקמת מרימים אותנו ממעל לכל שלילה והגדרה.

(האמונה האלהית וכל סגולותיה, צריכה היא להשתחרר מכל כבליה, להתפשט מכל קליפותיה, ולעמד חיה בזריחת אור קרניה, המאירים את כל העולמים מזיו הדרם).

בתכונת סרח האמונה שמתגלה בתור סיגים משחיתים טוהר האמונה אין האופי ההוא בא דוקא מיסוד של שקר מציאותי, יש אמנם באותה התכונה ג"כ תוכנים שקריים, אבל נמצאים ג"כ ציורי עניינים שמצד עצמם אמת הם. אלא שאין הציורים ההם שייכים לטהרתה של האמונה. ואין אותה התכונה של קדושת המהות שהאמונה צריכה לעשות מתקשרת בהם, ואם היא מתאגדת עמהם הם הם מזיקים אותה.

ובזה נמצא שישנם עניינים ציוריים כאלה שיהיו לאיש אחד בתור סרח האמונה, ולחבירו יהיו עניינים מתיחסים אלו ביסוד הבריא והטהור של האמונה, ואם הדבר אפשר אפילו בין אנשים שונים והשינוי האופי שביניהם הוא מעט לפי הערך ק"ו שזהו דבר מצוי ביחש לקיבוצים שונים, למדינות שונות לגזעים שונים ולכל מיני אגודות שונות ודתות שונות שבבני אדם, שמה שבאמת נחשב לאחד דבר סודי המועיל לו לרוממו ולשגבו לקשרו בתכונות טובות ולהדריכו לדרכי חיים, יחשב להשני סרח-אמון המיגע את כחו הרוחני ללא תועלת, ומשפלת את הוד נשמתו, ומקשרת אותו לתוהו ושקר, עד שהישר שבבני אדם ימצא בהערכים הללו עצמם, שאנשים ישרים מקיבוץ אחר מתנעמים בהם נעימה רוחנית פנימית, בחילה ותיעוב פנימי. והדברים הולכים וסובבים כך עד בואם למרומי ההשגות ששם מתברר תוכן הקודש בגודל אמתו. וגם באיש אחד המצב מתחלף, ומה שנחשב באיזה פעם לתוכן של סרח-אמון, נחשב בפעם אחר לתוכן אמונת אומן רציני, והדברים שבכללם כולם יש בהם צד של אמת בהם או בתוצאותיהם, משתרשים במעמקי המחשבה ותהומות הרצון לפי ערכם ולפי ערך נושאם, וכל מה שיגדל ויזק ערך הנושא, ככה יהיו

העניינים הקשורים בשורש מהות האמונה אצלו יותר ברורים, יותר כוללים ויותר נשגבים, ולפי הכשלוך הרוחני, ככה מתעלפת היא האמונה בהרבה מעטפות ורגילות שונות, אמנם ברום הזך והזהר שוכנת האמונה בטהרתה בספירת ההוד, והצחצחות הרעיונית היא מעטרתה, ומתוך הנהרה שלה היא מקפת וחודרת את כל המחשכים, עד שאין שום דבר נבדל ונפרד ממנה לגמרי. אבל כל רעיון וכל תוכן מציאותי, כל השפעה וכל שלטון כל הופעה וכל התעוררות נפשית ועולמית היא מיושבת על מכונה, והכל הולך וממוגד הולך ומתכלל בכלליות העליונה, ובהירות קריאת שם ד', בטהרת השגותיו ורוממות רז אמונתו עולה ומתעלה על כל, וכל הנחשך מכל נשמה במהות המוסר, והצבת היושר בעוצם הגבורה וחיי האימוץ והבטחון, חיי המאויים העליונים הטובים המזהירים עדי עד, ונותנים נזר ועטרת חיי עולמים לכל הדבקים בהם. הכל הוא כלול ביסוד אור הטוהר העליון שאמונת ישראל, הכוללת כל, שואבת משם אור וחיים, ד' אחד ושמו אחד.

הציורים המדולדלים שבאמונה, ובהשקפות הרוחניות מחלישים את כל הכחות, הגשמיים והרוחניים, משביתים את שמחת החיים, ומאפילים את זוהר השכל. אבל מה שרוצים המוני המשפיעים לרפאות שברים הללו ע"י השכחת שם ד', אינם עושים מאומה, רק לשעה יופיע איזה חזיון של שכרון הדומה להתעוררות של חיים ברוח ובחומר, ואח"כ תתבע, נפש האדם הפרטית והכללית, את עלבון חייו, וישוב לאותם המושגים הרוחניים אשר הזניחם. ומתוך שבכל משך השכחתם לא עבד אותם, יופיעו לפניו בצורה קדורה כמאז ובעוד יותר טשטוש מפני העזבון וחסרון ההסתגלות שנתרבה ע"י זמן הזניחה. ע"כ רק עצה אחת היא להגברת כח החיים, החומריים והרוחניים לכל ערכיהם, להתעמק יותר ויותר באלה מושגי הקודש העליונים, עד כדי להנביע אותם יותר ממקורם העליון, ואז ישובו רק הם, את כל זיו החיים, את טוהר הרוח, את כל ברק השכל את כל זיו המוסר, את כל נועם האהבה והיושר אל כל האדם, וישמחו וירננו לאומים כי תשפט עמים מישור ולאומים בארץ תנחם סלה, וכל היקום יתעורר לתחייה, כל כחות הטבע ימלאו תפקידם וכל החיים יצהלו בכל קרבם, ארץ נתנה יבולה יברכנו אלהים אלהינו יברכנו אלהים ויראו אותו כל אפסי ארץ.

כשמציירים את הטבע והנס בתור דברים ותוכנים סותרים זה את זה פועל הציור על מהות האמונה, וערכי המוסר הנמשכים עמה.

פעולה שורקת, גורמת הפרעות ונסיגות ותגרות פנימיות, אבל כשהנס והטבע מצטייר בציור של חטיבה אחת, שחלק אחד משלים את השני, והנס בכל רום גדלו מוכרח הוא בתור מטרת הטבע, חיוו נשמתו הפנימית, ואוצר האידיאלי שלו משקפת ע"י השפעה ציורית זו.

השקפה מוסרית ואמונית מאוחדה שתוכן השלום אחוז בה. והשטף הפנימי של החיים הולך על ידה למשרים, בצורה כלולה שהיא מוצלת מאותו הכובד, שתוכן מלא ניגופים גורם, וזאת היא מדת קדושי עליון גדולי הדעה העומדים בסוד ד' הרואים את חזות הכל, והנס עם כל תועפות גדלו והטבע עם כל הסתעפותיו בכל ערכי המציאות מתגלים ברוחם באור חזיון שלם שם שלם על עולם שלם, דבר ד' במחזה, ודבר ד' במראה, כה אמר ד', וזה הדבר אשר דבר ד', אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה, יום ולילה שמש וירח העולם הזה והעולם הבא, התורה והחכמה, ההגיון והשירה אחוזים יחד בחוברת, וכולם נותנים פאר לחי העולמים, ומוראו עליהם, וחדות אהבתו משחקת לפנייהם בכל עת, משחקת בתבל ארצו

הניסים מבארים את האמונה האלהית שהיא ממעל לכל גבול, והשלימות האלהית נקבע ע"י אמונה קדושה זו בנפש. וכשתגמר לגמרי, האמונה את תפקידה, ותוציא את הנשמה לאורה, אז לא תהיה צריכה לעצמיות האמונה בהניסים, ולזכרונם, אבל אין השלמת האמונה ברום קדשה באה כ"א ע"י קביעות קשר האמונה בניסים בפועל. ויציאת מצרים והניסים הכרוכים בה היא יסודם, שממשכת והולכת עד לימות המשיח, שאז לא תהיה יציאת מצרים עוד ליסוד עקרי כ"א או טפל לעיקר, או דבר שכבר שמש את תפקידו לגמרי, ולא יאמר עוד חי ד' אשר העלה את ישראל מארץ מצרים, כ"א חי ד' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפונה, ומכל הארצות אשר הדחתים שם והושבתים על אדמתם, נאם ד'. והאורה המשיחית תשיב את הזוהר העליון של האדם לאיתנו, ותהיה לכן גבוהה מכל התגלות אלהות שעד כה, עד שאפילו תורה שבעולם הזה הבל הוא כלפי תורתו של משיח, וזוהר עליון של אדם הראשון שואב את טל חיי קדושתו ואשרו מן ההוה, ואיננו נזקק לשעבר, ממעמק הדעת והחיים, ולא מן הזכרון.

כל האמונות הנן נחלקות לשתי המערכות שכבר העיר אליהם הרמב"ם (כ"ח מ"ג) לאמונות אמיתיות, ואמונות מוכרחות. האמונות האמיתיות הנן היסוד המקיים את כללות האמונה, והמוכרחות הנן כמו קליפה ושומר לפי הערך של כל עם וכל קיבוץ המתאחד תחת דגלה של איזה אמונה. כפי המדה שהאמונה היסודית היא יותר נשגבה נצחית ואמיתית. כפי זה הערך עצמו, יהיו הדברים הנלוים אליה יותר צחים חזקים ברורים ומושכלים. מתאימים לדרישות המוסר היותר טהורות, ולאור המדע היותר בהיר. לפעמים יבא זמן שיגלה כח הכרחי לסלק איזה דבר מהאמונות המוכרחות, מתוך חוג האמונה מפני שכבר הגיע מצב הקיבוץ ההוא למדה זו שאיננו צריך עוד להיות נסעד בצד ההכרחי ההוא של ציור אמונה זו, אז תוחל איזה מין תסיסה, מצד אחד נראה הדבר כפרצה ביסוד האמונה ומצד השני, כהארה והזרחת אור על האופק האמוני, והוספת כח ליסודה. ובאמת שני הצדדים הנם דבר אמת. לא כל האנשים, ולא כל הסיעות יבורכו בפעם אחד, ובתקופה אחת, ויזדמן הדבר, שחלק אחד כבר בא עד אותה המדה בפתוח הכרתו ותרבותו, עד שאיננו צריך עוד לאותו ההכרח של איזה צד מן האמונה המוכרחת. וכיון שכן הרי הענין ההוא דבר יתר אצלו שהוא מעכב על מהלך רוחו, וקדושת נשמתו ותעופתה, אבל באותו החוג שלא בא עדיין למדה זו, וההכרח הוא עומד לו בעינו. סילוק ענין מוכרח זה היא קציצה בנטיעות והריסת האמונה.

האמונות המוכרחות של הרמב"ם הם הדרכים שעל ידם מעמידים את הסגנון, והם טבועים בטבע האדם, עד שאי אפשר כלל שיעקור האדם את ציורי האמונות הללו מלבבו, ולא יעקור על ידם את האמיתיות העליונות, שהם יסוד האמת לאמתו. ואחרי כ"ז מדי דור ודור, מתחדשים שינויים רבים בהיחש של האמונות המוכרחות הללו, אבל האמת הפנימית, לעולם עומדת.

האמוניות יש בה תוכן של טבע, ותוכן של הכרה והשכלה. מצד התוכן הטבעי שלה היא מלאה גבורה, ואש משולהבת, ואינה יכולה לסבול שום דבר המנגדה. ולא דוקא דבר המנגד את כל מהותיותה אינה יכולה לסבול, כ"א גם דבר שהוא מנגד את שבילה הפרטי, ואת סגנונה המיוחד, ע"כ לא יוכלו אמונות מיוחדות לדור בכפיפה אחת ולהתערב זה בזה, אם לא שיצמח מזה היזק טבעי עצמי לכולן. וכל מה שהאמונה היא יותר אדירה יותר בריאה יותר חשובה וענקית יגדל כח הטבע שלה, ותגדל מאד קנאתה וקפידת הטהרה

שלה. אמנם מצד התוכן ההכרי של האמונה, מלאה היא רוחב דעת, ומעוטרה היא עי"ז ברב חסד וסבלנות גדולה. יודעת היא בהכרתה שהרוח הפנימי של העריגה האלהית וההשלמה העליונה שהיא שואפת אליה היא כ"כ עשירה בגוונים, עד שהיא יכולה להתלבש בלבושים שונים מאד, וגם בתיאורים הפכיים והיא מתעלה עי"ז כל כל סתירה, ומתרוממת מעל כל ניגוד. ובאמונה בגודל קדשה, זורמים תמיד אלה שני הפלגים, שני שטפי הקודש, של חסד וגבורה מדת הדין ומדת הרחמים, וכשהאמונה מתרוממת לרום מקורה, לצורתה העליונה שמשם מקור חייה, ושפעת פרנסת קיומה והארתה מאור תורה העליונה מדת הגבורה מתמזגת, והכללות מתאחדת עם הדייקנות ברב טהרה והארה גדולה.

בתכונת האמונה יש תאות האמונה ועבודת האמונה, כשהתאווה מתגברת על העבודה יצאו מזה תוצאות מהרסות משפילות ופוגמות כמו מתוצאות של כל התאות כשהן מתפרצות יותר מגבולם. וכל מה שהתאווה ביסודה הוא בדבר היותר יקר ויותר נשגב ככה בהתפרצה הרי היא יותר מתועבת, יותר מזוהמה ויותר מהרסת ומחבלת. ביסוד אור ישראל מונח עז העבודה האמונית, שבה מתגברים אנחנו על כל התאות כולן, ועל כולן, על תאות האמונה והננו שומרים את גבוליה.

יסוד יצרא דעבודה זרה הוא התפרצות תאות האמונה והתגברותה על יסוד העבודה האמונית, שכלול האמונה ורעיית האמונה כשבולמוס התאווה האמונית מתגברת אינה מבחינה בין אמונה הגונה לשאינה הגונה.

והנפש החולה במחלתה של תאוה זו חפצה היא למלאות את אותו החלל הנפשי שתוכן האמונה ראוי להיות מתמלא שמה, במילוי מפטם ומשביע את הנפש התאונית שביסודה היא התכונה המקורית של כל התאות הפרוצות וההורסות את גבוליהן, המביעות זעף ושממון בעולם, הרוחני והמעשי באישיות היחידה ובציבור הכללי, כל מצותיך אמונה.

המצות מקדשות את חוש האמונה כל קדושה היא תכונה מנדדת את האצילות הנפשית ומרוממת אותה במעלות העליונות ששם הכל הוא בבנין ושכלול, אין פרץ ואין יוצאת אין מקדיח תבשילו ברבים ואין יוצא מן השורה הישרה עד שהמדידה הקדושה מביאה את גאולת האמת, שלמעלה מכל גבולים, את האידיאליות בתענוג האצילי, שלמעלה מכל פגמים את אותו העז של העדן שכולו אומר כבוד. חיים עד העולם כי שם צוה ד' את הברכה.

שכל מקודש הוא יסוד החכמה הקדומה ונקי אמונה אומן, והוא אב האמונה, שמכחו האמונה נאצלת. (ל"ב נתיבות, נתיב ז').

הצורך המביא בפנימיות הנפש לאמונה ולהתקשרות אלהית הוא מעמק הנפשיות. וכפי המדה של העדינות שבכל המהות הנפשית כך מתעלה ומתעדנת התכונה של צורך כל הצרכים הזה, שהוא יסוד כל המבוקש של החיים.

אותו הצמאון, כשמתעדן במרומי מילואו, הרי הוא מתקשר עם ההשכלה העליונה, עם יסוד האמונה בשורש שרשה, והוא מלא אור חסד חכמה ודעת, וגבורה עזיזה, גבורה אלהית שמימית נצחית היא

יורד הצמאון הזה בירידת האדם, בירידת הגוי לשפלותה של איזה תאוה בהמית. רעיית האמונה במעשים טובים ובמדות טובות בתורה וחכמה עליונה, היא בשביל כך מוכרחת, ובהתרוממותה של האמונה כל החיים מתרוממים.

סכנה גדולה יש בשביל כך להשפיע אור האמונה במקומות גסים ושפלים, כ"א בזהירות גדולה. כי אותה הירידה של הצמאון האלהי עד לכדי תכונה של איזה תאוה בהמית פוגמת את האור האמוני, עד שהפגם מגיע לכל השתתפו ביסוד האמונה, ועצמות המאור נחשך בהופעתו.

אמנם ע"י מסכים והסתרות באה האמונה גם לעמק תחתיות, וכל עם וכל יחיד מקבל כראוי לו, מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ.

האמונה הכוללת נכל תוכן של אמונה בעולם, בכל ציור של אלהות באיזה מדריגה שתהיה יש בה טעם מיוחד תשוקה מיוחדת ותענוג מיוחד, ומזון נפשי מיוחד. ואותה ההתייחסות היא מסוגלה לאותן היחידים או הקיבוצים הנמשכים אליה, יתר הטעמים והתשוקות של החיים הם ג"כ בכל עם ולשון מעין התוכן של האמונה וציור האלהות שלו, אפילו השפה והארץ הנימוסים. והחקים יש להם קישור יחסי עם התוכן האמוני שלו, מצד ציורו באלהות, ונמצא שהתמצית מכל הטעמים שקולט מאיזה עם או קיבוץ קשור הוא באותו הטעם שהוא מקבל ביחס אמונתו, והאמונה עצמה אע"פ שהיא מסתעפת לכמה ענפים פנימיים וחיצוניים, מחשבתיים ומעשיים יסודה העצמי הוא אותו הציור האלהי בסגנון המיוחד וטעם המיוחד הנאות לאותו היחיד, או הציבור, המשפחה או האומה, המפלגה או הסיעה. ברקמת החיים הפנימית עושה נקודה זו של הציור האלהי את הרקמה הנפשית היותר חטיבית. יותר איתנה ויותר חודרת.

כשאנו באים מזה לשפוט על אותו התוכן המיוחד הישראלי ואנו באים מן החוץ אל הפנים, אז בגודל אמת נאמר כי כל אלהי העמים אלילים וד' שמים עשה, לא מיבעי שכל הטעמים וכל הסגנונים, כל החטיבות, וכל התשוקות, מצדס היותר רוחני היותר פנימי היותר נצחי היותר עזיז, הכל כלולים הם באותו הציור השלם, של השגת האלהות הכוללת הנצחית המקורית במקורות האמת הנשאה והמתנשאת לעד של ד' אלהי ישראל, אלהים חיים ומלך עולם, אלא שהם כולם מאוחדים בתוכן של אחדות בלתי מפורדה, ובעילוי עליון כזה. שהכל מה שמתפצל ומתפרד לא יוכל להחשב כ"א כשברירים של נצוצי אורות כהים, המתבזקים מאור להבת אין קץ.

וכשם שהפירודים בפירודם, התשוקות והציורים האלהיים בחלקיותם הם פוגמים את רוח האדם ומעכבים את השלמתו הזמנית והנצחית, אלא שהם משמשים להקדמה נסיונית, שהאדם הולך הלוך וכושל הלוך ותועה, עד אשר רוח הבינה העליונה תשיבהו אל האופי היותר שלם שבהבחנת הרוח, על כן העבודות זרות כולן, עם כל מה שהם נותנות מהלך לרוח עמים רבים הם עם זה מלקות אותם ברוחם מפגמים את נשמתם, ומשחיתות את הנר הנשמה האלהית העלולה לשרות באדם מצד עצמיות יצירתו. כן להיפך התוכן השלם העליון שהכל בו כלול בהכללה עליונה בזיו השלמתו, הוא נותן את כל היתרון של האדם ושל העולם כולו להגלות בצורה היותר שלמה. ולא עוד אלא שכל התאות הרוחניות כל היצרים דכל

העבודות והנטיית האמוניות שבעולם. כל הזיקים הקטנים של ההכרות האלהיות עם כל לעגיהם הפרטיים. הנם שוכנים נצורה מעודנת בעדן אין קץ בצורה מלאה אהבה ועונג עליון, מלא נחת ותענוגים, ברום עמדת הרוח. בצורה עליונה מאדם באור חיים המצהילים כל נשמה באוצר העדנים של נטיית הרוח אל על. אל אור שם אל אלהי ישראל. ומעומק הטעם השמימי של מתק אמונת עולמים נחלת ישראל.

ידע כל רוח ער, כל הנגד אל ד' בקודש וטוהר, להבחין עם כל הטעמים הפרטיים של כל מיני השתוקות האמוניות. ידע את הנקודות התוכיות של הטוב שלהם. ובקרבו כולם אליו, ברום עולם מלא אהבה וחיים, וידע את הרע והפגום שבהם שעל ידם הנם נזורים כמו דוה. צא תאמר להם.

ההסתכלות מתנשאת מרום הררי ישראל, אל חזון העתיד על יום הגדול פרי רוח האדם והעולם יצא מצחנת פירודו. והאלילים כליל יחלוף. וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלהי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה. ויצא דעבודה זרה אשר משל בישראל וכל יצרי עבודה זרה שבעולם כולו, כולם יתהפכו לכחות דוחפים, את היציאה לפועל של האורה העליונה גדולת החיים, של הכרת האלהית האמיתית הכוללת את כל תענוגי הרוח, וכל העדנים עמם ברום עוזם, והיה מדברו כעדן וערבתה כגן ד'.

אותה השקפת עולם שתהיה גלויה לכל לעתיד לבא, כשיתחדש העולם, ויצא מארורו כששתחר בחירות שלמה שאין בו שום דופי, היא באמת השקפת העולם הישראלית, גם עכשיו. ומתוך שהיא קדומה בזמן, אין הקולם (צ"ל: העולם) מסוגל לה, לפיכך היא מתקיימת רק בכח הגדול של האמונה השלמה, שמתגלה בדבר נשגב שגם בלא ידיעה ברורה, רק בחוש רוחני סמוי מן העין ודק מאד, מכירים בו הלבבות. וההמון הגדול, שחשו הטבעי הוא בקרבו איתן מקושר הוא באמונת אומן וחי בה חיים עצמיים כבירים. ונבוני לב, הולכים סחור סחור, וטועמים בכל עת ובכל שעה נטיפות קטנות מאותו המתק הגדול של הנועם העליון אשר לאור עולם שלעתיד, והוא הוא נועם ד' המתבקש בכל שכלול של קדושה, מיסוד תפילתו של משה בשכלול המשכן, ויהי נועם ד' אלהינו עלינו ומעשי ידינו כוננה עלינו, ומעשי ידינו כוננהו.

רק ההבנה האלהית בטהרתה, ע"י עצמה, וע"י הסתעפות ההרגשות, והנטיית הטבעיות, וכל השאיפות הרצוניות הבאות על ידה, היא היא המאירה את העולם, מקיימת את אשרו, ומביאתו לאחריתו המגמת הכללית והפרטית, רק היא היא המחסנת את כל המדע ואת כל המוסר, מביאה את כל הברכה, אל הכלי, אל כל המפעל ואל כל המעשה וכל ההגיון וכל היצירה. לפי אותה הערפלות והסיגיות המתערבת בההבנה האלהית, המארות באות, דלדול הכח מזוהמת הרשעה, הפרת השלום קלקלת המוסר. יאוש בחילה, רקב ותמותה.

ההבנה האלהית שופעת היא בכל יצור, הסיגים מתערבים עמה מפני אותו התוכן התחתיתי המאופל שביצורים המצומצמים, האמונה כוננה לשמור את האוצר הפנימי אוצר החיים לחתמו לבל יגע זר במעין החתום.

זאת היא השלמת העולם כולו באמונת ישראל הטהורה, המשמרת את ההבנה האלהית בעצמיות טהרתה, ומתוך השימור הפנימי שבאוצר היחיד שבעולם הרי מעינותיו הולכים ומתגברים, במה שיהיו הסיגים

מתאמצים להתפרץ לעלות ולכסות את הטוהר המעיני בנקודת עזו, לא יוכלו, הכל יהיה שוטף עובר וחולף רק המעין התוכני הפנימי בהתגברות זרמיו הטהורים אשר מן המקדש המה יוצאים מתגבר על הכל וגם כעת הרי הוא שולט על כל ושומר את כל עד אשר מעין יצא מבית ד' והשקה את נחל השיטים וראו כל בשר כי פי ד' דבר.

כנסת ישראל מנצחת את העולם בכחה הרוחני. שיסודו העליה המוסרית המוחלטת, העולה על הנטיות שברוח האדם, גם על הטובות והיותר יפות שבהן, מגלה היא את כחה, בידיעת הנהגת העולם למעלה מדרך הטבעי, מסברת היא בניסים ונפלאות את מהותה העצמי, והאמת הזאת, היא בעצמה מגדירה את העז הרוחני בקרבה ובעולם. א"א לאדם, היחידי והקיבוצי שיתעלה על טבעו, בזמן שהוא תמיד חושב שכל המוטבע בטבע אין עליו כח עליון להחליפו בעילוי. על כן אין מנוס משפלות המוסר, שבעומק הרוח. לא לעובדי עבודה זרה, ולא לכופרים מוחלטים. והמחשבה שהיא מעצמת את הרוח להעלותו מכל המגרעות שבטבע הבהמי הפראי של האדם היא רק המחשבה האמונית, המבררת את פעולותיה ע"י שלטון שם ד' בעולם בהתגלות רצונית אידיאלית. שזהו גילוי שם ההויה שבתורת ישראל.

תוכן רוח יראת שמים שבלב מבונה הוא ממניות שונות. המנה היסודית והעקרית היא חוש העמוק של האמונה האלהית ברום טהרתה, והולך החוש הבהיר והנקדש הזה ומתעלה מתפלש בחדרי לבב. ומתעטר באורות של דעה ושכל טוב. וכל מה שהוא מוסיף כתרי דעת הוא מוסיף אומץ ועומק ורוח טהרה עליונה מתגבר בקרבו השעשוע הפנימי באור האלהי הזורח בזריחה עדינה בתוכיות הנשמה ושמחת עולמים של נחל עדנים. היא הממתקת לאדם את חייו הרוחניים ומוסיפה בו גדולה נצחית המכשרתו לחיי אושר קדושים מלאים נדיבות רוח וכל טוב עליון. אותו האור הפנימי של ההארה האלהית הכלולה מעומק אמונה ועומק דעת במיזוג אדיר ומותאם, הוא מתחבר עם רוח הקודש העליון ההולך ופורץ את זרמיו מתוך כל החיים הכלליים של כל האדם בכללותו. מצד הצורה האלהית שבו, ובישראל ביותר פנימיות, ביותר חטיביות ויחוד, מרוח ד' אשר נחה מאז על עמו, עם הסגולה, שטעם הקודש האלהי מותאם מאד לחכו הנפשי, בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי. ואותו הרוח שהוא מלא חיים טבעיים הולך הוא ומתקשר באורה של תורה, בהדרכה המעשית והאמונית. ומתעטר בקשרי צפיות של ישועה כללית לעולם. מרוכזת בריכוז פנימי ברוח ישראל המאגדת בקרבה את כל המשאלים היותר יפים יותר קדושים ואידיאליים, שכל רוח טהור מתנשא אליהם.

כל האמונות כולן, הן מפרנסות את הנשמות, של החיים בהן, והמקושרים בו במעמקי הלב. אמנם הסיגול הזה של המזון הרוחני, דומה הוא ממש להסיגול שלהמזון הגלוי, מתפרנסים השרצים והרמשים ממזונותיהם המעופשים וטועמים בהם טעם יפה, לפי שהם לפי מזגם וסיגולם, מתענג הוא החתול על העכבר שטורף כי הוא מיוחד לו. מתענגים העופות על התולעים שברפש, מתענג החזיר על מזונו המיוחד, הגמל על קוציו ודרדריו, ומתענג האדם על לחמו הנקי על עסיס רמונו, על יין רקחו, ועל ראשית שמנו, לכו לחמו בלחמי ושתו בייך מסכתי, ואנשי קודש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לכלב תשליכון אותו, לגר אשר בשערך תתנה ואכלה או מכור תמכרנה לנכרי כי עם קדוש אתה לד' אלהיך.

היחש האמיתי הפנימי אל היסוד של המציאות במקורו, משיב לנשמה את צביונה. וזה מצוי באמונה האלהית, ומתבלטת היא בטהרתה היותר מחוורת, כשנשמת היחיד מזדקקת מאיר עליה אור גנוז של

אמונה טהורה פנימית, שהיא סמויה מן העין. ורק בעליה יודע את אשרה, בציבור כבר מתגלה תוכן האושר, בסדרים והנהגות, ובאומה בצביון אמונה רשמי כללי, אומללים הם האנשים, שמהות החיים שלהם ריקן הוא מאורה המחיה של האמונה הטהורה, אפילו אם יושר וצדק, כבוד הבריות, גמילות חסדים, וכמה מדות טובות, וכשרון ודעת יהיה בגורלם, כל אלה אפלים הם, נטולי אור החיים, כל זמן שאין בהיקת אור האמונה האלהית, העליונה המתנשא מכל ערך הגה ורעיון, חלה עליה, אומלל הוא העם שאין לו אמונה אלהית, אומללות הם נשמות יחידיו, אע"פ שהוא נראה חי פועל מסדר וכובש, מנצח ועושה חיל ודוגל בדגל נאה בפוליטיקא העולמית. כל אלה לא יאשרוהו, ולא ימלאו את המקום הפנימי, של קודש הקדשים הריק בחייו העצמיים.

מפני מיעוט אור החיים הפנימיים שבנשמה אפשר לטעות בשבילי האמונה. פני הלוט על הגויים. ורסן המתעה שבלחיי העמים, מעת האליליות העתיקה, עד עת חיה שלא נתבאר עדיין מושג האמונה, וגרעינה הטהור מונח הוא בגלי אפר, מכוסה קליפות כאלה שאין בהם כדי להחיות נשמות, הכל בא מפני מיעוט הסיגול שלהם לתביעת האמונה, מפני מיעוט היקיצה לתחיה של נשמתם הפנימית. העם החי במילואו חיים רעננים הוא רק ישראל, היחיד בין העמים אשר תחת כל השמים. הוא העם, הדבק בכל עומק נשמתו, באלהים חיים. בתביעה טבעית עמוקה מתהום הויתו. וכשרון חיים זה, שהוא כח החיים היותר נאמן הוא ההולך עמו בדרך הנוראה של גלויותיו השונות הנוראות, הוא הנותן לו כח לשא ולסבול, ולצאת בדימוס. בנזר נצחון, מכל אשר מררוהו ורובו.

נשמת האומה, ונשמות היחידים, מהות אחת להם. בעם נפלא זה, עם כרוה ברית אלהי אמת, וזאת בריתו לעד קיימת, לא בשום הסכמה בעולם יסודה, כ"א בטבע נשמתה העצמית של האומה כולה, זו כחה לאלוהיה, אל עולם, אלהי אמת. בכל מקום שאור האמת, של אמונת אלהים אמת מופיע מתפשט אור ישראל שמה, מאיר ומתודע, דגל האמת האלהית, כי יתרומם בתוך לב מבקש אלהים, דושר חיים של אמת פנימית, דגלם של ישראל הוא. לא בגבורת הסוס ולא בשוקי האיש, לא בחיל ולא בכח, לא בעושר ולא בתפארת מנצחים, יחיה יחיד ועם, כ"א ביסוד מקור חיי אמת, המצוי רק באמונה האלהית הברורה והטבעית מעומק טבע הנשמה.

אמונה בלא מצרים זאת נחלת ישראל היא, שהתחילו להבליטה ביציאת מצרים. והרשימוה במזג חייהם, בשעת חפזון, וחוזר כח עליון זה ומאיר בכל מועד חג הפסח, ע"י מיכלא דאסוותא מיכלא דמהימנותא, אכילת מצה, המעוטרת בהשבתת חמץ וביעורו, אין יד לכל שפיטה, לכל הגבלה שכלית, שכבר נתקדרה ע"י הרוח העכור של כל נברא, ואין מקום גם לחימוץ הכשר תמיד ומשובח, אשרי דיין שמחמיץ את דינו, כי הדבר היסודי המחיה הכל עולה למעלה מכל דין ומשפט, כ"א הכל מאיר בבת אחת בשטף אור גדול, של מורא גדול, זו גילוי שכינה.

האמונה והמדע

חיבור החכמה והאמונה צריך להיות לא רק באיש, כ"א בעצמיותה של התכונה. לא די שהאדם המשיג הכרות חשיבות יתאמץ ג"כ בציורה של אמונת הקודש, כי יוכל להיות שתוכני אמונתו יבאו לא בהתאמה למדרגת השכלתו, כ"א שתהיה איזה פנה בנפשו ריקנית מהשכלה, ומפני חולשתה הרוחנית תקנן באותה פנה אמונה המונית.

אבל צריך אדם לדעת כי לפי מדרגת הכרתו מוכרחת היא נקודת אמונתו להתעלות. על כן צריך הוא שיעסוק בחכמות וידיעות המודיעות לו את קונו, כדי שתתמזג נקודת אמונתו בעצמיותה של נקודת השכלתו והשגתו העצמית, ובכלל ידיעת קונו כלולים כל ערכי האמונה, הגדולים עם הקטנים.

ולא באדם פרטי בלבד הדברים אמורים, כ"א באומה כולה בכללה, ובעולם כולו, בכללות האנושיות.

רוח האדם הולך הוא וסובב, מתאר ועולה במסלולו, ומגמתו הפנימית היא לאחד בהתמזגות פנימית את שתי הנקודות העליונות, שהצורה העצמית של האדם מתעצמת בהן, נקודת ההשכלה ונקודת האמונה. וכל העליות והירידות, וכל התגרות והמלחמות, הגשמיות והרוניות, כל השיטות והמפלגות, כל התנועות והתעוררות הרוח והמפעלים שבעולם הכל הולך הוא אל מרום המטרה העליונה הזאת.

ובהכרה רזית פנימית הננו קרואים להקשיב את הוד קול ה' של ההתאחדות הנפלאה של שתי נקודות עולמים אלו במלא היש, ותהומא עילאה אמר לתהומא תתאה אבע מימד, תהום אל תהום קורא, קול שני רעים אני שומעה.

גאון האמונה, מתאחד עם החכמה. וכשהמוכשר לחבר האמונה בעומק מקורה עם החכמה, מתכפה ממעשי יחודיו. מתקבץ צער נורא בנשמתו עד אשר ישוב בגדל חילו, בתוקפא דתיובתא לחבר את האוהל, ולהאיר את החכמה והאמונה ביחד מאור מקוריותם.

המוכשר להבנה כללית, מוכרח הוא להשכיל העבודה כולה, שורש האמונה וענפיה המצות וכל פרטיהם, מעמדם בעבר ובהווה, הכל מוכרח להיות אצלו סקור בסקירת הבינה. וכשיניח עצמו לפול בתרדמת ההרגשה הכהה, ימצא את כחותיו הרוחניים נחלשים עד מאוד, והוא מוכרח להתגבר ולהתאמץ באומץ הדעת, כי הנשמה המושרשת בדעת, אינה יכולה לנוח על בסיס ההרגשה המחוברת אל הדמיון לבדה.

המשכילים הגדולים צריכים לשאוב את אור הקודש שלהם ממרומי השכל לא מהתפעלות הנפש, ולא מלהבת הדמיון, ולא מפשטיות האמונה לבדה, כ"א מכל האור של כל אלה, בשורש שרשו המואר במקור ההשכלה היותר טהורה בזיו הנשמה.

שני פרנסים טובים עמדו לישראל. שניהם מלאים ברכת ד' בתורה חכמה, גדולה קדושה, צדק ומשרים, וחמושים ברוח אדיר לעבוד עבודת הקודש, לישר דרכים במסילת התורה והאמונה, הרמב"ם והרמב"ן.

שניהם כללו בתוכם את כל אוצר החיים אשר לישראל ולאדם, לפי היכולת האנושי, ולפי הערכים האפשריים להתגלות ברוח היותר זך ויותר נאור, אמנם משני הצדדים אשר להקשבת הרוח, מהצד המסתורי הפנימי, הפאה הימנית, שמשם חוש האמונה העמוק נובע, וממנו תוצאות לכל בינה פנימית, קבלית, אמת רוחנית עליונה, אשר ברוח רזי אמונים היא נקלטת, ותוצאותיה חכמות נעלמות בחוג ההשויה של הצורה ליוצרה בכחן הגדול של נביאים שאינו פוסק מבני נביאים מדור לדור. ומהצד השמאל, הצד ההכרי, המלא שכל וחשבון, בירור והגיון השופט את כל ערך בהגדרותיו ומעמיק בתהום ההבדלה שבין המציאות העליונה מעל כל שם ותיאור מציאותי, הנקלט מאור השכל העליון אשר בהקשבה הבינתית המדויקה והדרגית, העסוקה בהבחנת האור האלהי. הפאה השמאלית נפלה למנה, האחרונה לבן מיימון, והראשונה לבן נחמן. אור אל שדי, האומר לעולמו די, ומתוה גבולים לכל חדרי מדי ולכל כחות חיים, ומגלה את החלטתה המשוכללה של כל יצירה חשובה האיר בנשמת שני האורים הגדולים.

ומוכרחת היתה המסתורית להיות עלומה בגאון ההכרה המנתחת ואותה ההכרה בעצמה להיות דחוייה בזרע מגאון הקשב הפנימי אדיר האמונה, ויחד הם בונים את בית ישראל מזה אחד ומזה אחד, והיו ידיהם אמונה, להחליש את עמלק ואת עמו לפי חרב, ולהקים יד על כס יח.

הקבלה תתן לנו את הטמפרמנט של אש האמונה בכל מלואו, בלא גרעון וניכיון של חסרונות שמחסר ממנה השכל האנושי בחולשתו.

כשאנו מעריכים את אותו הגודל, של מדריכי האמונה העליונים בעולם, לעומת ההגיוניים והפילוסופיים, נדמו לנו האחרונים, כילדים משחקים לעומת חיל גבורים שמעניקים חמה בקומתם, ומפליאים כל העולם ברעם גבורתם, ואותו הגודל של התלמוד הנצחי, אשר באור האמת של קדושת האמונה, ע"י אימון האמונה אנו באים, אבל לקבל את הופעתו באיזה צורה שלמה הננו צריכים להתכשר, בעזיזות החיים, בבריאות וכח גופני שלם, בתכונה נפשית משוכללה בשאיפות רוממות ומאירות בשכל והכרה עמוקים בידיעות מקיפות וחודרות ועל כולם באה אור האמונה, ותורות חכמת האמת יפתחו לנו את דלתותיהן.

ההסברים הנסתרים, שבחכמה האלהית, מועילים הם להעמיד את הענין האלהי בכל התוארים החיובים, בסילוק הגמור של החסרון שבהם ובההשתלמות העליונה של השלמות שבהם, שרק באופן זה באה הדבקות האלהית למדריגת פועל החיים בכל פרטיהם, מה שאין ההגיון והסילוק השלישי (צ"ל: השלילי) יוכל לגרום כ"א לפרנס אחד מארחות ההכרה האנושית לבד. על כן האמונה היא תמיד מגלה את הנסתה, ומשארת אותו בתכונתו הנסתרת כדי שיהיה כח המחיה את החיים כולם, הכולל את הכל, ולא המפתח רק איזה פרט, אפילו אם יהיה היותר נכבד שבפרטים.

בחכמת העולם, עד השפעתו של אריסטו, היתה החזיוניות הפנימית מתגברת יותר מהתכונה המושכלת ע"פ הערכים החיצונים, שהעלה אפלטון את התכונה ההיא לצורה משוכללת. אותו הליח של הנבואה שבישראל עדיין היה קיים, וכעין טיבו היתה התיצרותה של בינת האדם החילונית. בנטיית הצדדים היה יצרא דעבודה זרה מתפרנס ממנה, ובקדושה, גדלות הנשמה בפנימיותה, ושיגוב האמונה בתוכן החיים.

הפסקת רוח הקודש הנבואית מישראל בססה בצורה החלונית את המעמד של התגברותה של הרציונליות

וערכי ההרגשה. נסתם השביל העליון אשר למהלך הרוח. לא יכלה החכמה היונית המאוחרת להתפשט על כל המילוי הרוחני, יסוד קדמות העולם שלה הונח ברפיון גם מצד המשקל ההגיוני. והופעתו של הרמב"ם לברר תוכן חולשה זו, בעת שעל ידו באה השפעה אריסטאית לתוך מחנה ישראל, היא דוקא פלסה את הנתיב לערך האמונה היותר עליון לשלוט על כל ערכי החיים הפנימיים. אין להביט על הערך הכמותי של המחשבה הזאת בדבר המסורה של שאלת קדמות העולם וחידושו אל המסורת האמונית, לגבי יתר הרעיונות ההגיוניים שבמדת החכמה היונית האריסטאית נמדדו, העיקר הוא כאן התוכן האיכותי. וזה הבדק שבחילוניותה של ההשפעה היונית, שלא תוכל לגשת אל הקודש העליון, לבסס השקפת עולם שלמה על פיה בישראל, הצילה ותציל את היסוד העליון מלהיות נטמע בין העמים. והסוקרים הפנימיים החדשים חושבים את נטייתו האפלטונית של הרמב"ם לדבר מיוחד מתוך אספקלריתו ההגיונית.

והאמת הוא שלא ההגיון שלו הביא אותו בחיוב לידי כך, אלא שהניח שביל פנוי לזאת וע"י השביל הזה, לא רק הופעתו של אפלטון באה כ"א הופעת הקודש של הנבואה ועומק האמונה חדרה אליו בטהרתה ומתוך שסקירתו הפנימית של אפלטון היא יותר קרובה לאורחא דמהימנותא, נראין הדברים שיש בתוכנו ההגיוני זרם אפלטוני ובאמת רוח ד' דובר בו. ותורת אלהי ישראל בלבבו, לא תמעד אשוריו.

כבר איחד ר"ח קרשקש את האמונה עם השמחה, שהיא ג"כ מתאחדת עם האהבה, שהיא תוכל לבא ע"י הסתכלות תדירית, בהירה במושגים הרוחניים בהגברת הטוב הרוחני, ע"י תלמודם העליון וסקירותם ההקפית, וכיון שימצאו משכילים עסקנים בקביעות ברזי תורה, תגלה האורה, הכללית בכל הדרה לפנייהם. וכל מה שימצאו יותר תלמידים מקשיבים לבהירות לימודי תוכן האמונה, והאהבה והשמחה, הרי הנשמה הכללית של האומה, נעשית חזקה וערה יותר, אמנם לפי התרבות הכח צריך שיהיה מתלווה עמו ג"כ הסידור, והקצב, וזה בא ע"י המדעיות, בין המדעים הכוללים, ובין המדעיות המודרנית של ארצות האמונה בעצמם. ע"פ השפיטה ההיסטורית, אע"פ שזו אינה נותנת את התוכן העמוק והעשיר של גנזי האמונה הקדושים ותהומיים, מ"מ היא מועלת ליתן צביון של מדע לכל העושר של הרוח, המצטבר בשפע גדול לרגלי הלימוד הפנימי.

כשחקירה המדעית הולכת ומוצאת דיוקים מכוונים בתוך העלילות כולן של התהו והבהו, כשכל התנועות שהיום ושהתהו בעולמים לפני יצירתם הגמורה כ"כ מתאימות הן למטרת הבנין הגמור בשכלולו, הולכת בזה חכמת מעשה בראשית להיות תמיד יותר ויותר חכמה גלויה, שנדרשת ברבים, ושנותנת מחיה לרוחות רבים, ולפי ערך ההכשר הזה שהעולם מתכשר לצפונותיה של חכמת היצירה המעשית, הולכים לעומתם הרעיונות של חכמת היצירה הרוחנית, ומתגבלים עם החיים והמציאות, והאמיתיות האלהיות, שבחותם האמת העליונה, שהיא תמיד מעוזם של חכמי עולם האמיתיים, ושהיא אורם של ישראל, בכללותיה, החפץ תמיד שהאמת העליונה המוחלטת תהיה המנצחת בעולם, והפועלת על כל הליכות החיים כולם בגבורתה הולכות הן, ונעשות לדברים שהם שוים לכל נפש, עד שאי אפשר עוד להסביר גם אמונה פשוטה לאנשים בינונים, כ"א ע"פ הרחבת הדעת רזי עליון שהם עומדים ברומו של עולם, ופתחי השערים של מעשה בראשית, הם הם גורמים עצמיים לפתיחת שערי מעשה מרכבה, שהיא ההנהרה העליונה, המסגלת את החושים ואת הרצונות את ההכרות ואת הרגשות, להאחז בעומק הרוחניות, האיתנה, במקור חיים תמימים ונצחיים.

אם מודים הם המאמינים בתורה באמת, בעיקר הגדול של שלילת הגשמות הגדול, השינויים, וכל התוארים של לשון בני אדם מהאלהים, כבר הם מוכרחים לדרך בדרך אמונה מושכלת. וכיון שנקודה אחת מההשכלה האמונית מוכרחת היא, כבר כל העולם כולו המושכל הוא מוכרח, והחכמה והאמונה מוכרחים ללכת צמודים. ובאין דעת אין אמונה, והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמת ודעת. ורק אז תבוסס האמונה בהשפעתה המעשית. יראת ד' היא אוצרו.

יש בטבעיותה של קדושת האמונה, לבד כח החיים העליונים החיוביים שלה, שבזה היא מעמידה את הויתו של האדם, ושל העולם כולו בקרן אורה, ומקרבתו למקור החיים, גם כחה השלילי שהיא שוללת מיסודה את השכלת האדם, כי כל המגיע ומושג להכרתו של האדם, הרי חול, ואיננו מתעלה ביסוד קדושת האמונה, שהיא מפכה כמעין המתגבר רק מיסוד האור האלהי שבה, שממעל לכל הגיון ושיקול דעה אנושית, וכח שליליותה. כשמשתמשים בו כראוי לו הרי הוא עוצר את השטף של ההשכלה החילונית, שלא תאפיל את הזוהר העליון של אור האמונה, החפשי מכל הכבלים שדעת האדם אסורה היא בהם, אבל כשמשתמשים בו שלא כהוגן, הרי הוא מאפיל את אור השכל, גם במקום שהוא צריך להגיה שם, את אורותיו, כי דוקא ביסוד המבהיק של העליוניות שבתוכיות הפנימית של האמונה בעוצם קדשה אין יד השכל מגיע שם, ואם נשתמש עמו שמה, הרי אנו מגדילים במחוגה קצרה, את מה שמרחבי שמים ושמי שמים לא יכולוהו, אבל בהסתעפותיה של אור האמונה, ביחושיה, והמון צדדיה ההולכים ומסתעפים בעולמים הרבים, הרוחניים והחמריים המעשיים והאידיאליים, תוקף ברכתם תלוי דוקא ע"פ אותה המדה שהחכמה האנושית, מיסוד אור הדעת הממלא חדרי לב, והיכלי רוח ונשמה, היא מתפשטת ומתגברת. ובזה נאמר יהיב חכמה לחכימין ומנדעה לידעי בינה. וביראת ד' טהורה מתחברים המעינות של מעלה ושל מטה, של אור השכל, ושל קדושת האמונה, והיו לאחדים.

הספקנות היא תוצאה של האליליות, והאחרונה היא תוצאתה של התרשלות המחשבה כשכופה האדם את שכלו לפתור לו את חידת הכל ע"פ אותו החלק של החמירות שהוא סופג בחושיו, בודאי מתקוממת המציאות לעומתו, והחמרנות כשהיא תופשת את האדם בחזקה בצבתייה, אפילו אלפי פעמים יתפוסף, לא ישלים עם המציאות הרחבה להביא בחשבון הקפי את הגשמיות והרוחניות ביחד. את החיים שתחת השמש עם שלמעלה מהשמש. וכשהשירה מנגנת בקרבו לא תועיל לו כל התחכמות, הכל הבל יגזור ולמסקנא של כי זה כל האדם לא יבא, ולא יוכל לבא, לראות חזות הכל בשכלול הרצון, בתגבורת עוזו, באותו אומץ הנפש, המבוטא באמת במלה הגדולה של יראת אלהים, שהגמדים הרוחניים מוצצים ממנה המון רב של רפיון לב ומחשבה נודדת. זה יוכל רק פילוסוף עליון, שהנשמה הישראלית מאירה את חדרי לבו, התגשמות ותו האומץ והגודל בחיים, המשכתו של חיי הרצון שהם בעצמם נזלים ממקור קדומים, מחיי כל העולמים וממקורי מקורותיהם, עד עומק היסוד של חיי המעשה, החברה והתרבות, ולמצא ע"י תורה בלתי פוסקת זו את כל עומק האמת, את כל התנחומים והגבורה, זאת היא הפילוסופיה הישראלית, העומדת על המפתן, שבין השכלת החול, ובין הופעת הקודש, חכמתו של שלמה.

אופיה ותוכנה, המקיפה את יסוד ההויה, ומסיימת סוף דבר, את האלהים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם. והלא כל הפסימיות נובעת היא רק מזה התוכן היחידי, של הספקנות. שמא החיים החמריים הם כל היש כל החיים. ועד נגה יוכל יסוד רעוע כזה שאין לו כל סמיכה מדעית ברורה כ"א אי אמנה עקשנית, לערער יסוד חיים מלאי דעת ואמונה עליונה, האומר בבטחה, שכשם שהחיים העוברים שלנו

בימי העיבור היו רק הכנה לחיים יותר עליונים, ואם היה בהם איזה כח של בקורת, וכח זה היה לוקחם לכל החיים ודאי היתה הבקורת ההיא יוצאת מלאה זעם וספקנות, כן החיים הגמורים, שבגוף, האמת היא האמת האמונית, שהם רק התחלת חיים, פרוזדור של חיים.

אמנם אם מהפרוזדור יתבע כל התביעות הטורקליניות יהיה רוגז בלי נחת הגורל, אבל אם יערך הפרוזדור לפרוזדור, והטרקלין לעומתו לטרקלין, ודאי יונח החפץ, ולא יחודם של הפרוזדור והטרקלין אין מתודה אחרת כ"א זאת יראת אלהים, ושמירת מצות אלהים. בחיים חלקיים, הנראים רק לעין הגסה החמת אפשר לסלול נתיב במצות אנשים מלומדה, בהגיון אדם מוגבל, אבל בחיים הכוללים את כל היש בחיים שגבוליהם רחבים כרוחב ההויה כולה, שתמונותיהם כ"כ עשירות ומשופעות במדתם עד שגבהי שחקים לא יכילום, אין דרך לפנות כ"א בחק ומצוה אלהית. ומקור האומץ אי אפשר להיות פחות ויתר מיראת אלהים החיה והרעננה, שהיא הולכת ומשפעת את טללי תחייתה על הככבים המעשיים שבחיים, מצותיו שמור. כי האדם כולו צריך שיחונן, שיודרך שיסתגל להויה הכללית, ולמקוריותה. אי אפשר ליסד מכון של חינוך בעד ניצוץ של האדם, בעד נטף חד מים החיים שלו, כ"א כל האדם צריך שיבא לרוממות שאיפתו, וכל האדם כולו בכל ערכיו, בחייו המלאים כל היש שבחומר וכל היש שברוח, כל החיים שבשעה, וכל החיים שבעולם, כל האדם, הוא רק הוא העומד לספג אל תוכו פתרון גמור ורצוי לחדת העולם והחיים העוקצת ומכאבת כ"כ. אין תועלת בעקשנות ספקנות, האומרת במרמה, שתתנה תנאים של שוא, לבנות עליהם את קולונותיה, כלפי האלהים ועולמו שתתעקש למצא את הנוחם את הפתרון דוקא ברשף הקטן הזה של חיי החושים הבשר והרוח המוגבל, בחיי השעה החולפים כצל עובר, לא זו הדרך, החלק חשוב ונכבד, הבשר עדין וחביב, הרוח ער ומתנשא, אבל כל אלה רק אז לגדלם לזיום יבאו בהיותם שואפים וזורחים אל מרכז מהלך הוייתם, שרק בחקיקה אלהית היא בולטת, רק מהמקור האלהי, שקדושי העולם, אדירי המוסר העליון, אריות הצדק והאמת, מלכי האמונה והתום, מושלי החיים, וכובשי המות, כוכבי במות ההויה בשכלם והרגשתם, ברוח עזוז קודש הקדשים המקשקש לפנייהם כזוג, וברעם גבורתם המתרומם מעל כל גבולי זמן ומקום, הם הפוטרים את עצמם ואת כל העולם עמם, מחובות מצרים וגבולים צרים, ועם זה דוקא הם הם המבססים את עדן החיים ונועמו, הם הם היודעים לתן מדה וקצב לכל חיוב ולכל שלילה, לכל עונג של גוף ושל נשמה, לכל חמדת עין ולב, הם הם מחוקקי הצדק רוזני עולם, המתלוננים בצל שדי, הם הם המלמדים לאדם את תוכן חייו, המושלים ביצרם, המחשבים חשבונו של עולם ועצתם אמונה, לכל האדם.

יש בנו צד יראת החידוש, וזהו מסגרת לאמונה, להיות מוכן לקבל בתורת ידיעה את המסור לנו מאבותינו, בלא התחפשות, ולולא היתה יראה זו גנוזה בקרבנו לא היה אצלנו בסיס ושום חידוש והופעה שהיא תמיד בנויה על ידיעתה מקובלה באיזה אופן שהוא. וכשהיה השפע של החידוש הולך בלא משמר היה מטשטש את צורתו של כל יסוד טרם שנבנה עליו איזה בנין, וזוהי יראת האמנות שמתגלה ג"כ בחול. אמנם המחדש האמיתי לא ישתמש ביראה זו כ"א ע"פ המדה הראויה, וע"פ רוב התלמוד ורוב ההגיון המחשבתי נעשה האדם משוחרר לפי הערך מכבלי יראה זו, והיא מצמצמת את עצמה בנקודה היותר זעירא, ובתוך זאת הנקודה כבר מונח כל יסוד כח העוצר והמצמצם הנדרש להכרית המחשבה והרחבתה כדי שיוצא בצורה בנויה ומבוססת, כדין אמת שיש לו רגלים ולא כשקר שאין לו רגלים.

הדיעות הרעות, מסבבות קלקולים מוסריים, והירוסים חברותיים ומעשיים גם כשהם ע"פ הצד הגלוי

שבהן אינן נוגעות בתחום המעשה והמוסר, הכרה של אי הנגיעה אינה אמת מוחלטה, אלא שהיא באה מקוצר הדעת של האדם שאיננו יכול למצות את החשבון של המסקנות המעשיות הבאות מתוך הדיעות ההן, אבל התכונה הנפשית פועלת היא ביחיד ובציבור ע"פ דחיפה טבעית על פי המסקנות, החבוייות ברוחה פנימה, ואם לפעמים אין ההירוס והרשעה המעשית מתגלה בחיים, אין השיטה בעצמה הסבה לזה, כי ארסה בקרבה כבר גמור הוא, אלא שלא יכלה עדיין לחדור בעד כל אותן השכבות של המוסר והצדק הנובע מהמדות להדיעות הטובות שהושפעו עליהם מימים הראשונים, או משפעת הדורות שקדמו, שהישרות והתום היה מאיר את דרכם בחיים, והוא הדין לדיעות של אמת שגם בהיותן בתכלית ההפשטה ורחוקות מהעולם המעשי הן פועלות על השטח המעשי, להפרותו, במעשים טובים וביחוסים טובים, ומצמיחים הם ברכה בארץ. וזאת היא המגמה של ההדרכה הטובה אשר לאמונה ומסורת אבות, ההולכת וחותרת לה את מסילתה במעמקי החושך אשר למחשבותיהם של בני אדם, עד שסוף כל סוף תחדור האורה הגדולה של האמת העליונה, להצליח בה את החיים בכל ערכיהם.

בכל ההשכלות, וכל הפילוסופיות האלהיות, הננו רואים רק הרחבה של הנקודה הפנימית של חוש האמונה, ויראת שמים הברורה הטבעית, שכדי להרחיב את גבוליה, לפתח את הכח האצור בה דרושים כל סעיפי הלימודים, בין המעשיים בין העיוניים, השכליים וההרגשיים.

ע"כ בזאת תלויה היא ההצלחה של הלימודים, כשהם מקושרים יפה להנקודה החיה הפנימית הטבעית לנשמת האדם, והמאירה באור חיים אמיצים בנשמה הישראלית ביחוד, היא נקודת קדושת האמונה האלהית, יסוד יראת ד' באמת, מתוך שאיפת חיים פנימיים, מתוך הרגשה ערה וזכה, אדירה ומכוננה בכל חוקי החיים היותר עזיזים, שכל הנשמה כולה בכל חושיה כחותיה, אורותיה ונטיותיה, קשורים וקבועים בה.

הננו רואים בחזון, את כל אוצר המדע, לכל תהומותיו, מדעי המעשה ומדעי הרוח, איך הם מתקשרים ברוח האדם, באוצר ההכרה, מרחפים במלא עולם, ממלאים רוחות ונשמות אורות ושאירות, בירורים וספיקות, מעירים כח חיים רוחניים, ומסדרים חוקי מפעלים, מעבר אחד. ומעבר השני אוצר האמונה, לכל פלוגותיו חזיונותיו מטרותיו ושאירותיו, לכל אחד מהם יש לו קצבותיו, הגות רוחו, בירוריו ודמיונותיו, ודוקא שני הפלגים הללו שהם כ"כ סותרים זא"ז בתכונותיהם, הבקורת המדעית הקרה, והאמונה הפיזית הנלהבה, מתכנים יחד את רוח האדם. כשהננו מתנשאים לראות בגיאות ד' אשר בתפארת ישראל, הננו מוצאים בה את העושר הגדול, של כל העליון הקיים הטוב והנשגב, של כל זרם מדע, ושל כל זרם האמונה, והאחדות הנפלאה הזאת, נותנת היא חיים לשני הזרמים במלא כל הספירות שהם שרויים שם, מאחדת היא את הכל בתוכיותה, מצחצחת ומעלה היא את כל שבהם, מבסמת אותם ומטהרתם מטומאת הרע והכיעור עד שהיא באה לסכם את שאיפתה, בשפה ברורה, לכל העמים, לקרא כולם בשם ד'.

ההתפתחות של רוח האדם, מכשרת את שכלו העצמי ואת חפצו הפנימי להיות שואף אל הטוב הגמור שהוא הטוב האלהי, שהוא היסוד של המגמה לכל התגלות אלהות, והשפעת התורה והנבואה בעולם.

בימים הראשונים היה השכל הכללי של האנושיות פחות מפותח, וחפצו היה ג"כ יותר ברברי, אז היה החזון האלהי כולו נועד לדחות את השכל הסורר המשועבד להחפצים הבהמיים בכללות החברה האנושית,

ולדחוק תמיד את החפץ הטבעי, שהיתה התעוררותו יותר מכוונת לקראת הכיעור והחטא, התבססות העולם ע"י כל המשך הדורות, ע"י ביסוס היותר עליון של גילויי השכינה בישראל וע"י נסיונות הזמנים, התגדלות היחס החברותי, והתרחבות המדעים, זיקקה הרבה את רוח האדם, עד שאע"פ שלא נגמרה עדיין טהרתו, מ"מ חלק גדול מהגיונותיו ושאירת רצונו הטבעי הנם מכוונים מצד עצמם אל הטוב האלה, ונגד אותו החלק שכבר נזדכך מוכרחת היא הליברליות להתפשט, והאנרכיה לתפוס מקום וכשבה המסורת והדת אפילו בצורתה היותר טהורה לכבוש תחת ידה את זה החלק המזוקק לא תצליח, אבל צריכה היא לסייע את רוח האדם בנקודת טהרתו, ללכת במסילתו שכבר כבש ולכוין את מטרתה נגד אותם חלקי הרוח של הדעת והרצון האנושי שעדיין לא נתבססו, והם עומדים עוד במצבם הפראי, כימי קדם, ולפי התנועה התסיסית של החלקים המבוססים, עוד הסכנה בהם יותר גדולה כשהחלקים הבלתי מבוססים, השרידים הרבים של הברבריות הולכים במצבם הטבעי הפרוע, והצד המתוקן שברוח האדם סוכך באברת דמיונו, להעטיף מעטה של ברק נוצץ על כל תועבה ושקר, זאת היא עבודת הקודש של עובדי ד', עד קץ הימים, עד אשר רוח הטומאה כליל יחלוף, וזיו האדם והעולם יגלה בתפארת עזו, במלכות שדי.

השתעבדות השכל, והתדמותו הבא ע"י איזה השפעה, הרי היא השחתת עולם, וכל מה שהיא באה ע"י השפעה יותר קדושה ההשפעה הבא יותר מזיקה. דומה היא לנבלה של נבואת שקר בשם ד', על עשיית רשע וטומאה, עבודה זרה ושיקוצים, ע"כ כשבה ההשתדלות של התדמות השכל בשם האמונה, בשם יראת שמים, בשם שקידת התורה ועשיית המצות, הרי הוא שקר נורא, וטומאה מזוהמה שחייבים קדושי עליון ויראי ד' הטהורים, לצאת חלוצים להציל את העולם, את ישראל, את התורה, את האמונה, ואת כל קודש ד' מיד המחבלים הללו, יהיו מי שיהיו, בין שהם שקרנים שרוצים רק להונות את הבריות, לובשי אדרת שער למען כחש, בין שהם חלושי רוח, קטני דעת, שמפני אטימת האור השכל אצלם, מפני כחות הרגלם, וגשמיות ציורם הם רומסים בשקידה ומרץ את החומר המעשי, ומושרשים בהציורים האגדיים של האמונה במובן החיצוני של קליפתם שמביא לעולם דלות רוח, וגרעון חיים. והם ברחמנותם וחלישתם, ובגאותם וסכלותם ואכזריותם הפנימית הבאה מתוך גאווה וטפשות ודיעות משובשות בעניינים יסודיים של הכרת האמונות הגדולות, שכל האמונה מבוססת עליהם, יתאמצו להדריך את העולם, ברוח קצר, במשטמת ויאוש, רפיון ידים ומדינים, והשפעתם גורמת להרדים את השכל, לכבות אורה של תורה, להרחיק את העולם והחיים המאושרים, את טוהר המדות וזיקוק המחשבה מן האדם, ועי"ז הנשמות כושלות ונופלות, ובני אדם חיים חיי בהמות שפלות באין דעת ותבונה, באין הכרת כבוד האדם שהוא הבסיס היסודי להכרת כבוד שמים המלא עולם המחיה עולמים, המעודד רוח ונשמה.

אמנם יש מה לקחת גם מתכונה מאופלת זו, סוף כל סוף אצור שמה המון טוב, יש שמה הבעת הזהירות להאדם מבלי השען יותר מדאי על בינתם, הוקרה גדולה למורשת אבות שבה כל יסודות החיים גנוזים, אבל רק במירוק וריחוץ בשיטוף הגעלה ליבון וטהרה תופשר לקחת את הטוב מהטובים שבמושפעים התמימים הללו. ועכ"פ לכבד אנחנו צריכים את הטוב שברצונם, את קדושת האמונה, וחוש יראת שמים ואהבת המצות, וההתהדרות בכל הטוב המנוחל בישראל שבהם, ובהתחברותם של היסודות השונים יצא לאור האמת הטוב, האומץ והחיים, וכימי עולם יופיע אור על ישראל, ועולם יבנה וישוכלל ברב פאר, ברב תפארת ואמת, וישב עמי בנוה שלום ובמנוחות שאננות ובמשכנות מבטחים, מציון תצא תורה ותהילה לכל אפסי ארץ.

ההתרוממות או ההכרה האלהית, באה מתוך חביון הלב, ומתוך סקירת העולם, מתגברת היא בפרטיה בבירור ידיעת המציאות לכל עשרו בהמון פרטיו. הדרך המפולשה שהנשמה מתגברת בחילה הרוחני ע"י רבות רכושה בהשכלת המציאות, זהו התפקיד של ההשכלה העולמית לכל צדדיה במחקרה ובהשערותיה הפילוסופיות, מתבטח הוא יותר ויותר ע"פ היסוד הישראלי, מחידוש העולם מיסודו ושרשו, מאפס המוחלט, השוללת כל חומר וכל כח רק הכל מעשה אלהים המה וכיון שהכל בא מסוד הידיעה האלהית מדבר ד', הכל מוביל אליו.

שנאת ההשכלה מצד הנטיה האמונית באה מארס המינות, המחלקת את הרשויות, או עכ"פ הבאה אחרי קדמות חומר, וממילא מנתקת היא את העולם החומרי מיסוד קדושתו, ואין לה בסיס ומשכן להשכלה העולמית, בתכונה המקדשת ומאזרת את האדם חיל בגבורה אלהית, באה חכמת שלמה ומסדרת בשפה ברורה, בשבח החכמה, עד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל, ומתיחדים חוקי היצירה, וחוקי החומר והכח בדבר ד' ואין הפרש בעצמיות הפנימית של התורה והחכמה, של ההכרה הפנימית אשר ברוח האדם, ובין הנסקר מכל מלא עולם, והחקים והמשפטים אשר הם דבר ד', והם קיימים לעד ולעולמים, אינם זזים מכל חלום וחזיון רוח, הם ארוגים בארג ידיעה מנצחת זו חסנם של ישראל, כי אין עוד מלבדו, מחולל כל. הם בעצמם מובילים את רוח העם להיות עם חכם ונבון, גוי אשר אלהים קרובים אליו בכל קראנו עליו, ועם יודע את העולם ואת החיים, ומתמם בכחו הגדול את החזיונות החיצוניים והפנימיים של המציאות הגדולה הרוחנית והגשמית באחדות נפלאה ומתאימה. אתה אחד ושמן אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. המינות כשהיא נסקרת לרוח אמונה, מוכרחת היא להיות בונה אותו בעיקרו על יסוד הסכלות הרחבה המתפשטת בשדרות ההמוניות, ומפני קרני אור השכלה בהירה מוכרחת היא להתירא, אין לה מקום שאיבה של רוח אמונים מכל העולם אשר נתנכר אצלה מיוצרו, ובזה כבר מונח יסוד לכל און וחטאת, וההגזמה של ההתאמצות לברח מן העולם, אינה כ"א מוסיפה כח לרשעה להתפשט בעולם שהחליטתה לגורלה, לא כאלה חלק יעקב, כי יוצר הכל הוא וישראל שבט נחלתו ד' צבאות שמו.

מערכה אורגנית רוחנית נמצאת בכל נשמה, מהשפעות החיים, של המעשים והדעות של הדורות שעברו, וכל המנתק עצמו בדרכי חייו, במחשבותיו ברגשותיו, וקל וחומר באמונותיו מדרכי עולם של האבות, אע"פ שנדמה לו שלא חסר לו מאומה, קורע הוא את נשמתו לגזרים, וזמן יבא ויקיץ משנתו במכאובים רבים. וכל בוטח בד' אלהי אבותינו, אשר אורו להם נגלה, אע"פ שאינו מרגיש את העונג הגדול את העושר הצפון שבאורח ישרים זאת, תבא שעה של התעוררות נפשית, ושל שינויי מצבים גשמיים ורוחניים, שיגלה לו אוצר החסד הגדול אשר אצר לו בדרכי תומו. רבים מכאובים לרשע, והבוטח בד' חסד יסובבנו.

ההוד וההדר חופף על קדושת מסורת אבות, אבל המושגים בעצמם יכולים להשתפל בתוכניותם, וההכרות העצמיות הן יכולות להיות מחוסרות נוי וסימפטיה, אבל עמוקות ומחזורות עלולות הן להיות, וצריכות הן לקבל דין מן דין, ההכרה העצמית את ההוד, מנחלת אבות, ונחלת האבות את הרוממות, מההכרה העצמית, זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו.

הופעה הפנימית לחוש את הנשגב, היא מנגדת בטבעה להבנה הפרטית באיכות ובכמות של החזיונות, ושני הכחות יחד דוקא משלימים הם את התכונה העולמית, את הרוחניות האנושית ואת המהותיות הרוחניות של העולם כולו בסקירתו היותר עליונה ומקיפה, ההכרה האלהית בעומק ובהירות תוכנה,

וההבנה המדעית בניתוח הכרת היש הפרטי והכללי וסעיפיו, הן סותרות זו את זו סתירה סוביקטיבית, כשם שהם מאוחדות זו עם זו אחדות אוביקטיבית, המוכשרים להכרת הטבע, המחסמים בפרטיו, הם בעומק טבעם חסרים אותו הגעגוע האלהי בתור דרישה עמוקה מקורית, וקל וחומר שמחוסרים הם עומק העלאת המחשבה ברום החביון העולמי, בדרך פתרוני האלהי, והאלהיים שוטמים הם הגיונותיהם, ומחשבותיהם עפות הן בגבהי מרומים ואין להם אותו הכח ואותו הצמאון לחזור בעומק החזיונות המציאותיים כאותו הצמאון הטפוסי של אבירי חכמי הטבע וכיוצא בו בכל ענפים חשובים.

הבקורת וחוש האמונה והערצה של אנשי קודש נושאי המסורות הגדולות שבהם אוצרות חיי עולם גנוזים, חלוקים הם זה מזה בעומק הבדלה פסיכית, הפשט והדרוש מתפלגים ע"פ הנושאים העקריים שלהם מחזיקיהם ותובעיהם, אמנם מכל ההבדלה הזאת התוכן המאחד האוביקטיבי מכה את גליו, ובתוך כל סיעה יש נטיה והכרה לרכוש של חברתה, ומיוחדים גאוני גאוניים שמתרוממים על ההבדל הסוביקטיבי, בציבור התכונה המבדילה את הפרטים המחטבת את האיניוצאליות, והמאחדת ומשוה את הכל באיכות ציבוריותה, אלה שני כחות איתנים וסותרים מכים הם את כח גליהם זה על זה גלי ים אורותיהם בוטטים זה בזה במקום שהגדולה היצירתית יוצאה עד כדי התמזגות עצמית של התוכנים הסותרים מצד דמדומי הכלים האוביקטיביים, שמה מתגלה אור הברכה העליונה.

נפלא הוא כחן של ישראל באיחוד זה של ההתפרדות האינציוניזואליות עם החטיבות האחדותית כמו שהוא מצוין בעומק האמונה של גוי צדיק שומר אמונים עם תכונת ההכרה החודרת של עם חכם ונבון, הבחנת הבריאה במהויותה ופרטיה, עם סגולת ההתנשאות למרומי מקור הבקורת מחוורת על כל אישיות גם היותר גדולה והערצה עמוקה לכל חכמי קודש, המתהלכים עם ד', משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, קוראים אל ד' והוא יענם, בעמוד ענן .

ידבר עליהם שמרו עדותיו וחק נתן למו, ד' אלהינו אתה עניתם אל נשא היית להם ונקם על עלילותם, רוממו ד' אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש ד' אלהינו.

האמונה הטבעית (או הכללית)

כ' פרקים

בחשאי בגניזה כמוסה, בסתר המדריגה מרום רומי רוממות מזלפת היא האמונה הטבעית, בעומק רזיה, לשד וטל חיים אל כל המרחב המעשי. ממלאה היא את הנפש זיו נוגה, הכשרה מאירה להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, אהוב ואוהב. ממלאה היא את השכל מאורות זוהר, מרטבת היא את הדמיון בנגהי ברקים, ומחטבת את הרצון באידיאליות של קודש קדשים, והיא מכה גלים, מצמחת צמחים, מרחבת פארות, ומסעפת סעיפים, סעיפים של זיו אהבה, לתורה ולתעודה. מוציאה אל הפועל את העושר העליון של חבת המצות. שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב.

עבודת ד' מתוך שמחה מרוב כל, במילוי של רעננות מלאה ודשנה המתמלאת בכל עת עליצות חדשה, ושואבת עדני עדנים, מנחל העדנים, מחיי אורות של עדן גן אלהים, מתוך מעמקיה היא עולה, מתוך תהומותיה היא זורחת, ונותנת את אותו העז של החסידות העדינה אשר לחסידי ישראל, אנשי הקודש המלאים, אהבת ד' ואהבת העולם, אהבת הבריות ועוזו ששון החיים, מלאי בטחון ורוויי צפיית ישועה הממלאים גם את כל מחשכי העולם אורה וזיוה, וכל נאות קדרות ששון וחדות ישועה, אותה החסידות העליונה המלאה קודש, ומשתעשעת עם החיים משחקת בתבל ארצו ושעשועיה את בני אדם.

היא באה ממקורה בבהירות טוהר, כל נגע אליה לא יקרב, וכל רשעה, וכל רגל גאווה לא יגע בה, וכל יד רשעים לא תנידוה, היא יודעת עת לכל חפץ, היא מקושרת עם הטבע ועם החיים ויודעת לשלוט עליהם, לשגבם ולרוממם, להדריכם ולישרם, היא עמוסה באהבה כל טורח וכל משא, ומרגשת בעבודה כל נועם וכל כוס תענוגים ואורי אורות, ממקור החיים וההשכלה האלהית הגבורה השמימית ושלטון עולמים מסורה בכליותיהם ולבם, הם המה אמוני עם סגולה פאר כל עולמים שכל העולם חי בעדם והם חיים וסובלים בעד כל המעשים ברב עז וחדוה.

כל התורה כולה, לכל פרטיה ודקדוקיה, כל תורה שבכתב וכל תורה שבעל פה, מונחת היא בעומק הטעיות האמונית, באמונה האלהית במילואה, אמנם אי אפשר כלל שיגלה זה הטוהר כ"א בישראל, ההסתעפות הגדולה של תורה ומצות ממקור החיים הנשמתיים הוא פרי הבריאות הטבעית ושובע הלשד הנשמתי, באותו הטוב האלהי של המזון האמוני, שכל נשמה בריאה כוספת אליו במלא תשוקת חייה.

לפי אותו הגודל והעומק של האמוניות הטבעית שהוא יסוד אומץ החיים, ככה מסתעף הכח של יראת החטא העליונה הרעננה והבריאה, החשה את כל פגם מעשי במעמק התוכי של הלב, וממנו עצמו מעומק יסודו הולך הוא הזרם המרפא, כח התשובה המעשית המחשבתית ההרגשית והשאיפית, האידיאלית והנצחית בכל שיקויי נחליה. והבינה העליונה מאירה להבחין בין דם לדם, ובין מים למים, בין שטפים טהורים הומים ומפכים מעומק היסוד הבריאה של היחש אל החיים המלאים הטהורים האלהיים במלא עזם קדשם וטהרתם, ובין רפיוני לב ומורכי רוח, המדלדלים את הנשמה ונוטלים ממנה את עזה ותפארתה בדכאם אותה עד דכא של מוסר אוילים, והיא מתרוממת עם גלי המחשבות העדינות, עם רוממות הכרות האמונה האלהית במערכת עטרת קדושת ישראל, המביאה אור החסידות המעשית המדותית והשכלית

ביחד עם העז והענוה, עם החרדות לדבר ד', ומעז התום המלאה עזוז והערצה, אור חיים וזיו ישובה, הטבעיות האמונית, שמגלמת את החיים ונוטלת את הטעם הבריא של דקדוקי תורה ומצות באה מתוך סמיות העין אשר לחשכת המינות שהעורון של הכסל אשר ליצרא דעבודה זרה מסיל שם את מחשכיו, ושומר מצוה לא ידע דבר רע.

דוקא באמונה אלהית פשוטה, שאין בתוכה שום הגבלה ושום התחכמות אנושית, מתגלה האור העליון, והזיו הפנימי של החיים היותר שלמים, התהלך לפני והיה תמים.

כל המדות הטובות מתכנסות דוקא בנקודה עליונה זו, וכל המדות הרעות בורחות ממנה. והיא דוקא היא ברוב פשטותה כוללת בקרבה את כל הנשגבות שבעולם את כל האמת ואת כל השירה, את כל הגבורה ואת כל התפארת. וכשהעולם מתוקן נעשית נקודת אמונה עליונה בריאה וטבעית זו, המושלת בגאות עולם, ובני אדם מביטים וננהרים, מתמלאים חיי גודל ועז ואהבת הבריות. ורוח הסבלנות היותר עליונה, מדת הרחמים היותר נאדרים, וחפץ החסד והטוב היותר מלא, הזריזות יותר מחוטבה, והאימוץ האישי היותר ברור מתלכדים באותו עז הרוח שהוא תולדתה של האמונה הטבעית הפשוטה והברה. וכל המחשבות היותר מופשטות מתכנסות אליה במנוחה וסידור מתוקן ומשוכלל, כי אין מחסור ליראיו.

האמונה הטבעית, עם מה שיש בה מהעז הטבעי והרעננות של האומץ, היא צריכה להיות חוזרת ונשתלת בשדה אשר ברכו ד' ביסוד התורה, ותעשה כולה אמונה תורית, אז היא עם כל עזה ואמצתה, מזדככת ומתעלה, ועומדת לעלות תמיד מעלה מעלה בטוהר ונקיון, ובאותו העז והאומץ שהם מתכפלים יותר ויותר מפני הטוהר והבהירות האלהית ההולכת ומופעה על יסוד האמונה, בחירותה הנפשית, מאורה של תורת ד' תמימה, משיבת נפש.

היצירה הטבעית של אמונת אלהים בלב בני אדם, הרי היא דומה להשתילים הראשונים ששתולים הם בדוחק ובקטנות, כדי לקחת מהם אחרי עקירתם ממקומם נצרים לטעת אותן במקום הראוי בהרוחה וגדלות לעשות מהם כרם חמד. וכן הולכים הם ונעקרים ע"י כמה סבות אותם ציורי האמונה שבקטנות ממקומם, וחוזרים ונטעים על יסוד קרקע מרווח, כר נרחב של הדעת וההרגשה המחוורה, שהאמונה הפנימית מתעלה על ידם. אמנם כשם שעקירת הנטיעות המדוחקים מראשיתם, אינה מאבדת את הגידול העקר של הנצרים, אלא היא לוקחת אותם עם כל כח גידולם, ועם כל רכושם אשר רכשו באותו המעמד של הקטנות והזעירות, ושותלתם במקום יותר מוכשר להם לפי התכונה של בגרותם שכבר הגיעו אליהם ולא עוד אלא שהזהירות מרובה היא שתבא הנטיעה החדשה תיכף וסמוך להעקירה טרם שיתיבש הלח שיגלו הנצרים מרעננותם הקטנונית. כמו כן הוא חזיון העולם ורוח האדם ההולך בצורה השויתית, בפרטי בני אדם בעמים, באנושיות בכלל. וביותר העמקה בבנין הרוח של העולמים כולם, לפי מדת גדלם, עקירת מקום וגלות, פועל בעולם את כל הישועות. ותשועת ד' תמיד מתקדמת היא לבא, עד לא יבול ולא יקמל העשוי, בעת הפריחה הקטנונית, ד' חסדך לעולם מעשי ידיך אל תרף.

בחסידות פנימית כלולה היא הארת האמונה הטבעית אור אלהים המפעם בנשמה בכחו הגדול מצד עצמו, חוץ ממה, שהוא מואר באורה של תורה, של מורשת אבות וקבלה, הולכת היא הקבלה ומלוה את אור האמונה העליונה, שומרת אותה משגיאות, ומישרת את דרכה, נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי.

הריגיליוזיות הטבעית בתבונתה הפנימית התחתיתית יש בה עירוב של שמרים מזוהמת עבודה זרה, היא פועלת על האדם בדמיונותיה ובנטייתיה פעולה של ערבוביה של חושך ואור בלא הבדלה. מובדלת נעשית היא מן הרע רק בבאה לכלל החקקת חובה ומוסר, וכאשר היא מתרוממת עד למדה מעשית שלטת כשחוזרת אח"כ לתוך הנפש להרחיב ממשלתה הפנימית אז כבר מקבלת היא הצביון הטבעי הטהור שלה של נטיה אמונית קדושה, שהיא רק מרוממת ולא משפלת מקדשת ולא מטמאה, ורוח מעלתה של הזיקוק של אותה התכונה שמחוייבת היא להשתרג על כל הנפשות הפנימיות של האדם וכל היצור, כי הכל עורג והומה למקור כל החיים, הכל אומר שירה, הוא באור ההתגלות האלהית החקוקה ברצון של חקים ומשפטים תורת חיים ומשפטים צדיקים, שכשהטבעיות האמונית מתנשאה אל הרוממות המעשית האלהית, החיובית, מתנערת מכל אבקה ואפרה ומתהווה חטיבה טהורה וקדושה, ראויה למלכות עולמים, ואח"כ שבה היא למעמקי כל נפשות, בעריגה עליונה כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים, אבל כל אותה הריגיליוזיות הפרודה מזיקוק תורתי ממשלתי אלהי, היא טובעת עמוק במצולות הטבע החשוך של ההזיה והרשעה העכורה, אוטם אזנו משמע תורה גם תפילתו תועבה, ובקשר התפילה עם החסד של תורת חסד. ברוך אלהים אשר לא הסיר תפילתו וחסדו מאתי, ואותה הנקודה הגולה וסורה במעונות תחתיות היא העולה למעלה למעלה, בהפרדה מכל סיגיה, חוזרת להתגלות ביקר תפארתה, באור תורה הקודמת לכל עולמים, מתעטרת היא בראשי כל חכמה וכל מוסר, כל יסודי תבל, מגלה היא את הודה והדרה, כאשר היתה מראש מקדם, בטרם הרים הטבעו ועד לא-גבעות חוללתי, ואהיה שעשועים יום יום משחקת בתבל ארצי ושעשועי עם בני אדם, אני אהביה אהב ומשחרי ימצאונני, עושר וכבוד אתי הון עתק וצדקה.

הטבעיות של האמונה, של עריגת הקודש, של החשק הפנימי של הדבקות האלהית, ואת משך המוסר להדעת הנמשכים עמה, היא מתגברת ע"י התפילה, אבל הרצון הטבעי אפילו אותו שמתגעגע לתוכני קודש ולענינים אלהיים, יכולים כל סיגי הטבע להתדבק בו.

אמת הדבר שביסוד הרצון הטבעי שבקדושה גנוז הוא אור חיים גדול ועצום מאד, כלל גדול הכולל הכל, וע"כ שקולה היא תפילה מסבה זו ככל התורה כולה, אבל כל הכללות עם כל האומץ והיסודיות שיש באופי הרצוני הטבעי הזה עם כל שיגובו דינו ככל כח טבעי שיוכלו סיגיו להתערב בו להמשיכם אחריהם לקלקלו, ולתעבו, לזאת הכרח הוא לצרף את התורה אל התפילה. התורה והחכמה הם הם המזקקים ומצרפים את הרצון מעדנים את תוכן הקודש שלו ומטהרים אותו מכל סיגיו ומסיר אזנו משמע תורה גם תפילתו תועבה.

התפילה היא ההבעה של האמונה הטבעית, כשהיא ממלאה את הנשמה, הרי היא הולכת ומפרה כנחל הנובע, בורא ניב שפתים לרחוק ולקרוב אמר ד' ורפאתיו, אם עשו שפתותיו של אדם תנובה מבושר הוא שתפילתו נשמעת, כשבאה התפילה אחרי השובע הטבעי, ועושר האמונה בכל מילוייה, אין בה עמל ויגיעה, ולא עצבון וקדרות כ"א נחת רוח וחדוה פנימית, ההולכת ומתנשאת למרום השמחה והעונג, ומשכחת כל צעקה וכל יגון ואנחה. אמנם ככל יצירה טבעית צריכה התפילה עבוד וניקיון, וזאת היא עומק התכונה של יחשה של תורה אל התפילה, ויחש הערך המוסרי המעשי והמדותי של המתפלל אל תפילתו, מצד עצמות ערכה, ומצד היצירה של התקבלותה, והתמלאותה.

התפילה כשהיא נעזבת מן התורה, היא דומה בטבעה לתכונת האמונה כשהיא נעזבת מהמצוה והמוסר הפועלת בהליכות החיים, ששם מארת המינות רובצת. בעמקי היסוד התחתיתי שבנפש מוצאים אנו את האמונה בשני ערכיה, בהכרה והרגשה, ובנטיה ורצון, ובשניהם הולכים הסיגים הנפשיים עמם עד שהם באים לגדת הזיקוק, שאז מקבלים הם את חותם שלמותם והאמונה מצטיירת בצורת קדשה המלאה כל שפעת ברכה. במעמק היותר שפל של נטיית האמונה, נמצאת אותה התכונה השפלה של יצרא דעבודה זרה, שבשעתה היתה תכונה מועלת לעולם, אף אותם השנים שעבדת ע"ז סימן ברכה הם לעולם נאמר לאברהם אבינו ע"ה. מעמק האמונה ביסוד מאופל של הנפש, שאינו זו מן האדם משחר טל ילדותו זהו סימן לבריאות נפשית שהקשבת האמונה היא בו חזקה וטבעית, רצינית ואמיתית, אינה מנוגעה משום נטיה זרה, ולא נחלשה משום מורך לב ויראה עשויה בצורה של רפיון רוח, והעז הנפשי, בעומק החטיבות, הולך וזורם, עד שבאה ההכרה ומזדווגת עמו, ואז מתחילה היא האורה של האמונה העליונה להופיע, בתיקון הישר של העולם צריכה היא האמונה הכללית של העולם להזדקק מעט, מעט, להיות בכללותה שרויה בסיגיה, וזוהמתה עד שהצדדים המוסריים והמדעיים של הנפשות יובילו את התוכן הנשמתי עד לידי אותו גובה הטוהר, של אור השכינה בתמימות הקודש, השורה בישראל, ונלוו גוים רבים אל ד' והיו לו לעם, וידעת כי ד' צבאות שלחני אליך, נלוו אמנם יצר הרע עם חולשותיו לתאותה של האמונה הטבעית ויצאה המינות אל המפעל במקום האליליות, אותו היחש הנפשי שבהיות העולם הרחב של האנושית שקוע בתרדמתה הליטרגית של עבודה זרה, לא פגע בעצם את הקודש הטהור מפני הריחוק העצום שביניהם, ומפני הקיר העב החוצץ ומבדיל בין הקודש, ובין הטמא, באה המינות פרצה שם פרצות, היא גחה מתוך התאונות של זרם האמונה בעולם הטבעיות שלו ורצה לקרא בהמון של עולם שקוע בחושו כולו, בכל הלך נפשו, ובחשכת מוסרו בתהום האליליות, בשם אמונת הקודש, וקריאת שם ד' במקום אשר אל זר שולט בכל ערכי החיים, הרי הוא חילול השם מעבר מזה, והפסקת הזיקוק האמונתי מעבר מזה, ומתוך הקרבה של החפץ הצייתי הזה של פירוץ טבעות האמונה הבלתי זקוקה, אל תוכן הקודש, מצד איזה תוכנים שליליים שביחש לערכי החיים החומריים והתרבותיים של האליליות העמוקה, שישבה על שמריה, פרץ נגע זה גם במקום הקודש, לטמא את משכן ד', ולהביא מחשכים גם באיזה מנאות הקודש, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו. התפילה שהיא נחלה משותפת לכל תוכני הטבעיות של האמונה, הרי היא מחזקת את האופי הנפשי כמו שהוא, כשהיא באה על ערכים חיים מוסריים, אידיאליים מזוקקים מגבירה היא את הקודש והטוהר, וכל החיים היחידיים והחברתיים הולכים הלך וטהר, וכשהיא מתחברת לערכים נפשיים רשעתיים הרי היא מגברת את כח הרשעה, שהוא מתכפל בהיותו עטוף בלבוש קודש ואזור בהבעה של תאות אמונת קודש, אמנם אחרי כל הקלקולים הרבים והשמות הנוראות שעושה המינות, וכל הרע אויב בקודש, חודה הוא רוח האמונה שבשטף הרפש והטיט שבמעמק הזוהמא הנפשית שבחיים האליליים הוא מביא ג"כ גרגרי טוהר, והם הולכים ומתכנסים ביסוד הנפשי הטהור אשר לאדם, שהוא כולו אצול מיסוד היצירה הרוחנית הפועלת בלא הרף בכנסת ישראל ומטמא יתן טהור, ואותה המינות בעצמה גרמה לעורר אח"כ כח אחר, שעומד בצדה, והוא פחות נפשי ממנה ויותר רחוק משאיפת האמונה במעמקה, פחות טבעי ותאוני, אבל עם זה פחות אלילי, שממנו יצאה האישלמיות והסתעפותיה, ועם כל מה שאלה שני ענני החושך מחשיכים את האור הצח המזהיר ושופע בכנסת ישראל הנם ג"כ מרחקים המון רב מתוך התהום האלילי ושרשיו הגסים, והקודש בכל אשר הוא נפגע מתוך הקורבה של הסעיפים הזרים הללו, הרי הוא מתחמש בהגנה, וחותר לגלות את טבעיותו הבודדת בהבעה והבלטה מיוחדת, עד שיבא התור המכריח להציג את הטהרה הישראלית מראשית מקורה לנס עמים, ומאורה המזריח בחסינות המוחלטה של

שאיפה הסתורית שלמה, שכח ד' אמת נגלה בה בכל ההכשר היותר עמוק וחודר עומדים העבים המעכירים להתפזר, ובסורם מעל מרכז הקודש, יכפל הכח הזורם בפנים המורשה אשר נעצר ממהלכו, וע"י כל המכשירים שהכשירה כנסת ישראל את עצמה, ואת העולם, ואשר הכשיר העולם כולו עת עצמו ע"י כל מכוונותיו בקודש ובחול יובא במרץ גדול אותו התוכן המבוקש למנוחת העולם ולהישרת דרכו, לפקח עינים עורות, ואזני חרשים תפתחנה.

הנדר הוא עומק ההתגלות הטבעית של חוש האמונה, שמתגלם בביטוי ובמעשה, לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה, היא ערובה על האמוניות הטבעית שתשמר את עמדתה, ולא תהיה נשטפת בשטף האורה הגדולה של החובה החוקית הנתונה מגבוה, מפי אל עליון, מפי הגבורה. מורשה כללית לכל קהילת יעקב. פגימת הנדרים, אוגרת את פגיעתה בהמהלך הטבעי של שטף הקודש, אשר בה מתגלה האוצר הגנוז בלב ביחש לחובת האדם לאלהיו, חובת היצור ליוצרו, בבא ימי התשובה, וביחוד יום הכפורים בעת אשר התוכן האמוני צריך לעלות מול ראש פסגתו. מה נאה היא ההרגשה הישראלית אשר עם כל אשר הוקפו במצות, כי ד' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, חשים הם בראש לכל את הערך המקורי שיש באותה ההדתית הטבעית שמתגלה בקדושת הנדר. מכירה היא האומה שהנודר נודר בחיי המלך, העולה עוד במעלה פנימית מהנשבע, שהוא במלך עצמו, כלומר באותה הידיעה המנוחלת אשר קבלנו מורש מאבותינו באמתת האלהות, אבל הנודר הוא בא מנביעת החיים של ההכרה הטבעית, שפנימיותה של הנשמה, שלמען האיר באורה בכל מילואו וטובו נתנו לנו תורת אמת וחוקים ומשפטים צדיקים וישרים, וראשית הסליחה מתחילה היא בסליחת פגעי הנדרים, במנהג ישראל שנצח לסדר התרת נדרים פומבית בלילי יום הכפורים, ולהנהיג התרות יחידים מערב ראש השנה.

לא בעצבון, לא בפחדנות, לא בחלישות, סנטימנטלית, צריכים לפנות אל האור האלהי, אלא בידיעה ברורה, שמה שנובע ממעמקי הלב, להיות מתקרב אל האלהים, זהו חוש טבעי שלם ובריא, ולא חוש טבעי סתם, אלא החוש הטבעי היסודי של הנשמה, שנובע באדם מנשמת חי העולמים, מנשמת כל היקום, כל היש וכל מה שיוסיף דעת, שיוסיף הארה רוחנית, ובריאות גשמית מסודרה, כן יאיר בקרבו האור הנפלא הזה להיות לו לנר על דרך חייו.

וישראל כל מה שיעמיק יותר בתורה ידע ויחוש כמה מרומם ונשגב, כמה אמת ואמיץ הוא האור הגדול הזה, וכמה הוא תופס את החיים כולם, את הליכותיהם הכלליים והפרטיים, ולא ירצה בשום אופן להיות חי חיים אומללים מגושמים ומזוהמים, חשוכים ואפילים, שאין אור אלהים חיים, ממקור החיים, החכמה והבינה, החסד והגבורה, התפארת והנצח, הוד והיסוד, הממלכה וכל הסתעפותיה, באור הדעת הזולף והולך ממרומי מרומים עד מעמקי עמקי עמקים, מתפלש בהם, ויגיל וישמח, ויחזק ויאמץ כח בעזו ד' ואור קדשו.

כשתפיסת הנפש בחוש האמונה היא חזקה ובריאה לגמרי, היא שולחת מתוכה, את כל ענפיה, ואת כל ציציה ופרחיה, עד שהחבור, הישר אל הטבע אל החיים ואל העולם נובע הוא ומתגבר מחוש האמונה עצמה, כן כל המוסר, הישר היופי והצדק, נובע מחוש האמונה, ואין צריך לומר שהנחלים מתפצלים וזורמים על כל הפרטים הדקדוקים וההדורים שבמצות באהבה רבה וחדוה גדולה בעזו נפש מחוש האמונה. וכן הולכת היא האמונה סובבת וזורמת, עד שהיסוד הלאומי, באהבת האומה, באהבת הארץ,

בחיבוק כל קניני הרוח שהנם תפארת לישראל בכל הערכים שלהם הכל יונק הוא מחוש האמונה, וזהו אור ומופת על שלמות הנשמה, על תפיסת החיים הנורמליים, הבאים מתוך תכונת נפש המתעלה מכל דלדול ומכל פגם, המבקשת יפה את השרשתה במקור חייה, במקור חיי כל עולמים.

מרגישים אנו את הטבעיות העליונה של אור הקודש הזורח בחיים האישיים של האדם בחוש הקודש של האמונה בעומק טמיריותה.

לאורה נבדקת היא הנפש, וכל חטא ופגם יורגש על ידה, ודחיקת הלב אל התשובה ממעמקי אהבה, וצער נסתר מהול בשמחה וגעגוע עדין, הומה כנחל, ומנגן מאליו המון ניגונים חרישיים, של תוגה ושל חדוה, של רוממות, ושל דכאות הולך ומתגבר. ולפעמים בא הרוח הגנוז וחונה על מרכזי המעשה, בודק הוא אז את העובדות בפועל בבקורתו החודרת, אז לפעמים הנפש הלומה מרוב שטף של דקדוק והעצה המכוונת במהלכי החיים נעשית קשה ועלומה, אז אין עצה, כ"א עצת ד', אור התורה בכל המון גילוייה למודיה הלכותיה דקדוקיה, וגדריה אז הוא הנר המאיר את המחשכים, על ידה הנשמה מתנחמת, לא תאמר חטא לכל אשר יאמר הדמיון חטא הוא, כ"א תגעור בשטן מזה ומזה, אל תרשע הרבה, ואל תהי צדיק הרבה מאזני צדק ואבני צדק יבאו אז, על ככר החיים, וכל שבורי לב מתנחמים, והחיים הטהורים והקדושים, העזיזים והמאושרים, הולכים הם ומתאדרים, הולכים ומתקדשים, והעיניים למרום מתנשאות, והעולם תאיר בזיו פאר החסד אל מנהיר את הנשמה, ובטחון של חסד, של טובה ושל ברכה, של חדוה ושל ישועת עולמים, בא ומפעם, והמון רב של רעיונות חדשים לבקרים, המעוררים לחדש כח רוחני, להגדיל תורה, ולהאדיר חכמה, לאזן שיח ספונים, ולהעמיק הגיוני סגולה בא ומתערם ערמות ערמות בסידור משוכלל מכל מעשה ומכל מפעל, ודרך החיים נעשית ישרה, וחבת עולמים לכל נברא הולכת ומתרחבת וכל העולם כולו, מעולם עד עולם שירה חדשה.

אומץ ההתגלות הכמוסה, המאוגדת באושר חסיני הקודש, המרוכסת בגילוי אליהו, אגודה היא בהאמוניות הטבעית העזיזה ממקור מחצבתה, שם המית רעם גבורתה, ובחוסן טהרתה מלאה היא אותה הרויה החיה, של הודאות העליונה אשר לחיים של מילוי אמת, עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים, היא הקריאה הנצחית שאינה פוסקת. הד קולו של מלאך הברית, מלא השיקוי של הודאות המוחלטת, המקנא המלא קנאות קדשי קדשים.

והולכת היא השפעה המקורית, ובאה למרום פסגתה, ומציירת את כל התיאוריה המעשית של כל חסידות רוממה ומדוייקת ברוח כל חסיד בלבו ובידיו. ורכוסה היא התגלות האלוהית, בעומק הדיוק של המוסר הנאדר בכל הקיצוניות המדויקה ומובא אליהו קפדן הוה, בקפידת קדש העליון המלא זיו אור החסד היותר נמרז, היותר פועל ומחיה, היותר מאיר ומחמם כל לב, בקרני אורו.

ומעומק החיבור, ומפירוט הפרטיות, באה ההכרה של כל היקר הנמרץ הנמצא באוצר הגדול של האומה כולה, שאינה זזה מישראל עדי עד המתפלשת בכל אורחות החיים, בכל טרדותיהם ודאגותיהם, דאגת הקודש ודאגות החול, טרדת הפרנסה וטרדת הגלות קיווי הגאולה, ופתרונות הספיקות, הארת העולם כונניות שלומי, ופדות הנשמות מכל צרה רוחנית, כי פתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים ומלאך הברית אשר אתם חפצים כי הוא כאש מצרף וכבורית מכבס.

בחודש תשרי מתגדלת היא בנו הקדושה הטבעית, יסוד עריגת האמונה ע"פ מקוריותה הנפשית, ומלזה מתפרנסים כל העמים כולם פרנסתם הרוחנית, שבעים פרים כנגד שבעים אומות. אמנם הננו מעבדים את הטבעיות הזאת ע"י הופעת הקודש הפנימי של אור המצות, והטבע הולך ומשתכלל בשכלולו העליון, רז הנסירה של דו פרצופים של אדם הראשון עד שמיני עצרת שמופיע בו אור הישראלי המיוחד שאין לזרים שום חלק בו, הכל למעלה מן הטבע, עשה לי סעודה קטנה שאהנה ממך.

קדושת הפסח מרשימה את עומק הטבעיות של האמונה האלהית מראשיתה וכל סעיפים שהם כל התורה כולה, וכי כל הניקוד והכבדות שכל העולם פוגע בה איננו כ"א מפני השאור שבעיסה הראשונה, חטא האדם בכללו, והעולם הולך ושואף לתיקון מוחלט, שאז יוכר מהו הטבעיות המוחלטה של האדם יוכר העושר שבעוני, יוכר איך כל רשמי החוץ אינם אלא מדלדלים את התוכן הפנימי, והשארתי בך עם עני חיל וחסו בשם ד', וכשהעושר שבעוני מושרש הוא יפה, אז אין כל עושר מזיקו, כ"א מוסיף הוא עליו את עושר העוני, את העשירות הפנימית העצמית, שאל זה עורג כל העולם באמת לאמתו, אלא שאיננו מכיר עוד את עצמו, וחושב הוא שישקיט את צמאונו בעושר, ברכוש קנוי והוא לוחם ומתמלא איבה קנאה וזעם, יראה ופחד חייוני המרשש את החיים ומאבד את טוב העולם, וכ"ז בא מפני שאין בו כח להכיר את פנימיותו ואת עצמת רצונו בעומק פשטות עושר טבעיותו, שהוא עושר העוני, הכולל בקרבו את כל מיני העשירות שבעולם. הטבעיות הפשוטה של ההשתאבות האלהית הכוללת את כל ההרגשה, את כל החיים, את כל המפעל ואת כל השכלול, המזרז את הכל להגדיל מעשים, ולשכלל עולם בגשמיותו ורוחניותו, מתוך דחיפה פנימית של שלום והשקט, המכוננת סדר חיים אישיים וקבוציים. מראש מקדם בזוהר של שכל ושל מטרה מהוגנה וקבועה, המקדשת את החיים מראשית יצירתם המרבה נשמות פועלות בשביל הגודל המוכר ומסוים, שאין בו שום סמיות עינים כ"א בהירות ועצמה, ברירות וצלילות הדעת תגבורת כח של תיקון עולם ותיקון עולמים, הגברת טוב, והוספת פאר ועונג מרגע לרגע פתיחת מעינות מלאות חיים והוד אהבה מלאה, רעננה וקדושה, ומילוי מפעל מעשה, ועבודה מתוך שמחה עדינות תפארת וזיו משוכלל ומתעלה יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת.

עומק הטבע הנפשי הוא טבע האמונה האלהית, תאות הדבקות האלהית ברעיון ובחפץ פנימי היא תאווה וחמדה עליונה חזקה וגדולה יותר מכל התאות שבעולם. ויסוד שרשה והתפשטותה הפנימית היא בודאי בקדושה, אמנם יצאה לחוץ ונתחללה ע"י יצרא דעבודה זרה, ולעתיד לבא יואר העולם, וכח הטומאה יקלש, אש תתעורר התאווה היסודית תאות הקודש האמונית ויתברר לכל כי בטהרתה היא נמצאת להתמלא רק באמונת אלהים אמת, ד' אלהי ישראל, וממילא ימלא העולם כולו, בזה הרעיון וברדיפה זו לבא אל תוך החידור של החיים אשר בטבעיות הקודש. ומתוך שיסוד חג הסוכות הוא פתח את הסגולה הטבעית הזאת של קדושת האמונה, כלומר חומר הרוחני של האמונה או צד הגבורה שבו, כמו שפסח הוא עילוי כדי לפתח את הצורה הטבעית של האמונה מצד החסד שלה, ירדפו כל העמים לחוג את חג הסוכות, ולהתבסס בביסוס הטבעי של האמונה האלהית וארחות החיים הנובעים ממנה מתוך דחיפה טבעית עצומה מאד. אמנם היסוד הישראלי המקודש, אע"פ שתאוותו הנפשית הפנימית היא משכתו לקדושת האמונה הרי תאווה זו עצמה נזדככה מאד מאד, והצורה השכלית של החובה והמצוה האלהית העליונה שבה התגברה על ההמשכה הטבעית והמתיקתה אשר על כן מיוסד בישראל כח הקודש של מסירות נפש, ועמידה בנסיון בשביל קדושת האמונה, וסבילת כל צער מפני חובת המצות האלהיות.

ואם הטבע מתישר כ"כ עד שכל מה שהוא נגד הטבע והיצע הנפשי והגופני הרי הוא ג"כ נגד המצוה האלהית, גם בישור זה מונח תוכן רוחני טהור ואידיאלי מאד. מה שא"כ אומות העולם אמנם נמשכים לתכונת האמונה בקדושתה אלא מפני שע"פ מעמד העולם והתבגרות השכל וההרגשה הרוחנית נתפלש כח התאוה אל הערך הקדוש בעליוניותו אבל כאשר יפגשו בשבילי החיים שע"פ היסוד האמוני דברים מצערים, אע"פ שלפי ישרת העולם יהיה הצער כבר טעם הגון לגלות, שאין המצוה נהוגה שם שזהו יסוד מצטער פטור מן הסוכה, מפני שסוכה מפתחת את העולם, את הזמן ואת הנפש ליסוד הטבע שבאמונה ברוחב קדושתה ובעילוי העולם והחיים אין מקום לצער במצוה, כי כל מה שהוא שוה עם הטבע הכללי הוא תמיד מיושר בנחת ועונג, אבל הציור הישראלי הוא נותן שפגיעת הצער מצד עצמו לא תגרום ריחוק נפשי מיסוד האמונה, כי גם בעת אשר העולם כולו מסובך הוא, וא"א לעמוד על בסיס החיים שבקדושת האמונה כ"א בצער ומכאובים הרי הם תמיד מוכנים על זה ואע"פ שמצר למימר לי מ"מ דודי לי. אבל אומות העולם אינם רודפים את התוך הרוחני הגרעין האידיאלי שבאמונה אלא את תאותה ומילוי התשוקה המתעוררת אז בחזקה, ובפגישה של צער קדירת חמה הם מבעטים, וזה מצריך זיכוך חדש לעולם הגו סיגים מכסף ויוצא לצורף כלו.

עומק האמונה בטבעותה יורדת מעמקי תהומות, כוללת כל היצורים וכל המעשים כולם, ועולה מעלות עליונות, שפירי שחקי רום, וסוד שיח קודש קדשים, סוד הכמוס סגור חותם של רז רזי רזים.

הקשבה חרישית קול דממה דקה, אשר שם הנה ד' עובר, מתחתיה תבא הארת החכמה עם כל מערכותיה. כל הגות כל ספונת הגיון מבריק ברב זוהר זהרי דעה, כל חשבון משקל מפעל ומדה, כל תבנית כל יצור, וכל הדומי עולמים כל הכרות עמקי עמקים וגבהי רוממים באשר הם שם במשטר ומשקל בצורה חטיבה סידור וקצב. הזרחת השקפת כל היש בשני גוונים, מאירים וחיים, אשר זה עולה על זה, אור, ואור מזהיר, חיים, וחיי חיים, הופעת הרצון, העולמים בתור ההתגלות החפצית, רצון אלוה, בכל הודי סגולותיו, וממנה אור מתפצל הופעת החכמה, העולמים וכל היש בתור חכמת אלהים ביפעת התגלותה, מעין האמונה, וכל הרזיות הנמזגת עמה הולך ומפכה ממקור העדן של התגלות הרצון, למעון ההכרה. ההסתכלות ההשגה והחכמה, לכל סעיפיה, וכל עולמותיה הרמים רומי רום, והשפלים שפלי שפל, הכל מפכה הוא והומה שוטף ומתפלג ממקור ההתגלות ההוייתית בתור חכמת אלהים המתלבשת בציורי ציור עולמים, בינת אלהים חיים יוצר וצר צורה, לא תוכל החכמה בהתגלותה להתארך בכל ואורך הרצון בהוד אורות יפעתו, שם הנהרה העזה, המכהה כל מאורות, ולא תוכל לשפל ולהמתח כמוה מתח אור אין סוף לעמקי מעמקים. מתעששת המון הרוחניות מרוב נוגה וזוהר, ומעוצם טוהר האויר המצוחצח, לא תוכל הגות החכמה לעמוד ושם הרצון שואף זורח. מתדממת היא החכמה במקום המחשכים, אשר השם אלוה חכמה, ולא חלק להם בבינה, ושם הולך הרצון בכל שטפיו ונמשך האמונה בכל רזיה, באור אין סוף היא אחוזה, במגמת הרצון היא אגודה. פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון. אין קץ לצרור העליון אשר לכתר מלכות העליונה, אשר לשטף הרצון בכל מעמקיו, אין צורך לשום הגבלה ומצרים, אין חושך ואין צלמות, אין חסרון ואין מניעה לא חק של הכרח, ולא שום העצרה ממלא כל טוב, למטה מיפעתה תופיע החכמה במקום אשר כבר קדמה התעלומה, לולא חק מעכב אין חכמה מתבלטת, לולא עצה ותושיה המכוונת נגד מעצורים החוסמים כיוונם, של מגמות אידיאליות. אין אור המחשבה המלאה משקלי הגיון וקשרי סבות, ואריגת עלילות במסכת עולמים יוצא ומתנוצץ האמונה ביפעת הרצון היא קשורה, ומתלבשת בעדי תפארת החכמה

להגלות לעין כל נשמה. מקור הרציונליות בהתגלות היצור בתור חכמת אל ומקור המסתורין בתור הגלותה בתור רצונו, מלא גניזת קודש קדשים והגנוז בגלוי מ תלבש, החכמה בתור גוית הרצון שהוא נשמתה בקרבו בה ומשחקת לפניו בל עת, משחקת בתבל ארצו. האמונה כשהיא אובדת את מקורה את יסוד התגלותה הרצונית אם תאחז רק במושג הגלוי של החכמה הרי היא אובדת את דרכה, ומפסקת את כח חייה העזיזים, המלאים חיי עולמים וזיו אור נצחי נצחים. התגלות האמונה ואור רזי תורה, מקפת אור החסד המפורט על כל בשר וכל נשמה, הרצון מקיף את כל ומלא כל, והרציונליות מודדת מדת השגחה כללית ופרטית ומחלקת מנות לפי מדת ההשכלה שביצורים. אלמלא אור החכמה החוגר כחוט הסיקרא, בין תחתית התגלות הרצון ועליוניותו, היו טובעים בתהומות הרצון במקום רפשי באין מעמד, בהגלותו ביצורים לפי עמדותיהם. ואילולי הרצון המחיה כל לא היה כל קשר ותמות מוחלטה בכל ההויה, ומופר כל תקוה, לכל אושר, כליל כל שכיות חמדה הנערץ והנקצב ביחד עושים הם את חטיבת כל הגדולות, ורזי שיח כל קודש מתהלכים בהגיונו כל כל שואף אור דעת, וריח העליון אשר ליראת ד' במלא שיגובה מחיה כל חי ועושה עז מבטחה לכל יציר, ומקוה לכל תקוה.

ונחת אין מדה מתמלאת כל נשמה במטמוני חדריה, והלב נשא אל כפים, ושמחת עולמים, ורפואת כל מדוה פרי למאכל ועלה לתרופה, הנה באה ונהיתה, נאמן ד' וישר דברי, ידידי ידידות משכן דבירו. נפשי חמדה בצל ידיך לדעת כל רז סודיך, מדי דברי בכבודיך הומה לבי אל דודיך, על כן אדבר בך נכבדות ושמן אכבד בשירי ידידות, ומשאלות הן הנכבדות, הגות חכמה, ומכללת הן הידידות שיקויי אמונת אומן, והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ד' היא אוצרו.

ב.

האמונה ביסודה התחתיתי היא בעלת התכונה של היופי שאין בה יסוד הזכרון, והשכחה השרויה בה מאחוריה היא מעבתת את הרישום של העבר, ראשון ראשון, ומצמיחה מיד צורה חדשה, וצריכה בשביל כך פרנסה תדירית, של מעשים, של רגשות, של ציורים ומחשבות, חדשים לבקרים רבה אמנותך. אבל ביסודה הראשי העליון אין כל שכחה לפניו ממקור החכמה, ממקור הקודש, הקיים לעד, היא נובעת.

וכפי רוב המעשה והזיכוכ של האמונה בערכה התחתיתי באים עליה קוים וזיקים מאירים רבים מיסוד האמונה העליונה, הרחבה והמלאה עושר אין סוף, - עד שמתרוה עונג כ"כ ומשתלמת בצורתה העליונה בכל צדדיה, עד שאין שום שכחה שולטת בה עוד. והתגלות של תוכן השכחה שעבר עליה פועל עליה רק שהריווי של העונג אשר לחידוש תדירי המתעלה בכל עת, נשאר בה, והרי היא בכל יום בכל עת ובכל שעה ובכל רגע כחדשה, בחבה יתרה. מה ידידות מנוחתך ד' צבאות, נכספה גם כלתה נפשי לחצרות ד', לבי ובשרי ירננו אל א-ל חי.

מקובל הוא באומה, שאברהם אבינו חקר ובחן, עד שהעמיד יוצר על מכונו. זאת אומרת, שלא תבא האורה לעולם מהטבעיות האמונית לבדה, אפילו אם תהא מיושרת והולכת במהלך הקודש, לקלע בטובה אל התוכן של האמת האלהית הטהורה. כל תוכן טבעי מוכרח הוא שסיגים ערפליים יהיו מעורבים בו, ויערבב באי בירורו את התוצאות הצריכות להיות הולכות ומתפשטות כזהב מזוקק. אמנם אחרי אשר השכל בטהרתו יצרף ויזקק את כח האמונה הטבעית העומדת באיתנה, אז היא מתכוננת להיות מטע לשם. והתולדות גם הטבעיות הם הבאות מתכונת אמונה כזאת שמראש הוסרו כל הסיגים הטבעיים מתכונתה

הן תולדות של אמת שיש בהם רעננות נצחית, וראויות הן למורשת עולמים, שבכל דור ודור יחזרו ויזוקקו יתקדשו ויתעלו באיתניות הטבעיות של הקודש, ובטוהר העליון אשר לסגולת השכל המצוחצח בעוצם קדושת הנשמה בעזוזה. והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת.

עד הזמן של עקבא דמשיחא היו כל המדות הטובות שהן דרושות לתיקון העולם גנוזות תוך הנקודה של האמונה הפשוטה, שהיא יורדת בכל הירידות ועולה בכל העליות. אמנם כל מה שהמדרגות של עקבתא דמשיחא מתגלים יותר, מתפשטים אורות של השלמות היוצאות בעצמם מתוך הנקודה הגנוזה של האמונה, והם מתגלים בה מגופא, עד שלמרות עין נראה שאין להם שייכות ליסוד האמונה, ומזה נתרבה חוצפא רבה מאד, והצדיקים מרחיבים את השערים הקדושים של האמונה ועי"ז יוצאים אורות יותר רבים ומזריחים באורם על כל מושגי השלמות עד שהם מבררים בעצמם את מקומם, ושבים הם אל יסוד שרשם שהיא קדושת האמונה, אבל בשובם הם מתעטרים בעליות רבות ונקודת האמונה שבה להיות עטרת תפארת בראש צדיק, ומתוך כך מהתפכת החוצפא לטובה ולעז של קדושה, והפושעים בעלי המרדים חוזרים בתשובה עליונה. ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב.

המצוה והאמונה האמונה היא שירת העולם העליונה, ומקורה הוא הטבע האלהי שבעומק הנשמה, העונג של ההסתכלות הפנימית של אושר אין סוף, התורה הקצובה היא בנוייה ע"פ המסקנא של שירת קודש עליונה זו.

בתקציבתה המעשית, מלאי הוד השירה הם מצטערים לפעמים מהצד המוגבל שבחיי המעשה, והגבלותיו, ומ"מ הם מקבלים עליהם עול מלכות שמים, ומתוך שהם יודעים שהעולם בשיעורים הוא עומד וגם המאור השירי הוא צריך להתברר ע"פ כלים קצובים הם מקבלים באהבה וממשיכים אור אהבה ושירה בכל המשפטים הקצובים, ועל ידי סבלנות זו הם עולים, והעולם מתעלה עמם.

הפזיזים שנשמתם נוסר היא אינם יכולים לסבול את התקציב, והם מלאים מרידות, אבל גם בתוך המרידה נועם ד', אמנם בצורה מעורפלת, חי. ואורו של משיח כשיגלה ירפא את המשובות כולן ושבו לבות בנים אל אבות ובניך בוניך יהיו, כי יהיו לימודי ד', שבחכמה יסד ארץ.

כשהנשמה הטבעית מתגברת, מראש מקדמת מקורה, מצלם האדם בעוצם טהרתו, מבקשת היא את התגלמותה המעשית, משוטט הוא הרוח במרחבים, מתעלה הוא לשחקי טוהר ושואף והומה להתעטרו בכלים רבים, והם הם המצות והדקדוקים המעשיים, המחושבים ומובלטים בבליטתם האומנתית השמימית ע"י הליכות עולם, ע"י דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים. מי יוכל להאזין את המשק הנעים של נחלים הללו בהמיתם החרישית המלאה שיח יה, יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוו דעת, מצות ד' ברה מאירת עינים. הומה הרוח ושואף לישר את כל העקום, את כל המתעקל בכל היש מראש מקדם והוא מכיר בתוך תוכיותו, כי עסיס הרמונים, ויין הרקח של אור רזי תורה בהתגשמותם המעשית, בהיותם נובעים ממעמקי הלב הדורש את האור האלהי המשכלל ובונה כל עולמים, המרטיב ומחיה כל נפשות, המרענן את ברית עולם אשר לעם העמים, ועם עולמים, אשר ימי השמים ימיו, והשפעתו מלאה רוח כל חי, בצמאון עזיז, ובהמית עליזים הוא שט עלי אוכל, ברעבון נורא, ובכוסף אין מעצור הוא מעופף כנשר, ובשמחה בלתי גבולית הוא חי את החיים המעשיים בתיאור ברית עולמים לתורה ולמצוה, לכל עשה וכל

לא תעשה, וכל דייקנות מעשית, מצטעבעת לפניו בכלילי יופי בהדר חטיבות רעננה, בחמדת כל חמדה ותאות כל תאוה, בתשוקת כל תשוקה, ואיוי כל מאויים, ובנשמת האומה, נחל אש בוער ובלבה פנימה אוצר חסון של בטחון חונה, שם חלקת מחוקק ספון ובקרב קדושים מתקדשת היא התכונה המעשית, ומתאחדת במקור האמונה הטבעית השוכנת ברום עליון לשד כל חיי עולמים שיקוי מלאכי מעלה חדות אראלי קודש, גבורי כח עושי דברו, אשרי העם שככה לו אשרי העם שד' אלהיו.

התביעה הפנימית, שהמעשים יהיו מתאימים להדעות וההרגשות היותר עליונות ועדינות, הוא ענין מיוחד לישראל, שמדתם היא מדת בנים לד' אלהיהם, והם משערים בקרבם את האפשרות של השתוות החיים המעשיים אל הציור של החיים האידיאליים הנאצלים, לא כאלה חלק גויי הארץ ומשפחות האדמה, הם משערים את הצללים החיצוניים של אידיאלי החיים, אבל רק את היופי שבהם, שמקסים אותם לפעמים, אבל אין הקסם ההוא עושה פירות כ"א נשאר ברעיון קלוש, להתפאר ולהתיהר בו, כי קליפת עבודה זרה המלפפת את כל העמים היא מעכבת בעד אור ד' של היושר העליון מהכנס בעצמיות החיים המעשיים, ומשום כך אי אפשר כלל שתהיה תורה בגויים, תורת ד' המגדרת את החיים המעשיים ע"פ התביעה האלהית העליונה, ולא עשה כן לכל גוי, כ"א ליעקב ולישראל עם קרובו.

המחשבה על דבר הממשיות של העולם, מחזקת את הדייקנות המעשית ומאמצת את יסוד הגבורה. ולהיפוך הציור האידיאלי והחזיוני של המציאות, מחליש את האופי של הגבורה, ומכניס את התוכן המעשי בתוך החזיון הרעיוני, המינות נכשלה באבן טועים של ממשיות העולם החמרי, בצורה גסה, של פירוד אחדות השלטון האלהי, והגביהה עצמה מתוך התוכן המעשי והממשי ברצותה לעלות לעליונות האידיאליות ונכשלה בזה שגברה החמריות המופרדה בציור ושעבדה את התוכן הרעיוני אליה, והרי היא משסה את אוצר כל כלי חמדה בהתחילה בחיבורא וסיימה בפירודא. הנטיה החסידית, מיעטה את הממשיות של העולם ועל פיה הוחלש המרץ המעשי ונתעלה בתוכיות הרעיוני. אמנם מתוך שלמותו ירד אח"כ להגן על המציאות המעשית המוגבלת בעולמה. ולא דמתה להמינות שקצתה את המעשיות מתוך פרידה שאין לה איחוי. אורח התורה אינה עסוק בנטילת המעשיות של העולם כ"א באחדות השליטה, והגבורה האלהית ניכרת בבליטה ובהירות והתוכן המעשי מתדייק מאד, ואם יבאו עולמים שהכל יתעלה, אז יתעלה כל תוכן הגבורה כמו שהוא ניכר בבריאה הממשיית המוגלמת ביתרון מעלה, שהיא עצמה תאיר באור החסד הגדול, שההבהקה האידיאליות שרויה בה, ולאוצר חיים זה עיני כל תלויות, והוא בא דוקא לפי רוב המעשה, ונתנה תורה לישראל מפני שהם עזין, וימינו אש דת למו, דחייהן של אלו אש.

המעשיות המרובה שבתורה, ריבוי התורה והמצות, באים מתוך אותה השביעה הגדולה של לשדיות החיים הפנימיים של מקוריות השאיפה העדינה של המרומים האלהיים המקיפים את כל, וממלאים את כל, אשר לאור התורה ולנשמת ישראל, אותו המילוי השוטף טעון הוא כלים רבים לקבל את שפעו ומתוך כן המעין חוזר ושוטף חוזר ונובע. המינות לא הבינה את זאת, היא חשבה שהמעשים באו מתוך העוני, מתוך אי היכולת לעלות עליה רוחנית, אבל הוא טעות יסודית ביחש לכללות האומה ושעף נשמתה. ואם לפרטים הנחשלים בארחות החיים וכשרון הקודש משמשים המעשים החיצוניים להיות למדריגות לעלות על ידם אל התוכן הפנימי והתעוררות חיוו הלא בזה יתאגדו גם אלה אל הכלל כולו, המלא רויה גדולה, עד שהשטף מוכרח לצאת בצינורות רבים.

כל המצות כולן הן ציורי האמונה, באות הן מתוך עומק האמונה, ומתוך מה שהאמונה האלהית בעליונותה המופלגה מחייבת במהלכי החיים. כל מצוה וסעיפיה בהעשותם מציירים הם בחיים הנפשיים והעולמיים את הראוי להצטייר מצד עומק האמת של אמונת אלהים.

וכל העברה, כשלון ורפיון, אשר למצוה, הרי היא מציירת בחיים ובעולם את ההיפוך הגמור ממה שהאמונה האלהית ברום אמתתה מחייבת. בין שיהיה כח אותה השלשלת ידוע, או בלתי ידוע לעושה, הפעולה היא נפעלת, והעוז האלהי מתגדל בעבודה התורית שבאה מהסתעפות האמונה, ונופל ונימק בביטול העבודה ועזיבתה.

התרבות של קדושת ישראל הפנימית מרחיבה את הגבול של ההרגשה אשר לאמת עליונה זו, ואהבת תורה ומצות ויראת שמים ויראת חטא מתג דלת כל מה שהידיעה התורית בעומק עמקה מתרבה בעולם, כל מה שרזי תורה מתבארים, וכל מה שקדושת העבודה הטהורה מתאדרת, ההגיון הקדוש שלמעלה מכל הגיון חול מעורר הוא את נימי הכנור אשר לנשמת אלהים שבאדם ובעולם, והעינים רואות בראייה בהירה את הגודל את האמת של האמונה, המתפשטת בכל התורה, בכתבה ובמסורותיה, ואפילו במנהגי ישראל, שהם גם כן תורה.

יסוד העבודה בנוי במרכז האמונה, שהולך ומאיר, לברר לעולם ולאדם, כמה נשגב הוא הערך היחסי שבין העולם ליוצרו, וממילא בין האדם לבוראו, עד שאוצר הטוב של כל החמדה הולך ומתעלה הוא ע"י הבלטתה של הידיעה ההולכת ומתרשמת וטובעת את חותמה באמונה, בבטחון באהבה ביראה, בדבקות, בעוז וחשק לבב לאור אלהים חיים.

ומחשבות נשואות הללו הן הנה תולדות העילוי של כל החיים וכל היצור, וכל הטוב שבעולם ובחיים, אפילו מה שבא ע"י כלים כאלה שהם מתנכרים לגמרי מכל ההודעה של הקודש האלהי, הכל יונק הוא מהצנורות של היחשים שבדעת וברצון שבין העולם ויצוריו, למקור חייהם אל חי העולמים.

אושר העולם הוא השמחה העדינה תולדתה של העדן האציל הבא מההארה של זיו הרעיונות של עומק האמונה, הרפודה באהבה האלהית והדביקות הגדולה והרחבה שזיו שדי פרוש עליה, ואור נחמד זה הולך ובא ע"י ההתרגלות של חיים רוחניים ומעשיים מתאימים יחדו. וחי יחיד וחי צבור מתאימים כולם שבשורש שרשם, ועומק יסודם מונח התוכן העליון האלהי, כולל כל חמדת המוסר. וכל אור החיים, כל טוהר וכל תפארת, כל גבורה וכל חסד, אם יגלה לעולם עומק מחמדים זה, ירוצו הכל לכל מצוה קלה כבחמורה, די ליהנות מאורה, להתקשר בזיו עדניה. אמנם להיטה זו תפגום את האידיאליות הטהורה, וטובה גדולה היא לעולם ההחשכה המביאה לסינון הרצון, ע"י אותו העז של הכונה לשם שמים בלתי לדי לבדו, שכל יקר אך בו נמצא, כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר.

כמה סגוליות הן המצות, אשר באור האמונה נכירם, כמה חיים הם נותנות לנו ולעולם, זה יכיר הדור המפותח, אשר יעלה למעלה מכל הרום של הנסיונות המדעיים, בתוך הנשמה אנו צופים את ערכן, וסוד ד' את ישרים, ואת יראים, גלה לעין כל ע"י חופש הדעת ההולך ואור.

רק החופש הוא אב האמונה העליונה, אמונת אומן שגורל העתיד בידה הוא.

שתי מדות הן, יסוד הטבעי של האמונה, עריגת הקודש שבנפש האדם, והיסוד העליון הארת הקודש בצורה העליונה שלמעלה מן הטבע, המושלת על הטבע, ומשכללו, בצורה הטבעית של הקודש שבכנסת ישראל, כבר חקוקים הם כל תוכני הצורות של המצות כולן וסעיפיהן, כל התורה כולה, בהטבעיות האמונית של עריגת הקודש של כל העולם, אפילו בצד הטהור שלה, אין שם אותו האור המשליט את המצות, ע"כ כשזורחת בנשמת ישראל האורה הטבעית האמונית שלה הרי הזירוז והחיבוב של המצות, הולך ומתרחב, אבל כשמתפרץ איזה זרם של רוח אמוניות זרה, אפילו כשתהיה מטוהרת מזריות אליליות ושמציה, בכ"ז היא מעכבת את המרוץ הכביר של חבת הקודש אשר לפרטיה של תורה ומצות, ועם כל ההבדל העצמי שיש בין הטבעיות אשר לעריגת הקודש יסוד האמונה בתכונת הנפש בישראל לאותה הכללית שאפשר לה להיות בישרי לב שבכל האדם כולו, יש להם איזה יחס זה לזה, וכל משפחות האדמה מתברכות ביסודן בתוכן הקודש ממקור ישראל, אבל לאותה התכונה הקדושה שלמעלה מן הטבע, שהיא תכונת התורה אין יחס כלל לכל גוי.

המחשבה הפנימית, הוצאת האמונה היסודית בעומק קדושתה לאור הציור, והממשלה הלבבית הנפשית והגופנית היא ראשית הצעד של האושר. אמנם במקום שהגזע מובטח בשורש קדשו, שם כבר נטוע השורש הטוב, ויסוד הזירוז בא להקדים נעשה לנשמע. בטוח הדבר שהמעשה הטוב יוציא את פריו יגלה מה שהוא כמוס במעמקי הנשמה לאור, ובמקום שהאור הנשמתי לא הואר בטבע, במקום שהזוהמא הנחשית שולטת בעוצם טבעה, שם המחשבה והאמונה היא תמיד קדומה בזירוזה, אולי, תוכל לפעול איזה פעולה פנימית, ותוצא אח"כ ג"כ איזה פרי במפעלם לטובה. קדושת האמונה בישראל מורשה היא, המעשה הנקדם בזירוז הקדמת נעשה לנשמע הוא כדי לשמור את המורשה, שתהיה מופיעה בכל אורה. ובזה ישראל הם דוגמא למלאכי השרת, שהם גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. ההופעה החיצונית של היצורים שהטוב בהם גנוז ופנימי, הולך ומפכה ע"י העשיה החיצונית, כלב חכם, אשר ישכיל פיהו, ועל שפתיו יוסיף לקח, מפני שתוכיות המעין מלא הוא, וצריך הוא רק מאורע חיצוני שיעורר את פתיחתו, ואז הולכים השטפים הרוחניים ומפכים. והמעין הטבוע בעוצם עוזו ורוב כשרון עשרו הולך ומתגבר, מה שאין כן דלדולי הכח הרוחני, הם צריכים עמל מחשבתו גדול לכונן איזה ציור הגון ואח"כ יהיה ג"כ רק מוכני, ואור חסד עליון לא יוכר בו, כי חסד ד' הוא ליודעיו וצדקתו לישרי לב.

יש סידור של מצות ומעשים שהם נמשכים אחרי הדעה והאמונה, ויש סידור של מעשים שהאמונה והדעה נמשכים אחריהם, בתגבורת הדעת ובגרות הצביון האמונה וההכרה היא היסודית. הסידור של המעשה הולך הוא ונמשך אחרי ההכרה וחקיקתה של האמונה העליונה, המושלת בגדולת אורה בנשמה, אבל בתור חינוך והתרגלות המעשים קודמים, והם ביחד עם החינוך המוסרי המדעי והאמונה ההולך עמהם הם תומכים את מעמדה של הנשמה היחידית והציבורית, עד שהיא באה למדת אותו הגודל של העליה אל מרומי ההכרה והאמונה הרוחנית העליונה, שכל צביון של מעשים הולך הוא ומשתלם מסתעף ומתגדל מברכתה המקורית והסידור המודרג מכריח להקדים את היסוד החינוכי לפני היסוד הבגרותי.

כשההכרה האלהית עומדת בשפלות אצל האדם, העולם הכללי, והיחיד הפרטי, אז כל מה שהוא עושה לשם ד' מקבל צורה שפלה, ומעמיק לפעמים את הרושם של השפלות, אמנם השפלות הזאת אינה נערכת

כ"א לפי ערכו של האדם ושל הדור, של הקיבוץ ושל הסביבה.

אם יש אפשרות להתוכן האלהי שיתעלה ומפני שפלות ידים, ומיעוט הסתכלות נעשה נמוך, אז חשוב התוכן יורד ממדרגתו ומשפיע את השפעותיו לא להצלחה, אבל אם החוב מתמלא, והדעה עושה את חיובה כראוי, לפי הדור ולפי המקום, אז ברכת ד' היא מלאה על התוכן האלהי, והכל מתמלא עושר ועז וברכת החיים על ידו.

להאמין ולקיים זאת היא הסגולה המיוחדת של כנסת ישראל, האמונה היא היסוד העקרי אבל אינה מתבססת, ואינה גורמת אל מגמתה כ"א בצירוף המעשה, וכדי להאמין במה שיש אפשרות לקיים צריכים משקל, זהו משקל התורה, האוחזת במשפט, לפי כח האדם.

הנוצריות אומרת להאמין, אבל אינה יכולה לקיים, על כן אומרת היא שיותר לחי שני למכה האחת, מובן שבקהל אפשר רק להאמין שמדה זו היא נשגבה, אבל לא לקיים. ותורת אמת, היא יוצאת משקל הקודש, שהיא אמת במעשה כמו במחשבה, עושר האמונה היא אמונה, שהיא גם מעשית. שכן ארץ ורעה אמונה.

אמונה ח"י או האמונה הגדולה הזמן מכריח להפצת הדעה, הדעה היותר רוממה, יותר רחבה ואידיאלית, אי אפשר לצורה הגסה של האמונה אחרי אשר ירדה ירידה אחר ירידה ונתלבשה בלבוש, שקים עבים מאד להחזיק מעמד, ומי זה ילביש את האמונה הטהורה את המחלצות הראויות לה, מי ישים על ראשה את אותו הצניף הטהור ההולם לפי הוד מלכותה, אם לא גדולי הכשרון, חכמי לב קדושי רגש וטהורי נפש השתולים בחצרות ד', תלמידי חכמים המסורים להגיון התורה ועמלה.

האמונה הגדולה שהאבה היראה והדבקות האלהית נמשכת עמה, כל הטוב שבעולם מאיר בה. כל ההשכלות הגדולות עם הקטנות נמשכות בה ועל ידה, חכמה גבורה, שמחה קדושה גדולה וטהרה חביבות וענוה יופי וחסן, הכל כלולים בה, הכל נמצאים עמה, כל סדר וכל מנוחה, כל שלווה וכל שקט, כל כבוד וכל תפארת, אוצר החיים של אמונת אומן העליונה כולל הכל, כל גודל וכל עז, וצדיק באמונתו יחיה.

אותו הציור העליון של ההשכלה הרוחנית איננו מצטמצם בשכל הגיוני. אין שום השכלה יכולה להגבילו. וכל אומץ הוייתו והשראתו על האדם בא ע"י כח הקודש של אמונתו, זיו החיים החזק הוא אור האמונה. חוש האמונה האלהית, (החיים ששום מות אין עמם, החיים) בכל גודל עוזו, זהו החיים האמיתיים, החיים ששום מות אין עמם.

החיים ששמחתם איננה מתערבבת משום צרה יגון ואנחה, החיים שהטובה והברכה עמם שרויים הם, עמם דבקים שמחת עולמים בלא עצב, חדוה עליונה רחבה ועשירה, בלא שום דלדול ורפיון.

- אור חיים זה צומח הוא ועולה מכל תורה, מכל חכמה, מכל חסד מכל גדולה, מכל שיחה טובה ונאה, מכל רעיון גדול ונאצל, מכל מחשבה ישרה והגונה, מכל מצוה מכל מעשה טוב, מכל תיקון של תרבות ודרך ארץ, מכל טוב שבעולם, שבכל הזמנים, ובכל הברואים, בכל השפות בכל הלשונות, בכל הנטיות, ובכל

האמונות, בכל העולמים ובכל הנשמות, מן הכל הוא שואב, ועל הכל הוא משפיע אור אורים בקרבן, חיי חיים עמו אשרי יבחר ויקרב יודע סודו, אשרי רועה אמונה בגדולת דעה, בהגיון אמת, ברוח טהור, באור ד' בזהר תורה ומוסר בענות צדק בגבורת ישע, בימין ד' רוממה, בתענוג עליון, אז תתענג על ד' על ד' ודאי, בעומק דעת, בסוד שום רם ונעלה מכל שפה וניב לשונות, רומם ונאצל מכל רגש ומחשבה, ומרום רוממות הוא מלא כל, מרב עז הוא נהדר על כל, מרב שובע הוא משפיע על כל, וכולו אומר כבוד.

כשהענפים הרבים של האמונה מתפשטים ע"י הגדולה המקורית של שורש האמונה יש בכולם ברכה רבה וגודל רוחני אצילי המחיה את הנשמות, חדשים לבקרים רבה אמונתך, בתוך ים החיים הזה של אומץ האמונה וגדולתה המקורית נמצא ג"כ עזוז החיים, וסגלות הקצב של חיתוך חיים לכל פרט, שם רמש ואין מספר חיות קטנות גם גדולות, וכולם יש להם השפעתם, ערך חייהם, והכל הולך לתוך פיו של לוייתן שמקיף את כל העולם כולו, ועל סנפיר אחד מסנפיריו העולם עומד, וצדיקא רבא קדישא ויקירא, רב המנונא סבא, באמונתו יחיה, ויחיה את העולם. ובלעו כל נונין דימא ואפיק להון כד הון קיימיה, ויליף פירקא דמילא דשטותא, כדי לאלפא רזא דחכמתא, משום יתרון האור מן החושך דוקא, ומיא דאורייתא שאיב מימא גופיה, ולא מן הכד לבדו דאינון כ"ד ספרין דאורייתא כ"א מימא רבא מקור התורה, מקור מים חיים.

ה.

הערך היותר עצמי וטפסי, היותר פנימי, מכוון אל הטוהר המהותי של האדם, מתגלה בנקודת אמונתו. גורל האדם הוא באמונתו. לפי אותה הבהירות הפנימית שבנשמתו, ככה היא אמונתו באיכותה הפנימית. כל אדם לפי ערך הטוב העצמי שבו, ככה תהיה אמונתו, כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים. אפילו אותם המאורעות הקדומים שמזדמנים שעל ידם כל אחד מושפע מיסוד האמונה ותיאורה לפני הולדו, וקל וחומר לפני בגור דעתו, הרי הם הולכים כולם ע"פ אותו הגורל העליון, של יסוד הטוב שלו, כל המהות התמציתית של חייו.

אותו אור הגנוז העליוני, החי ברום עז קדושתו, אשר לאמונת ישראל, הוא היסוד של האמונה העולמית. כל חוסן של אמונה יש קורטוב פנימי של אמונת עולמים זו שהיא מחיה אותה. ולפי טוהר הלב הפנימי של כל אדם בכל עולם ובכל אומה, הרי הוא קשור ביסוד אמונתו באותה הנקודה האמונתית הטהורה, שהיא סופגתו לחיי עולם.

ונמצא, אמונת אומן העליונה היא מחיה את כל האמונות כולן, היא הולכת וגואלת את עצמה תמיד בכל עת משעבוד הלבושים הצואים שבהם נתלבשה, ובלב עדוני הרוח, טהורים וחסידיים וקדושים אמתיים, שבכל אומה ולשון, הרי היא, לפי הערך, כבר גאולה.

וישראל עוסק תמיד בפדיונה וגאולתה של נקודת האמונה, שהיא הנקודה הגורלית של כל האדם וכל היצור.

כל המעשים, המפעליים והתיאוריים, שהולכים ונעשים בעולם כולו, הכל הם הולכים למטרה, לשחרורה

של הנקודה העליונה, שבה ספוגת כל החיים כולם, כל הזיו והזוהר שבעולם, כל השלום והאושר שבעולם, כל החיל והחוסן שבעולם, מכל השעבודים הרבים אשר סברוה, לתן מנוח וחופש לשובנה העליונה הזאת, חבצלת השרון, מן הקוצים אשר יסובבוה. כל סדרי חיים שמתקנים בעולם, ע"י כל תנועה עולמית, וע"י כל חלופה, וע"י כל הצעה, ע"י כל מקרה וע"י כל שטה, הכל הולך הוא אל מקום אחד, לשחרור הגורל העליון של האדם, שהיא חופשת נקודת האמונה, שיסודה גנוז בישראל, ונלוו גום רבים אל ד' והיו לי לעם וידעת כי ד' צבאות שלחני אליך.

האמונה האלהית, וכל סגולותיה, צריכה היא להשתחרר מכל כבליה, להתפשט מכל קליפותיה, ולעמוד חיה בזריחת אור קרניה, המאירים את העולמים מזיו הדרם בגדולתה של האמונה מבינים את הכל, כי אין מניעה לשום דבר, הכל אפשר הוא בענין העליון מעל כל שם והגיון ששם סוד האמונה מונח, גדול הוא מעל כל האלהים. שם החירות והדרור העליון מכל נמנע חיובי, כל אלה הצמצומים באים רק במקום שמתחלת החכמה הצרה והאמונה המוגבלת, אבל החכמה העליונה, משתעשעת היא. עם האמונה החפשית, מרקיעה למעלה מכל שחקים, משחקת לפניו בכל עת, משחקת בתבל ארצו, ושעשועי עם בני אדם.

הצדיקים שהם מלאים אמונה, שגאונות האמונה היא עומדת בהם בגדולת חייה והוד תפארתה, הם נתונים בעולם כמאורות ברקיע השמים, ככוכבים לעולם ועד להופיע בגדולת קדושת פאר האמונה האלהית הבהירה אשר בנשמתם המשכלת על פני כל העולם כולו, ולהאיר אור אמונת אלהים ד' אמת בכל חדרי הלב והנפש של המון רבה, ולהחיותם להקימם על עמדם, להצליחם בחיי עולם הזה, ובחיי העולם הבא, לפאר להדר את כל העולם כולו, את כל העולמים ואת כל הבריות בפאר הדר הוד קדושת בהירות האמונה העליונה.

הידיעה האלהית, תופסת את מקומה, באדם, ובעולם, לפי הערך של התרבות החלקים הרוחניים בציור. כל מה שהמוסר מתגדל, ומתברר, כל מה שההכרה העולמית מן הפרטים הרבים עד הכללים העליונים הולכת ומתגדלת, כל מה שהכשרון לצייר את המושגים הרוחניים, והסיגול לחוש בנועם מתרחב יותר, ככה מתחזרת הידיעה האלהית ומתיצרת בתור אמונה גדולה וכבירה, שמשפעת מתוכה אוצר גדול של דבקות עליונה של אהבה עזה מלאה אש שלהבתיה, ויראה עדינה רבת הכח, ממולאה אור וחיים גדולים.

התורה המקור האלהי לעיון ולמעשה היא עומדת בראש, אבל השלמתה של תורה קשורה היא עם כל הרחבת לב, עם כל האדרת רגש ועם כל פירוט רעיון וברירתו, עד שכל הכשרון הכללי והפרטי וכל סעיפיו הרבים הם עם ענפי תורה והם הם מקיימי תורה ומרחיביה באדם ובעולם.

שני דרכים יש להתגלות האמונה. דרך עליון, ודרך תחתון. הדרך העליון בא מתוך ההכרה הפנימית, של גודל ערכה של האמונה האלהית בעולם, בחיים הפרטיים ובחברותיים, בחיים הרוחניים המוסריים והשכליים. וכל מה שההכרה הזאת מתבכרת יותר כן מתאמץ הוא חוש האמוני, וכובש את הלבבות, מלבב אותם, ומעדנם דרך הקודש הזה. כל מה שיתרחב יותר ירבה הטוב בעולם, והוא לא יסיג את גבול של כל מוסר טוב, של כל סדר מתוקן של כל חכמה ומחקר שכל, שכל שירה עדינה וכל יופי נהדר. למטה ממנו עומד חזון האמונה הבא מתוך חולשת הנפש לבקר ולשפוט בעצמו על ענינים נשגבים, זה רובו קשה ומיעוטו יפה, כשהאמונה השפלה הזאת מתפשטת יותר מהגבול הראוי לה, ביחוד כשהיא כובשת לה דרך

כ"כ רחב, עד שגם בעלי כשרון, מלאי אור חיים רוחניים הראויים ללכת בדרך של הקדושה העליונה, של האמונה הרוממה, הם מתרשלים ממנה ומישנים את עצמם על ברכי האמונה בתכונתה השפלה, אז כבר מוכנת היא מהחכמה האלהית מכונה חזקה של התעוררות שכלית ומעשית, המהרסת את כל בניני האמונה השפלה והפרצות אז נוראים.

והעין המבחנת מבחוץ סוקרת שהקדושה העליונה נכשלת ונופלת, מה שבאמת הרי היא מטהרת ומתאמצת, והדבר מביא שגדולי כח רוחני מתאמצים בעת לעשות כזאת להסביר ולהופיע באור האמונה הרוממה, שהוא בונה בצורה נאה ומתוקנת את כל מה שנהרס מתוך התפשטותה היתירה של האמונה השפלה הבאה מתוך חלישות הנשמה. וברור הדבר שגרעין אמיץ של אמונה רוממה וטהורה נמצא הוא בכל נשמה, גם בנשמת האדם היותר הדיוט, וההבדל שבין בור לחכם, איננו אלא בערך ההתפשטות שבאמונה, שהחכם מפשט את הציורים המסבירים את עומק אמונתו לעצמו ולאחרים בדרך חכמה, ושכל טוב ומרומם, והבור אע"פ שעצם נקודת אמונתו, שהיא מעשה שמים, היא מאירה באור אלהי והיא סוד הקיום הנצחי של הנשמה, מכוון נגד לוז שבשדרה, שאין רקב וכל כליון שולט בו, מ"מ התפשטות ביאוריו על אמונתו, כבר הם נשפלים מפני שפלות דעתו, וכל מה שהוא מוסיף לסמוך על הגיונותיו וחקרי לבבו הריקים מכל שכל והארת חכמה, מחשיך הוא בזה את אור אמונתו, עד שלפעמים יביא ההכרח להשתדל שגסי שלל לא יתעסקו כלל בתוכנים הפנימיים של סודות האמונה הרוחניים, ומוטב שיניחו להגרעין הקדוש הפנימי להתפתח בתוכם ע"י עשיית הטוב והחסד, וע"י שקידת ומצות בישרות הפשוטה.

לפעמים יש חסרון באמונה צרופה, מפני שאינה יודעת איך לבסס את המחשבה העליונה על היסודות של כל המדרגות התחתונות שבנפש האדם, שהם נמצאים בטבע הבשר, ובנטיית הדמיון, ואפילו בתכונת ההזיה של האדם, שהכל צריך להתפרנס, מהמחשבה המקפת כל דבר לפי ערכו והאמונה הצרופה דואגת רק בעד השכל. ונמצא שכל תכונות החיים שחוץ לשכל נשארים בלא השפעה של קדושה, ולא עוד אלא שכיון שהשכל מושפע מן האמת העליונה שהוא אור הקודש, והתכונות האחרות אינן מושפעות ממנה נעשה ע"י זה הריסה, ומלחמה פנימית בתוך הנפש, בין הנטיות השונות, שאינן יכולות להתמזג זו בזו, ואין תקנה לשלומן של היחיד ושל הציבור, כי אם באמונה חיה, הכוללת הכל, שצירופה יהיה רק בתכונת ההשכלה העליונה שלה אבל הדמיון, וההתפעלות, הרגש, והטעם הגופני, העריגה והכמהון של הבשר, ההזיה וההתלהבות הדמיונית, גם הם לא יחסרו, אלא שהכל יהיה מונהג תחת השלטון של הדעה, המזוקקת העליונה, שיש בה האור השכלי הצלול, ועוד מה שיותר מזוכך ממנו, ע"פ סוד ד' ליראיו.

גדולי העולם יכול שכלם המעשי להיות מרומם ומפותח מאד ועם זה יהיו שגיבי אמונה, וגדולי דעה רוחנית, בעלי דמיון כבירים ומוארים, ומרגישי אצילות עליונה, בשכל מבורר וצלול. אבל הבינוניים אי אפשר שיחול עליהם זוהר אור האמונה בעליונות טהרתו, כ"א כשיפלו מרוממות המעלה המביאה אל הפיתוח של השכל המעשי, ומקוצר רוח ועבודה קשה לא ימצא בהם כשרון בהיר לשכליות מעשית, ואז יוכל רוחם להיות משוטט במרומים של האצילות וזוהר השכל הרוחני, הדורש את האלהים, בצפונות קודש.

וזאת היתה המטרה של גלות מצרים, אשר נפלו ישראל בעבדות פחותה, שמטמאה את רוחם והשפילה את כשרונם ביחס להשכל המעשי, והוכשרו להשכל האלהי, בהופעת אור האמונה.

יראה יתירה פוגמת היא את האמונה. מפני שאיננו מאמין בעבודה בעצמו ובשכלו, וממעט את ההכרה, של הניצוץ האלהי שבנשמתו.

ומפני כך באים הרהורים רעים לצערו, והצדיק מכיר את הסבה היסודית לצרה זו, וחוזר בתשובה מיראה היתירה, ומקיים אל תירא אברם, שאומרים למי שהוא ירא שמים בכל כחו, והולך במדרגה אחר מדרגה עד אשר עין בעין יראה את אור אל אמת המאיר בשכלו, ובכל נטיות נפשו. ואור נשמתו הולך ומוסיף, וכל פועלי און סרים ממנו, והאמונה הטהורה בקדושת הניצוץ האלהי שבעצמו, משתלהבת לאבוקה גדולה, ומתחברת עם אור האמונה הגדולה וצדיק באמונתו יחיה, גוי צדיק שומר אמונים.

את יראת השמים, את מכון האמונה האלהית העליונה צריכים לצרף מכל הסיגים שלה, מכל הסיגים המוסריים והמדעיים, שהאדם וכל השכלה מוגבלת שבמציאות מעכבת בה. והצירוף היותר גדול הוא זה מה שמתגלה לעין, שאין שם שום סיג, שהכל הוא חיים וטוב, והערכים רק הם צריכים שיהיו משוערים כראוי. הצד השימושי צריך שיהיה במדתו הנכונה, בכל דבר, בין שהוא גשמי, בין שהוא רוחני, והצד המדעי צריך שיתאמץ לדעת איך מעכבים את הכל, ואז אין שטן, ואין פגע רע.

האמונה בחיים היא מצויה בהמון יותר ממה שהיא מצויה אצל המפותחים בעלי הבינה. אבל האמונה ההיא הלא היא אמונה דמיונית, ולעומת זה בעלי השכל, המתרוממים בכחם הרוחני ממעל לשדרה ההמונית, א"א כלל שתהיה קבועה בקרב לבם אמונה בחיים הגופניים, אבל לעומת זה הם מלאים אור ואומץ באמונה עליונה בחיי האמת.

אמנם כדי שיהיה מצבם מבוסס יפה צריכים הם להתגבר על כל מכשולי החיים הגופניים ברוח גבורה המצוי אצל חכמים בני חורין, ואז מזהירים הם כזוהר הרקיע, וממעל לכל ענני הדמיון זורחת להם שמש צדקה של מדע והשכל הרוצפת בקרבה חן טוב ושלות הנשמה.

אמונה שאין השכל מסכים לה מעוררת היא קצף ואכזריות, מפני שהצד היותר עליון שבאדם שהוא השכל נעשה עלוב מחמתה, אמנם האמונה העליונה אע"פ שהיא כמוסה מאד ודרכי ד' נפלאים הם, יש בהם נועם גדול כ"כ שהקצף המתעורר מצד כפיית השכל, מתבטל מיד ונהפך בעצמו למתיקות גדולה, ולאור צח מפני ההופעה האלהית המתחברת עמו, ויורדת עד האמונה התחתונה המתחברת עם השכל הישר שבעולם הגלוי, ועלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא נעשו מתאימות, ובנות יחד את בית ישראל, בחן כפול והוציא את האבן הראשה תשואות חן חן לה.

כשמזדמן הדבר, ומתוך החשק להיות מאחז בדרגה עליונה אידיאלית, ברצונו ובציור הכרתו, המדרגות הרגילות משתמטים ממנו, ונעשה שבור והרוס, מאין תורה, מאין מוסר, מאין שלוה, מאין שמחה, מאין מעשים טובים, והוא בכ"ז עוסק בתפילה, מבקש מיוצרו כל צרכיו הגשמיים והרוחניים, צרכי עצמו וצרכי אחרים, מתפתח ע"י זה חוש האמונה בגדלו, וההכרה האלהית, שהיא אור העולם והחיים הולכת ומתבררת בקרבנו, וסוף סוף יבא לאותה המדה העליונה, של ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

גדולת האמונה, אינה תלויה בריבוי הדברים שהוא מאמין, שהרי פתי יאמין לכל דבר, אלא בעומק החוש האמוני, וגדולת התפשטותו לרוחב הרגשיו בעיניים היקרים שעליהם האמונה מיוסדה, ויסוד הכל הוא היקר האלהי.

מחלה היא זאת ממחלות הנפש, שכשמציירים את האמונה העליונה בניסים ונפלאות, בשידוד הטבע וחוקיו, פג עז הטבע, והאדם נעשה חלש ומרוטט, וכ"ז בא מפני שהוא רואה בהנס את השליליות של הטבע, ובהטבע הוא רואה את החיוב של היש והכח המצוי, אבל השקפה זו גסה היא שטחית, ומרוקבת מתוכה. הניסים באו להרבות את עז החיים וההויה בהזכרתם, מקור האומץ מתגלה ברב הוד גבורתו, ותוכן הניסים בהיותו קשור באמונה מלאה אדירות נשמה, מוסיף הוא ציורי אומץ וגבורה עליונה באשר עדים הם הניסים והנפלאות על עוזו היד החזקה המלאה את כל היקום. תנו עז לאלהים, על ישראל גאותו.

הניסים משלימים הם ההכרה האלהית. הכרה אלהית מוגבלת בטבע לא תתן את פריה, ואין בה כלל אותן הסגולות שההכרה האלהית העליונה משלמת את הנשמה. הצביון השלם של האמונה, העומק הטוהר שלה, הוא הנותן בנו את ההכרה של החופש האלהי, של היכולת המלאה באין מעצור, וזאת היכולת היא כוללת את האידיאליות המלאה השלמה ומכוללה מכל חמדה, מכל נצח והוד, מכל נשגב ומפואר, וזיו האצילות זורחת היא מזה על נשמתנו על נשמת האדם בכללו, לפתחה להעלותה אל מרומיה, והחיים מתעדנים ומתברכים, מתצחצחים מתמלאים עז ומזדרזים זירוז אידיאלי שיש בו שיגוב וגבורה, רוחנית, המשגבת בשיגוב מלא עדם וטוהר, גם את הגבישות הגשמית האחדות העליונה. מבארת היא את ההשגחה, את הגורל ע"פ הצדק, את מניות החיים והאושר, ע"פ רוב המעשה וטהרת הרגשות זיכוך המדות ועדינות הדעות בהירות האמונות, ולטישת הרוחניות בעזה וחיביבותה.

השליטה המוחלטה האלהית קשורה היא בהגיון היצירה המוחלטה, היכולת הבלתי תנאית ממצאיה הכל, ע"פ היסוד החפצי. אין שום דבר בלתי אידיאלי שיחוץ בעד הזוהר המטוהר וההקשבה הזאת. כפי גודל האמת והזוהר שבה, גדולה היא פעולתה על הרום והעוזו האידיאלי הבלתי מוגבל, ותורת המוסר, וזריחת היופי שעל ידה מתנוצץ בצבעים נצחים המתעלים לכל לראש. האמונה והחיים החפץ הנלהב, והאמיץ להיות מוכלל בכל טוהר וקודש, להיות שואף התדמות של השלמה מוחלטה בציור וברעיון בלא שום מועקה של רשע, היא תולדותיה של השלמות אשר להשקפת העולם הבאה מתוך הזוהר של היצירה המוחלטה והיכולת בלתי גבולית שישראל הוא עד עליה, והוא מבטא את גדלה ברוחו תמיד והוא נותן בזה נשמה נצחית לכל הנשגב גם אשר רוח האדם עתיד לבא אליו.

אם נזיר חוטא הוא, וצריך כפרה משום שציער עצמו מן היין, והאדם צריך ליתן דין וחשבון על כל מה שראה ולא נהנה ממנו ובשביל כך הוה ר"א מצמית פריטי, והוה זבין מכל מין ומין, קל וחומר שחטא גדול ועצום הוא מי שמצער את חושיו הרוחניים, את הרגשותיו העדינות, ואת שכלו, ומונע מהם אותה ההרחבה והרגשת העונג העליון והנעים של ידיעות נחמדות, ושל הרגשות עדינות.

וכיון שהיסוד בהנאות החושים הוא שתהייה נערכות בדרך תמים, בהתעלות מוסרית ורוחנית, בהמשכה אל היושר והצדק, אל המוסר הטוב, ואל הרחמים, בין כלפי העולם כולו, בין כלפי עצמו, ובזה מתכשרות

ההנאות הכשרות כולן, כמו כן עלות הן ההנאות הרוחניות במעלתן ע"י הזיכוך המוסרי היותר עליון.

וכפי המדה העליונה של האמת והטוב המבורר בנשמה, ככה עולה הוא ומתלהב האור הבהיר, התופס את כל האמת הטוב והחסון, האזור באזירת הגבורה העליונה, וממולא בהוד תפארת המסולאה ועל פיהם הכל מתקדש מתטהר, משתגב ומתערץ. וההארה העליונה משפיעה קרני הוד, שעל ידן כל חמדת הידיעות, וכל שפעת ההרגשות בוקעות הן וחודרות אל תוכיותה של הנשמה העליונה, להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, גדולי הגיון, וטובי לב, אשר לאמת ואמונה יגברו תמיד באוצר מלא של חכמה ודעת, שחוסן יראת אלהים אמת הוא מעוזם.

האמונה האלהית היותר בהירה וקדושה, שרויה היא על הנשמה המלאה חופש מוחלט, כל מי שלא טהר לגמרי את מדותיו ואת מעשיו כפי אותה המדה של הפגמים שלו איננו ראוי להאיר בנפשו את אור אמונה העליונה המבוססת על יסוד חופש העליון, וכל שמדת התשוקה היא מתגברת באדם, והוא עלול להתדבק באהבה העליונה, החופש מתגלה עליו והוא מתדבק על ידו באור האמונה שורש כל הקדושות.

המוכשר להסתכלות הנסתר, חי הוא באמונת הנסתר, והגלוי אצלו הוא רק הזדרהות כהה מהנסתר המאיר בברק השכלתי הגדולה, והשכלה הנסתרת היא מיוחדת בכל אדם בצורה מיוחדת לו, היא מאוגדת עם העצמיות שאינה נכפלת בשום אופן, ואינה נמסרת בשום הגה והסברה, יהא לך לבדך וצדיק באמונתו שלו דוקא יחיה, ומתוך האמונה המאירה שלו המכינה לו עדן בפני עצמו, יוצא הוא לטייל בחצרות ד' שרשות הרבים מעורב שם ונעשית דעתו מעורבת עם הבריות, יפוצו מעיונותיך חוצה ברחובות פלגי מים, והפלגים הללו, מתרחבים כנהרות מתוך הים הגדול של האמונה הגדולה הגנוזה במעמקי הלב. ולמקום שהנחלים באים שם הם שבים ללכת.

האמון המשפחתי הוא תולדה והמשכה קוית מאותה האמונה הגדולה השרויה בעומק האהבה, הפועלת ברוח חיים בשכל עליון ומפואר, בסדר והתאמה בכללות המון היצורים והעולמים כולם, המעילה המשפחתית היא מעילה מהרסת את האישיות המעמידות את היצירה וכחותיה בעולם הכללי, לשכלל את העולם המעשי הרוחני, האותיות המבטאות את שם ד' אלהי ישראל, הכוללות בקרבן את כל חיי העולמים כולם, עם מקוריותם ושרשם העליון, עם סדרם והרמניותם, כוללות בקרבן את כל האמון היסודי, שהתוכן התאורי והמעשי של משפחת האדם המשוכללה נובע מהם, בלכתם בדרך ישרה, בהיות החיים מבונים כהוגן בתיקון ונמשכים בפנימיותם ברגשי האמון האידיאליים, המשוטטים בכל המון הבריאה ממעל ומתחת, הרי הם מפכים מעינות של ברכה, של אושר ושל הופעות נשמתיות עדינות לכל, בשבורם, במכירתם, במרידת הסדר האידיאלי שלהם, האי הם יסוד ההרוס, ההרוס העולמי, ההרוס האורגני, ההרוס המשפחתי, ההרוס הנשמתי, עכירת החיים ומארתם, בדיקת מי סוטה, ממקור החיים העליונים היא לקוחה, מכל אשרה וברכתה של תורה אשר דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום, העולם הולך ותועה בנתיבותיו, אבל מבקש הוא את האמון האלהי, את הנתיב של אור החיים, ובא יבא האור, והתוכן בבנין משפחתי בין ד' מול עולם ובין כל מעשיו יופיע על ידי התגלות אמונת אמון, אשר בישראל מאז היא אצורה, וארשתיק לי לעולם, וארשתיק לי בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים, וארשתיק לי באמונה וידעת את ד'. האמון המשפחתי בהבנתו בכלולו יסוב ויעבור את כל גבוליו וימצא את משקלו הנכון בכל הערכים היחושיים, ימצא את מעמדו הישר הבלתי מעול בין איש לאיש בין שכיר לשוכרו, בין עובד לנותן עבודה,

בין חכמי חידות לעמלי כפים, בין עמים רבים, בין יושבי אקלימים ומדינות שונות, בין האדם ובין כל היצור, בין חיי שעה לחיי עולם, בין הכל אל הכל, האמונה הפנימית, היודעת את כבודה, את אשרה וגבורתה המדושנת עונג פנימי, המכירה שהיא בכל מושלת, לכל המון יצורים לאין תכלית, על פי סדר וערך של יחושים נאמנים, דרוכים ברוח שלום ואמת, אמונת עולמים זו תהיה תפארת הכל, עטרת תפארת ביד ד', אשת חיל עטרת בעלה.

האמונה הגדולה, כשהיא מזרחת את אורה על הנשמה, כל העולם מתמלא אורה על ידה, יכולת כללית גדולה, כח כביר ונשגב מופיעה ונשמת קדוש ד' הדבק בחיי אל חי העולמים. כשם שהיכולת והגבורה מצטיירת בתחילה בדמיון הקודש, ככה הולכת היא ומתעלה בשכל ובפועל עד ותגזר אומר ויקם לך.

קטנות האמונה, וריחוקו של אדם מן הקדושה העליונה, בא מתוך שאין בידו לרומם את ערך עצמו עד שיקבע בלבו הרעיון הגדול, איך שגדולה אלהית ראויה לו.

הגדולה העליונה, המסערת את כל רעיון מוגבל, אשר להמחשבה האלהית, היא באיומה הנורא מגרשת את רוח האדם מגבולה, כל זמן שלא ירומם וינשא, במחשבתו של קודש ובארחות חיים של טוהר, לחוש בעצמו את התאמתו לגדולה זו.

וביחוד הדבר נוגע לישראל. קרבת האלהים הלאומית צריכה אמונה גדולה של גאות לאומית, במדה רוממה כ"כ, עד שיקבע בלב הרעיון העליון, שההתגלות האלהית ראויה לה.

אמנם גאות קודש זו כשם שהיא עדויה בגאון כך היא שבוצה בענוה גדולה. והענוה האלהית הבאה מתוך הגדולה, ומתחברת עמה, היא מופיעה על האופי הנשמתי של כנסת ישראל, ואמונתה בקרבתה אל אל עולם קונה שמים וארץ אשר אין חקר לגדולתו משתרשת בתוך מעמקי נשמתה, והיא מתקדשת ומתעלה, משתחררת, ומכינה עצמה לגאולה שלמה.

מתוך שיחותיו של רבינו מרן א. י. קוק זצ"ל משולחן גבוה קזכי לי ראשי פרקים אלו. מתוך שיחותיו של רבינו, אז כשנטתה שמש יום שבת מלכתא תחח צלילי מנגינת "יה רבון עלם" הקשבתי אותם בתוך צללים עמוסי סו"ד.

מ.ג.

"הן א-ל ישגיב בכחו מי כמוהו מורה (איוב ל"ו כ"ב) "תרקיע עמו לשחקים חזקים כראי מוצק" (שם ל"ז י"ח).

ירושלים אייר תרפ"ו

"הבכח" "והבפועל" המה מושגים קשורים לכל יש והופעה גשמית או רוחנית, כמו הצורה לכל חומר. בטעות מעריכים אנו בחשיבות הפועל על הבכח, באשר תופסים אנו את פרטיות כל הדברים המתגשמים בקלות יותר מכפי את הכחות הכמוסים בכלליות היש שאין ערוך לגודלם מול צמצום חושינו אפילו

הרוחניים. ולזה העמד יצירת העולם, ממחשבת יוצר הכל, ביסוד ההתגשמות וההתגלמות. אבל המכוון והנדרש בהשלמת האדם הוא להשיג עומק כל פרט ופרט וקשורו בהמציאות הכללית ממקום הוא נובע ומסתעף ממנו. להשקיף על הטמיר ולתפס את הגנוז מהמחשבה העליונה שבתוך השתלשלות העולמות. לקשר את הבפועל עם הבכח של התכמה המאחדת מרומי הרים עם תהומות הארץ, זו החכמה נשמת המציאות המחיה הכל ממקור החיים. ולמהלך ההשלמה הזאת דרך וסדר, גדרים והבדלים. לאומת, שלפי שרשם והכשרתם העצמית, חלק להם אלוקים תפקידם ישוב בעולם והטיפול בחצוניותו תחת משטרת צבא השמים מחויבים לפתח ולשכלל כל פרט ופרט ממנו-הבפועל, אבל ישראל אלוקים הוא נחלתו ועל כן שאיפתו היא תמיד "יגדל נא כח ד".

רצון לחיים טבוע בכל חי, למעלה מזה אצל המין האנושי מפעפע תשוקת הקיום משרשי של מלך חפץ בחיים וסגולת האידיאליות של מסירת נפש במעלתה היותר עליונה. בחינת הבכח שלה, סגלה לה כנסת ישראל מירושת העקדה, מדרגה שהיא למעלה אפילו מהטבע הרוחני, משורש זה הפנימי הוא גם כן הכח הפעולי שבחישב לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב "כאילו עשה". אבל בן-נח עומד על משמרתו משמרת החיים הגופניים, ולא מצווה על מסירת נפש אפילו במקום שנוגע לקדוש השם "לדבר הזה יסלח ה' לעבדך בבוא אדני בית-רימון להשתחות שמה והוא נשען על ידי והשתחויתי בית רימון - ויאמר לו לך לשלום". ומרכז קדושת המקום שבעולם - ארץ ישראל - נתבססה גם כן בכח הדבקות של משה רבינו להכנס בה ותשוקתו אליה והדבר לא יצא לפועל עד יום יקיצו בו שוכני עפר.

החכמה תחיה את בעליה, זו שאיפה לקישור הפנימיות הכללית בחינת הבכח שבהיש. משכלל למעלה גם את החיצוניות הגופנית הפרטית, מטמינה היא הגרעין בתוך כל פרט ופרט שיצא כבר לפועל לתחית המתים לחיי נצח. השלום בין הגוף והנפש, הגשם והרוח, שהם נראים בנגוד זה לזה, בהמצב העכשוי, הולך ומתבסס. והכהונה היא היא המנצחת ביחוד על עבודת ההשלמה הזו, המקווה לימות המשיח.

כי עומק צפית המשיחיות היא רק השלום בין הרע והטוב המות והחיים, לא הכנעת הגסות והכיעור כ"א השלמתם ע"י ברור התוכן שלהם. "בהיכלתו דמשיחא לעיילין אינון דמהדרין מריא למתיקא".

ההפכה ולא הבטול, הטשטוש החצוני, הוא מגמת העתיד המזהיר. ומושרשת היא שאיפה הזאת והכשרון בכנסת ישראל וביותר בנושאי עבודת המקדש. רק לכהני ה' להנזר מטומאות המת ועל כל העדה עמוסה חרפת המות בשיכלתו להעבירו. ובוא יבא אותו היום שחרפת עמו יסיר מעליו ויבולע המות לנצח. הדברים הולכים בהסתר בהעלמה מההבטה החיצונית וההבנה השטחית. המעמיק מבין והצופה רואה רשומי מפעלות תמים דעים, החקוקים בתורה ומצפונייה.

המלוכה והכהונה בישראל מגלים רז אלו שתי הבחי של החיצוניות והפנימיות, סמל הזהב והכסף, המתבטאים באמירה ודבור הפרט והכלל. מראש מקדמת דנא היו מאוחדות, בתור המפעל להכשרת הדורות, תחת כתר האחדות שנשמתו של משה רבינו, מלך וכהן גדול. ההשפעה המשולבת הזאת מעל לכנסת ישראל במשך הזמן הנועדה לה והתחילה להתנוצץ בהתגלות מלכות שאול רק בבחי עראי כי זה האיש אשר משכמו ומעלה הוא גבוה מכל העם דרך אחרת היתה אתו ביחס אל תיקון הרע. מדרגתו היתה בבחי הכנעה והשלטה עליה בכח הקדושה, מזה היתה תוצאת נוב עיר הכהנים, והארת אור ההשפעה

השרשה במלכות בית דוד החי וקים הדואג למשכנות אלוקי יעקב.

קדושת שבת וקדושת יום טוב יונקים מאלו שתי הבחי' של הבכח והבפועל. הראשונה מנוחה שלמה מכל מפעל והאחרונה כבר יותר קרובה לצרכי החיים ומפעליהם. ימות המשיח המה יום שכולו ארוך. השבת הגדול התיקון העולמי בפרטיו וענפיו עליו נאמר "אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזקק שבעתים".

שתי הבחינות מדבר ומדבר שהאחרונה היא המקור והשורש בתור דברי המלך לעצמו וההדיוט שומע בלי השפלת הדברים ממדרגתם, והיא הפנימיות לראשונה סוד היא סגולת ישראל בקבלת התורה ולעומתם האהל-מועד שבתוכם כלולים כל בתי המקדש שהיו ושעתיד להיות במהרה בימינו. הראשון בתור השפעת התורה והמקדש בתור קביעותה בישראל. וידוע שבחיזונית המספר הוא בנגוד להאחדות אבל בקדושה הוא הפך כל שמתרבה ומתפרט המספר מתגלה יותר האחדות לפי המדרגות (ברכנו אבינו כולנו כאחד, ר"ל כמדרגה אחת של אחדות). ועל כן בגמר האוהל מועד שבתוכו כלול כל הבחי' כתוב ג"כ אשר פקד ר"ל מעצמו מהיסוד הנעלם שהמספר גורם לאחדות וזה שאמרו על משה רבינו מחציו ולמטה איש ומחציו ולמעלה אלוקים.

וידוע כי המלאכים נקראים עומדים יען אין להם עליה וגם ירידה וישראל נקראים מהלכים שזו מטרתם להלוך ולהתעלות אבל כתוב "חברים מקשיבים" ואמרו חברים למלאכי השרת ועל כן שניהם מרויחים מזה מוזאת החברות המלאכים שמקבלים ג"כ כח עליה וישראל שנשמרים ע"י מירידה "כי מלאכיו יצוה לשמרך". ובמלאכים כתוב שש כנפים לאחד בשתים יעופף ענין עפיפה ועליה ובשתים יכסה רגליו ענין הירידה ובשתים יכסה פניו ענין העליה כי מטרת הבריאה וכל הענינים הוא שיהיו בגדול מדרגתם הנכונה וכמו שהוא חסרון המדרגה שבהשפלה כן הוא גם כן חסרון המדרגה בהעלטה במקום שלא נחוץ. ומשום זה כיון שבסגולת נשמת העמים אין בהתנהגותם הבעה ואידיאל שהעולם יברא אלא רק שיתקיים ועל כן גוי ששבת ממילא הוא יוצא מגדול מטרתו ומדרגתו וחייב מיתה.

והבין הדברים.

שפע החיים ממקור עליון, מאז נפתח צנורו לעולמות אין סוף ויצורים בלי מספר, מצא את בטויו והתרכזותו, על פי הדעת העליונה בנשמת האדם ונפשי, הוא הוא המקשר והמאחד כל היש במקורו אחרי שכלולו בציור ובדמיון הפרטיות הרבוי בהתגלות ההויה "תוצא הארץ נפש חיה, זה נפשו של האדם הראשון". כן חייבה החכמה בטבע אורות העליונים שיתרכזו בנקודה מרכזית שע"ז ירוכו בהירותם ואורם לפעול ע"י פעולות כבירות ולצעוד לנגהם צעדי התעלות ענקיים בתוך כל המחשכים יחד עם כל שחורי אור.

הנבואה שגם לה יש גבול ומשקל, מצאה לה סגולתה, בכח תפילתו של משה רבינו. בנקודתה האישית של כנסת ישראל והמקומית בארץ ישראל "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה" ואין הנבואה שורה בחוץ לארץ.

הדיבור העליון הקדמון מיסוד התורה שבו ברא קוב"ה עלמא, הוא למעלה מחכמת המציאות. היש הוא שלילי מול ההכרה הקדומה. רק בכחו הוא היש האמיתי הבורא ומהווה, ומדרגה זו היא נחלת הצדיקים "אי בעי צדיקי ברי עלמא", כי להנחיל אוהבי יש, אור קדושת השבת המתנוצץ כמו קרן אור בבחי' נשמה יתרה בתוך כנסת ישראל ממקור העליון הזה הוא בא וזורח. עליו מתענגים ומתעדנים כי נחלה בלי מצרים הוא. אין האור הזה סובל מצמצום היש המדומה והחומר המוגבל, ועושר זה הוא רק נחלת יעקב שאין לזרים חלק בו. כי רחוקים האומות ממצב התכללות המציאות עם הדעה העליונה. הבהקת .

האחדות הכללית, ומכש"כ בקדושת הברית הנאחז בטוהר הטמטום הרוחני ערלת הלב והרעיון, שאין להם יחס ואחיזה בה "כי כל הגוים ערלים". אם דרגת השבת בעצמה באה מתוך גדול היצירה בתור שביעי למספר הימים, הרי קדושת המילה בשמיני היא כולה בהשטת משך מעומק היסוד, באופן ישר היא מסתעפת מקדושת הדברי, הלשון המכריע בין החכמה והבינה העליונה. ותיקונו של הדברי החלוני הנעוץ בלשון הרע, זה המסבב בינתו הפעולי ממארת צרעת גם כן בכל קניני האדם, הוא על ידי הטהרה מלמעלה למטה דוגמת הזריקה, ובא הוא אחרי בירורי הטהרה של כל בהמה חיה ועוף. "כשם שיצירתו של אדם אחרי כל בהמה חיה ועוף כך טהרתו אחרי כל בהמה חיה ועוף".

והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר.

מהות המספר הוא הבעה של קישור בהדברים שהם נבדלים לעינינו, תוכן של יחס בין פרטים מאיזה סוג שהוא או מין. המספר בתור סכום כללי מקבוץ פרטים מביע לנו כח מקיף אחד על תנועות שונות. אבל ביחד עם זה מתאימות. מהרגשת המספר תיכף מצטייר לפנינו המושג של נשמה מאיזה חזיון או ישות. למעלה מזה בהענינים הרוחניים מושג המספר הוא מלא אורות קודש שנאצלו להוויית העולמות "המונה במספר צבאם". וזו היא ההבחנה החיובית של המספר. אולם גם שמה במרחבי הרוח, בספירות העליונות, כמו בהדברים הנבראים אנחנו מבחינים גם הצד השלילי שבתוכן המספר, פירוד הסכום לפרטים, לרבוי הכמות בשביל מטרת רבוי האיכות שלהם בעלות בני מקבלי השפעה לאין גבול.

לכנסת ישראל גולת הכותרת של ההויה בכללותה על הכלל ובפרטיה על כל פרט ופרט, יש התיחסות מצד המספר גם מצדו השלילי והחיובי שלו. משתמש לה המספר פעמים לטוב ופעמים לרע.

החביבות שבספירת ישראל בתורה ולהיפך "ויך לב דוד אותו אחרי כן ספר את העם".

המדות העליונות אבני הבנין של ההויה, מספר הימים של מעשי בראשית, מקיפות את חלל היש בסדר זמנים, החסד בתור אחת מהם הוא "יומא דאזיל בכליה יומין" אבן השתיה היא שממנה הושתת העולם וממנה יתד וממנה פנה לכל דבר קיים "עולם חסד יבנה". בתור צנור המקלח מימי החסד ממעייני הישועה האלו היא הכהונה פלג הכפרה והטהרה על כל כעור וזוהמה. ומועדה היתה להתגלות על ידי זרע של שם זה הכהן לא-ל עליון, אולם על דברתי מלכי צדק שאמר ברוך אברם לא-ל עליון וברוך א-ל עליון. הקדים כבוד עבד לכבוד קונו באה לידי בטוי.

פ' חיי שרה

תנאי להשתמשות בשמות הק' הוא שלא יקבל מתנות מפני שכשם שהקדושה היא מקורית כן צריכים להיות גם הדברים שבחול יותר מקוריים וההפך ההשתמשות בשמות הטומאה שאינה מקורית ואוהבת מתנות, ע"כ לבסוף אצל אברהם שהיה כלול מכל, בירר הפסולת ונתן לישמעאל, והטוב ליצחק.

ויהי כאשר שמע וגומר והשתחו ארצה, בלא קידה, מפני שנצטער ג"כ שנמצא עכ"פ בין אנשים רשעים צמצם להתודה, לא כן מקודם.

ואשאל אותה ואמר וגומ', ר"ל שהבין מהנהגתה וידע כמו ששאל.

ותתכס, מתוך זריזות של צניעות נתכסית מעליה כמו שמרמז רש"י.

ויסף אברהם ויקח אשה וגומ', כמו שבהנהגתה הכללית של השם אף הדברים היותר שפלים מתאימים להתכלית המקווה כן גם הנהגת ותולדות האבות אף שנראים כצדדים ובמדה ידועה גם כמפריעים מכ"ז באמת כולם מסייעים להמגמה האלהית ההבדל ביניהם הוא רק שאילו המשובחים כל זאת בדעת והאחרונים שלא מדעת "גם בלא דעת נפש לא טוב".

ויקח העבד וגומ', עתה הוא כבר עבד מכיון שרבקה נתבררה ליצחק.

ומגדנות נתן לאחיה וגומ', לאחיה עובד עבודה זרה נתן דבר שאינו מתקיים ולרבקה כלי כסף וכלי זהב שהוא מתקיים.

אין ספק שיצחק הלך להתפלל על ענין האישות אף שזה כבר נתמלא מפני שגם אח"כ דעתם . . . כדי לקבל השפע והברכה.

אשר לא עזב חסדו ואמתו וגומ', כנגד מה שאברהם רצה שיקח ממולדתו עכ"פ אם לא אפשר ליקח גם כזו שהיא ממשפחתו.

פרשת תולדות.

ויתרוצצו הבנים וכו' אמר הגר"א כשם שכנ"י מובדלת מכל האומות מצד הקדושה כן עשו מובדל מכל האומות מצד הטומאה. ידוע כי מזמן חטא אדם הראשון מעורב הרע בטוב והמטרה היא לסלקו ולהפכו גם כן לטוב ולחלק מעבודה זו כבר מילא יעקב עוד בהיותו בבטן אמו כמו שאמר הנביא "בבטן עקב את עשו".

שלשה פעמים רבו עם יצחק, כנגד בית ראשון, שני ובית המקדש הבא ובו כבר נתגלתה השנאה לישראל.

תשוקת הדבר מעורר אצל האדם פעלים ותשוקת ידיעת הדבר מעורר את השמות.

לך ולזרעך-ונתתי לזרעך, ברכה אחת מצד הבחי' המיוחדת לכל צדיק ששייכת רק לו בלי שום שתוף וברכה שניה מצד הבחי' המשותפת בינו לבין בניו.

שכן בארץ וכו', גור בארץ וכו' שתי הבחי' האלו הם, אחת מצד בניו והשניה מצד מדרגתם הכוללת כל העולם.

מתחילה אמר אבימלך ליצחק "לך מאתנו" וגומ', מפני שאז יצחק עדיין עסק רק בהשלמה מבחי' פרטיות כנסת ישראל וחשבו שרכושם ג"כ מפרטיות שלו אבל אח"כ שכבר התחיל להתעסק בכללות העולם "ויבן מזבח" "ויכרו באר" באו לבקש ידידותו.

מלבד הרעב וגומ' ר"ל שמטרה אחרת היתה כבר בהמאורע הזאת מזו שהיתה אצל אברהם, השפעתו היתה צריכה להיות דוקא בארץ ישראל.

וידו אחזת בעקב וגומ', הידים הם המוציאים לפועל מחשבת האדם והרגלים מבחי' התנועה של הטבע ומפני זה יש הבדל בין כאן להתאומים של פרץ וזרח.

פ' ויצא

ויצא יעקב מבאר שבע וגומ', שם היה המרכז הרוחני ועל כן לפני צאתו לחוץ לארץ היה נחוץ לו להתעלות.

מפני שיעקב היה הברית התיכון של כל הקדושה על כן גם הנבואה היותר גדולה שנתגלתה לו היתה מברחת את כל המדרגות מבחי' החלום עד בחי' "ויאמר השם", אולם גם עצם בחי' הנבואה הזאת היא ממקור "קדוש וממדרגה גדולה באשר היתה במקום "מה נורא המקום הזה".

תם ונשלם.

שבח לא-ל בורא עולם